

Α.Τ.Ε.Ι. Ηρακλείου Κρήτης
Σχολή: Σχολή Διοίκησης Οργάνωσης
Τμήμα: Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων

Πτυχιακή Εργασία:
«Η Τουριστική Ανάπτυξη στο Νομό Χίου»

Εισηγήτρια : Ροζάκη Βικτωρία
Α.Μ.:3831

Επιτηρητής Καθηγητής: Φραγκούλης Αντώνιος

Ηράκλειο 2009

Εισαγωγή	6
1. Φυσικά Χαρακτηριστικά Περιοχής	7
1.1 Ονομασία περιοχής – Γεωγραφική θέση	7
1.2 Έκταση και Μορφολογία Εδάφους	8
1.3 Κλιματολογικά Χαρακτηριστικά	9
1.4 Πηγές	9
1.5 Χρήσεις της Γης	11
1.5.1 Γεωργική	11
1.5.2 Κτηνοτροφική	11
1.5.3 Δασική	12
1.5.4 Λατομική	12
1.6 Χλωρίδα του Νησιού	13
1.6.1 Ορχιδέες	14
1.6.2 Λαδάδες	14
1.6.3 Σκίνος	15
1.7 Πανίδα του Νησιού	17
1.8 Φυσικά Θέλητρα	18
1.8.1 Κώμη	18
1.8.2 Μαύρα Βόλια	18
1.8.3 Δασκαλόπετρα	19
1.8.4 Αγία Μαρκέλλα	19
1.8.5 Λιμνιά	19
1.8.6 Ναγός	19
1.8.7 Βρουλίδια	20
1.8.8 Ελίντα	20
1.8.9 Αρχαίοι Οικισμοί	20
1.8.10 Σπήλαια της Χίου	20
1.8.11 Αρχαία Ναυάγια	21
1.9 Οικολογικά Προστατευόμενες Περιοχές	22
2. Πληθυσμός	23
2.1 Πληθυσμιακά Χαρακτηριστικά	23
2.2 Ασχολίες	25
3. Συγκοινωνία	26
3.1 Σύνδεση του Νομού με άλλα μέρη	26
3.2 Σύνδεση με το Πλησιέστερο Αεροδρόμιο	27
3.3 Σύνδεση με το Πλησιέστερο Λιμάνι	27
3.4 Κατάσταση Σήμανσης Οδικών και Λοιπών Δικτύων	27
3.5 Δυνατότητα Πρόσβασης στα Σπουδαιότερα Θέλητρα Της Περιοχής	28
3.5.1 Παραλίες	28
3.5.2 Βόρεια Χίος	30
3.5.3 Μοναστήρια και Εκκλησίες	30
3.5.4 Μεσαιωνικά Χωριά	31
3.6 Διαμορφωμένα Μονοπάτια για Πεζοπορικές Διαδρομές	31
3.6.1 Άγιοι Πατέρες – Νέα Μονή	31
3.6.2 Μεστά – Ολύμποι	32

3.6.3 Φαράγγι Καμπιών	33
3.6.4 Αρμόλια – Κάστρο Απολίχων	34
3.6.5 Καρδάμυλα – Κάστρο Γριάς	35
3.6.6 Άγιος Γιάννης – Άγιο Γάλας	36
3.6.7 Κοιλιάδα Μαλαγκιώτη	37
3.7 Οδικοί Χάρτες	39
3.8 Πληροφοριακό Υλικό Γενικό ή Ειδικό για τους Επισκέπτες	41
3.9 Οδικό Δίκτυο και Ασφαλής Στάθμευσης	41
4. Πολιτιστικά Χαρακτηριστικά Περιοχής	42
4.1 Ιστορικά Στοιχεία	42
4.1.1 Σημαντικά Ιστορικά	42
4.1.1.1 Αρχαιότητα	42
4.1.1.2 Βυζαντινή Περίοδος	44
4.1.1.3 Γενοουατική Περίοδος	45
4.1.1.4 Τουρκοκρατία	46
4.1.2 Σημαντικές Ιστορικές Προσωπικότητες του Τόπου	49
4.2 Τοπική Αρχιτεκτονική	50
4.2.1 Παραδοσιακοί Οικισμοί	50
4.2.2 Πρόγραμμα Αναστύλωσης Ανάδειξης Παραδοσιακών Οικισμών – Κτισμάτων	53
4.2.2.1 Ανάβατος	53
4.2.2.2 Νέα Μονή και Παναγιά Κρήνα	54
4.2.3 Το Στάδιο που Βρίσκονται τα Παραπάνω Προγράμματα	54
4.2.4 Αισθητική Υπάρχοντος Οικισμού και Περιβάλλοντος Χώρου	55
4.2.5 Δημόσιοι Χώροι Ανοικτοί	55
4.2.5.1 Πλατεία Βουνακίου	55
4.2.5.2 Πλατεία του Πυργιού	56
4.2.5.3 Μύλοι στη Χίο	57
4.2.6 Δημόσιοι Χώροι Στεγασμένοι	57
4.2.6.1 Κέντρο Πολιτισμού και Ειδικού Τουρισμού Γ. Καλουτά	57
4.3 Τοπική Παράδοση	58
4.3.1 Τοπική Κουζίνα – Τοπικά Εδέσματα	58
4.3.1.1 Φαγητά	58
4.3.1.2 Γλυκά	58
4.3.2 Τοπικά Έθιμα	59
4.3.2.1 Καραβάκια	59
4.3.2.2 Μόστρα	60
4.3.2.3 Το Έθιμο του Αγά	61
4.3.2.4 Ρουκετοπόλεμος	62
4.3.3 Τοπικές Γιορτές – Πανηγύρια Αγίων	64
4.3.4 Τοπικές Εκδηλώσεις Ειδικού Ενδιαφέροντος	64
4.3.5 Τοπικά Παραδοσιακά Προϊόντα	65
4.3.6 Τοπική Αγορά	66
4.3.7 Μύθοι – Θρύλοι – Παραδόσεις – Αφηγήσεις	66
4.3.7.1 Όμηρος	66
4.3.7.2 Χριστόφορος Κολόμβος	67

4.3.7.3	Η Σφαγή της Χίου	68
4.3.7.4	Νέα Μονή	68
4.3.7.5	Άγιος Ισίδωρος	69
4.3.7.6	Αγία Μαρκέλλα	69
4.3.8	Τοπικοί Χοροί	70
4.3.9	Ο Συνεταιρισμός Χειροτεχνίας	70
4.4	Αρχαιολογικά Μνημεία – Ιστορικά Κτίσματα	70
4.4.1	Αρχαιολογικοί Χώροι	70
4.4.2	Μοναστήρια – Βυζαντινές Εκκλησιές – Μνημεία	72
4.4.2.1	Μοναστήρια	72
4.4.2.2	Χριστιανικά Μνημεία – Εκκλησίες	77
4.4.3	Ιστορικά Κτίσματα	79
4.4.3.1	Βουνάκι	79
4.4.3.2	Κάμπος	79
4.4.3.3	Κάστρο	80
4.4.3.4	Βροντάδο	81
4.4.4	Τα Κάστρα της Χίου	82
4.4.4.1	Το Κάστρο των Καμπιών	82
4.4.4.2	Το Κάστρο της Βολισσού	82
4.4.4.3	Το Κάστρο των Απολύχων	82
4.4.4.4	Το Κάστρο της Χίου	83
4.4.4.5	Πύργοι	84
4.4.4.6	Βίγλες	84
4.4.4.7	Χωριά Κάστρα	84
4.5	Μουσεία – Εκθέσεις – Συλλογές Αντικειμένων	86
4.5.1	Μουσεία	86
4.5.1.1	Αρχαιολογικό Μουσείο	86
4.5.1.2	Μουσείο Αργέντη (Κοραή)	87
4.5.1.3	Λαογραφικό Μουσείο Καλλιμασιάς	88
4.5.1.4	Βυζαντινό Μουσείο	89
4.5.1.5	Παλάτι Ιουστινιάνι	89
4.5.1.6	Ναυτικό Μουσείο Χίου	90
4.5.1.7	Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών	91
4.5.1.8	Μουσείο Ιστορίας και Φυσικής	91
4.5.1.9	Μουσείο Γιαλούρη	91
4.5.2	Αίθουσες Εκθέσεων	92
4.5.2.1	Δημοτική Πινακοθήκη	92
4.5.2.2	Ομήρειο	92
4.5.3	Συλλογές Αντικειμένων	92
4.5.3.1	Συλλογές Βιβλίων	92
4.5.3.2	Χειρόγραφα	93
4.5.3.3	Εφημερίδες – Περιοδικά	93
4.5.3.4	Χάρτες – Σχέδια	93
4.5.3.5	Παλαιές και Σπάνιες Εκδόσεις	94
4.5.3.6	Πινακοθήκη	94
4.5.3.7	Χιώτικες Ενδυμασίες	94
4.5.3.8	Ξυλόγλυπτα	95
4.5.3.9	Λευκώματα – Φωτογραφίες – Αεροφωτογραφίες – Μαγνητοταινίες	95
4.6	Τοπική Διασκέδαση – Ψυχαγωγία	95

4.6.1	Κινηματογράφοι	95
4.6.1.1	Σινέ Κήπος	95
4.6.1.2	Κινηματογράφος Διάνα	96
4.6.1.3	ΠΕΚΕΒ	96
4.6.2	Θέατρο	97
4.6.2.1	Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Βορείου Αιγαίου	97
4.6.3	Νυχτερινή Ζωή της Χίου – Καφετέριες Clubs	98
4.6.4	Τοπικές Χορευτικές Ομάδες	98
4.6.5	Τοπικά Παραδοσιακά Μουσικά Συγκροτήματα	99
4.7	Οργανωμένες Εκδρομές Ομάδων Τουριστών Με Ξεναγό – Οδηγό	99
4.7.1	Θεματικό Ενδιαφέρον	99
4.7.2	Εκδρομές	100
4.7.3	Χρονική Περίοδο που Πραγματοποιούνται	104
4.7.4	Διάρκεια Επίσκεψης σε Ημέρες	104
4.8	Ατομικές Επισκέψεις	105
4.8.1	Είδος Επίσκεψης	105
4.8.2	Διάρκεια Επίσκεψης και Χρονική Περίοδος	107
4.8.3	Μέση Δαπάνη ανά Επισκέπτη	107
5.	Διαμονή – Εστίαση	107
5.1	Αριθμός Μονάδων και Κλινών / Κατηγορία	107
5.2	Ποιότητα Καταλυμάτων	109
5.3	Εστιατόρια – Ταβέρνες – Ουζερί – Καφετέριες- Καφενεία – Μπυραρίες – Μπαρ	109
6.	Περιβαλλοντικές Δραστηριότητες	111
7.	Τουρισμός και Πληθυσμός – Τουριστική Ενημέρωση – Συνείδηση	114
7.1	Κέντρο Υποδοχής – Φιλοξενίας Επισκεπτών	115
8.	Τουρισμός – Οικονομικοί Παράμετροι	117
8.1	Μέγεθος Τουριστικού Τομέα	117
8.1.1	Αριθμός Αφίξεων / Έτος	117
8.1.2	Αριθμός Διανυκτερεύσεων / Έτος	117
8.1.3	Μέση Διάρκεια Παραμονής σε Ημέρες	118
8.1.4	Μέση Ημερήσια Κίνηση Διερχόμενων Επισκεπτών	118
8.1.5	Μέση Ημερήσια Δαπάνη Επισκεπτών	118
8.1.6	Ποιες οι Προβλεπόμενες Τάσεις	119
8.1.7	Είδη Τουρισμού που Βλέπουμε να αναπτύσσονται Στην Περιοχή	119

9. Οικονομικές Επιπτώσεις του Τουρισμού στην Περιοχή	120
9.1 Άμεσες	120
9.2 Έμμεσες	120
10. Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις	121
11. Κοινωνικές Επιπτώσεις	121
12. Τουριστικός Σχεδιασμός Περιοχής	122
12.1 Τουριστική Ανάπτυξη	122
12.1.1 Τα έργα και οι Υποδομές σε Προτεραιότητα Για την Τουριστική Ανάπτυξη της Περιοχής	122
12.1.2 Τοπικά Αναπτυξιακά Προγράμματα που έχουν Εκπονηθεί στην Περιοχή και ο Φορέας Εκπόνησης των Μελετών	122
13. Οργάνωση – Διοίκηση Τουρισμού Περιοχής	123
13.1 Οργανισμός Τουρισμού	123
13.2 Διαφημιστικό Ενημερωτικό Υλικό	123
13.3 Μεσολαβητικές Ταξιδιωτικές Επιχειρήσεις	125
Επίλογος	125
Βιβλιογραφία	127

Εισαγωγή

Σκοπός της παρούσας Πτυχιακής Εργασίας είναι να γνωρίσουμε το Νομό Χίου. Μαθαίνουμε για την Ιστορία της, τα Γεωγραφικά χαρακτηριστικά, τα Φυσικά Θέλγητρα, την Αρχιτεκτονική της. Λαμβάνοντας υπόψη τον πληθυσμό, τα ήθη και έθιμα , τις ασχολίες και τα ενδιαφέροντα του από τα αρχαία χρόνια έως σήμερα. Αντίστοιχα, παραδίδονται στοιχεία για την γενικότερη οικολογική συνείδηση των κατοίκων και τις ενέργειες που πραγματοποιούν οι υπεύθυνοι φορείς του νησιού για την προστασία κάποιων περιοχών.

Στα τελευταία κεφάλαια παρατηρούμε την Τουριστική ανάπτυξη του νησιού. Τα είδη τουρισμού, τον αριθμό των τουριστών που επισκέπτονται το νησί. Όπως επίσης και την εμπειρία του ντόπιου πληθυσμού από τον τουρισμό, τις επιπτώσεις του στην περιοχή, τα σχέδια τουριστικής ανάπτυξης και διαφήμισης που έχουν εκπονηθεί από την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και την ΕΝΑ Χίου.

1. Φυσικά Χαρακτηριστικά Περιοχής

1.1 Ονομασία Περιοχής – Γεωγραφική Θέση.

Χίος το νησί της μαστίχας, των γιασεμιών και των μεθυστικών αρωμάτων, το νησί με τα περιβόλια και τις πορτοκαλιές. Το μυροβόλο νησί όπως το αποκαλούν οι ποιητές.

Το αρχοντονήσι με τα πέτρινα μέγαρα και τις βοτσαλωτές αυλές, με τα μοναδικά μεσαιωνικά χωριά και τους πύργους του.

Ένας τόπος με πανάρχαια ιστορία, που έγινε σταυροδρόμι μεγάλων πολιτισμών, εμπορικός σταθμός από τους σημαντικότερους του μεσαίωνα και της τουρκοκρατίας. Αυτό το οφείλει στη γεωγραφική του θέση. Στο μέσο του Ανατολικού Αιγαίου, απέναντι από τη γη της Ιωνίας και τις μεγάλες Μητροπόλεις της Σμύρνης και της Εφέσου. Στο σταυροδρόμι των θαλάσσιων δρόμων που συνδέουν τη Μαύρη θάλασσα και την Κωνσταντινούπολη με την Αίγυπτο και τα εμπορικά λιμάνια της Δύσης.

Υπήρξε μεγάλο κέντρο του ελληνικού πνεύματος, πατρίδα μεγάλων δασκάλων και λογοτεχνών, του Ομήρου, του Αδαμάντιου Κοραή, του Νεόφυτου Βάμβα, του Γιάννη Ψυχάρη, του Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου, του Γ. Θεοτοκά, του Εμμανουήλ Ροΐδη και του Λάμπρου Πορφύρα.

Τη ζήλεψαν οι αρχαίοι κυρίαρχοι, την αγάπησαν οι Γενουάτες και οι Ευρωπαίοι, της χαρίστηκαν στην αρχή, ακόμα και οι Τούρκοι.

Την παίνεψαν οι ξένοι περιηγητές, αλλά κάποτε η φθόνησε η Μοίρα. Όσοι τη γνωρίζουν σήμερα, τη θαυμάζουν. Γιατί η φύση της έμεινε αγνή κι αμόλυντη, το κλίμα της είναι γλυκό, οι θάλασσές της κρυστάλλινες και το χρώμα της μοναδικό.

Οι αρχαίοι ετυμολογούσαν τη λέξη Χίος από το όνομα της νύμφης Χιόνης, κόρης του μυθικού βασιλιά και οικιστή νησιού Οινοπίωνος από την Κρήτη, ο οποίος συνώκισε την νήσον και δίδαξε στους Χίους την καλλιέργεια της αμπέλου και τον τρόπο παρασκευής του μέλανος οίνου. Κατ' άλλη εκδοχή η Χιόνη ήταν κόρη του Νείλου και της Ωκεανίδας Καλλιρρόης. Ο Ζευσ τη συμπόνεσε για την κακοποίησή της από κάποιο Αιγύπτιο γεωργό και διέταξε τον Ερμή να τη μεταμορφώσει σε παγερά νεφέλη για να βρέχει τη γη και να εκδικηθεί τον κακό γεωργό.

Πέρα από τους μύθους, η λέξη Χίος, πιθανότατα φοινικική ή συριακή, σημαίνει τη μαστίχα ή τους όψεις, τα φίδια που λυμαίνονταν το νησί. Γι' αυτό και το νησί ήταν γνωστό ως Οφιούσα, αλλά και ως Πιτυούσα για τα εκτεραμένα πευκοδάση του. Οι αρχαίοι συγγραφείς το

χαρακτηρίζουν ως κατάδεντρον και εκθειάζουν τις φυσικές του καλλονές και τα σκιερά του δάση.

1.2 Έκταση και Μορφολογία Εδάφους.

Η Χίος έχει έκταση 842 τ.χιλ. και το μήκος των ακτών της φτάνει τα 213 χιλ. Το σχήμα του νησιού είναι μακρόστενο με κατεύθυνση από βορρά προς νότο. Το νησί χωρίζεται σε τρία τμήματα, στα Βορειόχωρα το βόρειο ορεινό και αραιοκατοικημένο τμήμα, στα Καμπόχωρα, το κεντρικό και ανατολικό μέρος με την πόλη της Χίου και τα πλούσια χωριά του Κάμπου και στα Μαστιχοχώρια, τη νότια πλευρά του νησιού με τα μαστιχόδεντρα και τα γραφικά μεσαιωνικά χωριά των καλλιεργητών.

Μια οροσειρά πραγματικά τη διασχίζει σ' όλο το μήκος της, σε σχήμα σπονδυλικής στήλης, δεν έχει σχεδόν παρά 650 μ. μέσο ύψος, ωστόσο το βουνό Πελιναίο Όρος που σε αυτό καταλήγει στο βορρά, έχει ύψος 1297μ, Απ' αυτή την οροσειρά ξεκινούν διακλαδώσεις σε ατέλειωτο αριθμό, οι οποίες κατευθύνονται απ' τα ανατολικό προς τα δυτικά και καταλήγουν στη θάλασσα. Ο ταξιδιώτης δε διασχίζει παρά μόνο βουνά και κοιλάδες και δε βρίσκει μέσα σ' όλο το νησί παρά τρεις πεδιάδες: Μια που περιζώνει την πόλη, μιαν άλλη στα βόρεια ανάμεσα στο χωριό Καρδάμυλα και η άλλη στα νότια κοντά στα χωριά Αρμόλια, Καλαμοτή και Πυργί.

Στο νησί απαντούν πετρώματα όλων σχεδόν των κατηγοριών και των γεωλογικών εποχών και μεγάλη ποικιλία απολιθωμάτων. Ο κεντρικός, κορμός του νησιού αποτελείται από ασβεστόλιθους του Τριαδικού, με χαρακτηριστικά απολιθώματα τους αμωνίτες. Το βορειοδυτικό τμήμα της Χίου σχηματίζεται από ιζηματογενή πετρώματα του Παλαιοζωικού, κυρίως αργιλικούς σχιστόλιθους και γραοιβάκη (ψαμμίτης μαύρου χρώματος). Η ηλικία των παλαιότερων ιζηματογενή πετρωμάτων έχει υπολογιστεί βάσει των απολιθωμάτων που περιέχουν, σε περίπου 400 εκατομμύρια χρόνια. Τα ιζηματογενή πετρώματα διαπερνώνται κατά τόπους από εκρηξιγενή, όπως ο διαβάτης της κοιλάδας των Καμπιών και νεότερες λάβες στα νότια. Πράγματι, στη διάρκεια του Μειόκαινου – Πλειόκαινου (26 έως 2 εκατομμύρια χρόνια από σήμερα) λειτουργούσαν ηφαιστεια στη Χίο. Σε ορισμένες θέσεις, η ηφαιστειότητα είναι συνδεδεμένη με μεταλλοφόρα, όπως στην περιοχή

του χωριού Κέραμος όπου υπάρχουν κοιτάσματα αντιμονίτη, τα οποία παλιότερα εξορύσσονταν.

Στα νεότερα ιζήματα που καλύπτουν το νοτιοανατολικό τμήμα του νησιού, στην περιοχή του Κάμπου, έχουν βρεθεί ενδιαφέροντα απολιθώματα από θηλαστικά που έζησαν πριν από 15 περίπου εκατομμύρια χρόνια, όταν η Χίος ήταν ακόμα συνδεδεμένη με τη Μικρασιατική στεριά, από την οποία αποχωρίστηκε στο τεταρτογενές (2 εκατομμύρια χρόνια από σήμερα) για να ξαναενωθεί παροδικά στη διάρκεια των παγετωνικών περιόδων του Πλειστόκαινου. Σχιστόλιθοι και φυλλίτες σχηματίζουν τα Ψαρά και κρυσταλλικά μεταμορφωμένα πετρώματα τις Οινούσσες.

1.3. Κλιματολογικά Χαρακτηριστικά

Το κλίμα της Χίου, παρόμοιο με αυτό των Κυκλάδων και των παραλίων της Κρήτης, χαρακτηρίζεται από παρατεταμένη ξηρή και θερμή καλοκαιρινή περίοδο και ήπιους χειμώνες, χωρίς παγετούς. Η μέση μέγιστη θερμοκρασία του Ιουλίου που είναι ο θερμότερος μήνας, πλησιάζει τους 30° C, ενώ η μέση ελάχιστη του Ιανουαρίου που είναι ο ψυχρότερος φθάνει τους 6° C. Το μέσο ετήσιο ύψος βροχής είναι 590 m.m. Η νεφοκάλυψη είναι οι άνεμοι βορείων διευθύνσεων, που παρουσιάζουν μεγαλύτερη ένταση το χειμώνα.

Από την αρχαιότητα ακόμα θεωρούσαν ότι το κλίμα του νησιού ήταν ένα από τα πιο υγιεινά της Ανατολής. Γιατροί από την Κωνσταντινούπολη και τη Σμύρνη ήταν συνηθισμένο να δίνουν συνταγή στους ασθενείς τους ένα ταξίδι στη Χίο για τη γρήγορη ανάρρωσή τους. Εκτός από το κλίμα βοηθούσαν σημαντικά και οι θερμές πηγές (ιαματικές πηγές) στην περιοχή των Καρδαμύλων (η πηγή αυτή έχει στερέψει εδώ και αιώνες).

1.4 Πηγές

Τα πηγαία νερά είναι λιγοστά στη Χίο και σχεδόν ανύπαρκτα στα άλλα δύο νησιά. Αυτός είναι και ο κυριότερος λόγος που δεν υπάρχουν μεγάλα ποτάμια και λίμνες. Τα λιγοστά ποτάμια που υπάρχουν είναι ξεροπόταμοι, έχουν νερό μόνο το χειμώνα και αυτό αν έχει βρέξει αρκετά

ώστε να συγκρατήσει η γη όσο χρειάζεται και να αφήσει το υπόλοιπο να τρέξει ως τη θάλασσα.

Οι άξιες λόγου πηγές, μάρτυρες της συνάντησης μιας υδατοπερατής με μια υδατοστενή μάζα, είναι διάσπαρτες και εντοπίζονται σε όλες τις πλευρές (για παράδειγμα στον Ναγό, τον Δαφνώνα ή τις Καρυές), χωρίς να σηματοδοτούν, μια ευνοημένη περιοχή.

Στη ζώνη της μαστίχας και της πεδινής γεωργίας, υπάρχουν πολλές μικρές πηγές που πριν τη συγκρότηση των οικισμών ή τουλάχιστον πριν την αποκλειστική κατοίκηση σ' αυτούς, αποτελούσαν σημεία αγκίστρωσης της διάσπαρτης, μόνιμης ή εποχικής, κατοίκησης των γεωργών και σήμερα επισημαίνονται με ένα ξωκλήσι (όπως για παράδειγμα ο Άγιος Νικόλαος, με ωραία κρηνική κατασκευή και πηγάδι, νότια από τα Φλάτσια). Συχνά, το νερό παρουσιάζεται επιφανειακά με μια γλίσχρα και ασταθή ανάβλυση και ένα μικρό τεχνικό έργο μάστευσης ήταν αναγκαίο για να εντοπιστεί η πηγή.

Η ύδρευση των οικισμών αποτέλεσε πονοκέφαλο όχι μόνο των κατοίκων, αλλά και των εκάστοτε διοικήσεων. Η Χώρα, με τη σημαντική και διαρκώς αύξουσα έκταση των αναγκών της, απαίτησε την κατασκευή σύνθετων έργων, όπως τα παλιά πετρόχιστα υδραγωγεία στο ρέμα Παρθένη και τον Κουφό Ποταμό, που διατηρούσαν μια ισοκλινή διαδρομή με τη βοήθεια εντυπωσιακών τεχνικών έργων.

Το πρόβλημα της ύδρευσης παραμένει οξύ και σήμερα, που οι ανάγκες είναι αυξημένες και εμφανίζουν μεγάλες εποχικές κορυφώσεις, αντιστρόφως προς την κατανομή των βροχοπτώσεων. Οι περισσότεροι οικισμοί μεταφέρουν το νερό από μακρινές πηγές σημαντικής και σταθερής παροχής, όπως η πηγή του Αγίου Μηνά που καλύπτει τις ανάγκες των Μεστών, η Παγούσαινα που τροφοδοτεί τα χωριά της δυτικής Αμανής και η μεγάλη πηγή του Ναγού που, μέσω του μακρύτατου μεταλλικού αγωγού προσφέρθηκε να λύσει το πρόβλημα ύδρευσης της Χώρας.

Την ισχνή παρουσία των πηγών ερχόταν να συμπληρώσουν τα πηγάδια. Η Χίος είναι κατάσπαρτη από πηγάδια, από τα παράλια μέχρι τις κορυφές των βουνών. Στα Μαστιχοχώρια, όπου η χωροθέτηση του οικισμού παρακάμπει τις αρχές του φυσικού σχεδιασμού, η ύδρευση βασίζεται σε δεκάδες μικρά ιδιωτικά πηγάδια και μερικά μεγάλα κοινόχρηστα, τα χωριοπήγαδα.

Οι δευτερεύουσες ανάγκες ποτισμός ζώων, πλύσιμο, αντιμετώπιστηκαν με αυτοσχέδιες λύσεις, όπως οι λαξεμένες στο μητρικό πέτρωμα γούρνες που τροφοδοτούνται από γειτονικό πηγάδι (συναντάμε μια εικοσάδα τέτοιες γούρνες στο δρόμο από Μεστά προς Μερικούντα) ή οι πέτρινες και μαρμάρινες σκάφες, κοντά στις πηγές και τα πηγάδια. Παράλληλα, σε πολλά σημεία του νησιού, λειτουργούν

μικρές ομβροδεξαμενές. Τέλος, για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα άρδευσης ορισμένων γεωργικών περιοχών κατασκευάστηκαν πρόσφατα μεγάλες λιμνοδεξαμενές.

Χρήσεις της Γης

Γεωργική

Οι Χιώτες για πολλούς αιώνες ασχολούνταν κυρίως με τη γεωργία. Ήδη από την αρχαία εποχή όπως αναφέρουν οι παραδόσεις, το νησί έβγαζε περίφημο κρασί από τους αμπελώνες του στα ανατολικά και τα νότια.. Η καλλιέργεια της μουριάς και η εκτροφή του μεταξοσκώληκα που άνθισε τα βυζαντινά χρόνια (εξήγαγαν 18.000 έως 22.000 κιλά κουκούλια το χρόνο) και έσβησε τον 19^ο αιώνα, μετά τον σεισμό και έναν παγετό που κατάρτησε το μεγαλύτερο μέρος όλων των καλλιεργειών.

Τα περιβόλια του Κάμπου τον καιρό που καλλιεργούνταν σε μεγάλη έκταση είχαν τεράστια παραγωγή σε εσπεριδοειδή και εξάγονταν σε πολλά μέρη. Σήμερα εξακολουθούν να καλλιεργούνται κυρίως τα γνωστά χιώτικα μανταρίνια και αμυγδαλιές. Οι αιωνόβιες ελιές του νησιού παράγουν νόστιμες ελιές και αρκετό, καλής ποιότητας ελαιόλαδο, ακόμα και σήμερα. Υπάρχουν ακόμα περιορισμένες καλλιέργειες σε όσπρια, καθώς και σε οπωροφόρα.

Η μοναδική καλλιέργεια που άντεξε στην πάροδο του χρόνου και στις διάφορες συνθήκες είναι η μαστίχα. Είναι η πιο χρονοβόρα, απαιτητική και συνάμα πιο αποδοτική καλλιέργεια που υπάρχει στο νησί. Παρόλο που ο μισός πληθυσμός του νησιού έχει στραφεί στη θάλασσα, είναι πολλοί κάτοικοι που ζουν κυρίως από την καλλιέργεια της.

1.5.2 Κτηνοτροφική

Η κτηνοτροφία στο νησί είναι περιορισμένη σε μικρές στάνες στο κεντρικό και βόριο τμήμα του. Τα είδη που αποτελούν την κτηνοτροφία του νησιού είναι: αγριοκάτσικα στο μεγαλύτερο μέρος της, βοδινά σε μικρότερο αριθμό και τέλος κοτόπουλα που εκτρέφονται σε 2 ορνιθοτροφία μικρού μεγέθους και σε κοτέτσια που έχουν κάποια νοικοκυριά.

Οι ανάγκες που έχει το νησί, δεν είναι δυνατόν να τις καλύψει η ντόπια κτηνοτροφία. Ο λόγος που γίνεται αυτό είναι ότι υπάρχουν λίγες μονάδες και αυτές που υπάρχουν είναι πολύ μικρές. Είναι λίγοι οι κτηνοτρόφοι που ασχολούνται επαγγελματικά με την κτηνοτροφία, οι περισσότεροι το κάνουν για χόμπι ή σαν δεύτερη ασχολία και επιπλέον εισόδημα.

1.5.3 Δασική

Από τα αρχαία χρόνια ακόμα στη Χίο υπήρχαν πυκνά δάση που σκέπαζαν το βόρειο τμήμα της. Τα δάση αποτελούνταν κυρίως από πεύκους γι' αυτό την ονόμαζαν και Πιτυούσα. Σήμερα δεν έχουν απομείνει παρά ελάχιστα αλσήδια, ότι έχει σωθεί από τις καταστροφικές πυρκαγιές που βάζουν κάθε χρόνο εμπρηστές. Αν υποθέσουμε, ότι στην αρχαιότητα τα δάση κάλυπταν όλο το βόρειο μέρος του νησιού, σήμερα η έκταση που καλύπτεται από πεύκους δεν ξεπερνά ούτε το ένα πέμπτο της έκτασης.

1.5.4 Λατομική

Τα λατομεία της Χίου ήταν το ίδιο γνωστά με αυτά της Καρύστου και της Πεντέλης. Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενη ενότητα, το έδαφος του νησιού είναι πλούσιο σε μεταλλεύματα και μάρμαρα καλής ποιότητας, αντοχής και διαφόρων χρωματισμών. Τα πετρώματα στο νησί έπαιξαν βασικό ρόλο στην αρχιτεκτονική του νησιού, όπως για παράδειγμα στην περιοχή του Κάμπου όπου τα αρχοντικά ακόμα και σήμερα χτίζονται με Θυμιανούσικη πέτρα. Η εξόριξη της Θυμιανούσικης πέτρας γίνονταν σε μικρά λατομεία ιδιοκτησία των μαστόρων, κοντά στο χωριό Θυμιανά (οι ντόπιοι τα ονομάζουν Κορακές). Κάποια άλλα μεγαλύτερα υπάρχουν στην περιοχή Λατόμι κοντά στη Πόλη, στο χωριό Καριές και στα χωριά της Βόρειας Χίου.

Σήμερα υπάρχουν λατομεία σύγχρονα που εξάγουν τα πετρώματα τους σε όλη την Ελλάδα. Όταν κλείνει κάποιο, σε μία περιοχή, φροντίζουν να ανοίξουν ένα άλλο σε διπλανό λόφο. Αυτό γίνεται για να κρατούν την ισορροπία στον περιβάλλον χώρο

1.6 Χλωρίδα του Νησιού

Ολόκληρο σχεδόν το νησί εντάσσεται στη ζώνη της μεσογειακής βλάστησης, όπου κυριαρχούν τα αείφυλλα και σκληρόφυλλα δέντρα και θάμνοι, και ιδιαίτερα η χαμηλή θαμνώδης βλάστηση, τα φρύγανα. Βεβαίως, η φυσική βλάστηση της Χίου έχει υποστεί σημαντικές μεταβολές. Σε όλους τους κάμπους και τις ομαλές λεκάνες εγκαταστάθηκε από πολύ παλιά η γεωργία – σπαρτά και δεντροκαλλιέργειες και στις βουνοπλαγιές η κτηνοτροφία. Εξάλλου, αρκετά καλλιεργήσιμα (ξινά, μουριές, συκιές και φραγκοσυκιές) ή καλλωπιστικά είδη (ευκάλυπτοι, ακακίες, αροκάριες, αθάνατοι) έχουν εισαχθεί στο νησί.

Δασωμένες ζώνες διατηρούνται κυρίως στη βόρεια, την κεντρική και τη δυτική Χίο και κυριαρχούνται από τραχεία πεύκη. Στις πλαγιές του Πελινναίου συναντάμε επίσης μερικές συστάδες Κρητικού σφενταμιού και αυτοφυών κυπαρισσιών (με οριζόντια κλαδιά) και , τοπικά, άφθονες θαμνομουρτζιές και κορομηλιές. Διάσπαρτες σε όλο το νησί υπάρχουν χαρουπιές και γκορτσιές. Στις ρεματιές, ιδιαίτερα σε όσες διατηρούν μόνιμα νερό, φυτρώνει πλούσια βλάστηση με πλατάνια, πικροδάφνες και λυγαριές.

Από τα καλλιεργούμενα δέντρα, η ελιά είναι αυτή που καταλαμβάνει τις μεγαλύτερες εκτάσεις σε ολόκληρο το νησί, ακολουθούν τα ξινά (πορτοκαλιές, μανταρινιές και λεμονιές) που καλλιεργούνται κυρίως στην περιοχή του Κάμπου, των Καρδάμυλων και του Βροντάδου, ενώ συναντά κανείς ακόμα συκιές, αμυγδαλιές, αχλαδιές, ροδιές, καρυδιές και λίγες καστανιές και κερασιές στα βόρεια.

Στο νότιο τμήμα του νησιού κυριαρχούν οι θαμνώνες, με πουρνάρι, φυλλίκι, αγριελιά, κουμαριά, αγριοκουμαριά, μυρτιά, ράμνο και σκίνο, ανάμεσα στα οποία φυτρώνουν μεμονωμένα πεύκα. Πυκνοί θαμνώνες με σπάρτα φυτρώνουν στις βουνοπλαγιές της βόρειας Χίου, ενώ το θαμνοκυπάρισσο που υπάρχει διάσπαρτο στο νησί σχηματίζει έναν εκτεταμένο αραιό θαμνώνα στις ανατολικές πλαγιές του Πελινναίου.

Η πιο εξαπλωμένη μορφή βλάστησης στο νησί είναι τα φρύγανα που καλύπτουν τόσο τις παράκτιες και άγονες πεδινές ζώνες, όσο και τις βραχώδεις βουνοπλαγιές. Καταλαμβάνουν επίσης τις εκτάσεις των παλιών καλλιεργειών καθώς και τις καμένες δασικές εκτάσεις. Στη φρυγανώδη βλάστηση της Χίου είναι επίσης το φασκόμηλο, η ρίγανη, το θυμάρι, ο ασπάλαθος, το χαμορείκι, η αφάνα και το θρούμπι.

Στους απόκρημνους βράχους αναπτύσσονται ξεχωριστές φυτοκοινωνίες με είδη όπως η κάππαρη, τα σαρκώδη *Sedum*, το *Ptilostemon chamaepeuce*, το πτεριδόφυτο *Ceterach officinarum*. Στους

παράκτιους βράχους ζουν φυτά προσαρμοσμένα στην αλμύρα, με πιο χαρακτηριστικά το κρίταμο και τον αμάραντο. Στα ψηλότερα σημεία του Πελλιναίου εμφανίζονται θάμνοι της ορομεσογειακής ζώνης βλάστησης, όπως *Berberis cretica* και *Prunus prostrata* καθώς και αγκαθωτοί προσκεφαλαιόμορφοι ημίθαμνοι, του γένους *Astragalus*.

Τέλος, στους αβαθείς κόλπους της βορειοανατολικής Χίου αναπτύσσονται λιβάδια με ποσειδωνίες, ενώ στους παράκτιους υγροτόπους και τα αλίπεδα απαντάται υδροχαρής βλάστηση με καλάμια και βούρλα.

1.6.1 Ορχιδέες

Οι Ορχιδέες, φύονται σχεδόν σε όλη τη Χίο. Προτιμούν τα ασβεστολιθικά εδάφη. Υπάρχουν στις παραθαλάσσιες περιοχές έως και στα ψηλά βουνά. Προτιμούν τις ηλιόλουστες τοποθεσίες αλλά και τις ημισκιερές θέσεις. «Βιότοποι» τους θρεφεί που φυτρώνουν περισσότερα από 2-3 είδη), η «μακκία» ή θαμνότοποι, ή *garrigue* ή φρυγανότοποι, τα ξέφωτα των δασών από πεύκα, βελανιδιές ή καστανιές, οι ελαιώνες, οι βραχύτοποι, τα περιθώρια (άκρες) των αγρών και των δρόμων, οι ακαλλιέργητες εκτάσεις και τα λιβάδια.

Από τις 100 και πλέον αυτόφυτες ορχιδέες της Χίου ενδεικτικά αναφέρουμε: Στις Οινούσσες ευδοκούν οι: *Dactylorhiza ramana* και *Serapias orientalis*. Στα Ψαρά συναντάμε τις: *Ophrys bombyliflora* και *Ophrys ariadnae*. Τα υπόλοιπα είδη τα βρίσκουμε στη Χίο: *Ophrys reinholdii*, *Ophrys biltorertha*, *Orchis provincialis*, *Ophrys ferrum – equinum*, *Ophrys rhodia*, *Ophrys fuciflora*, *Spiranthes spiralis*, *Cephalanthera epipactoides*, *Ophrys homeri*, *Ophrys speculum*, *Ophrys apifera* και *Orchis laxiflora*.

1.6.2 Λαλάδες

Στην Ελλάδα συναντάμε τα δέκα από τα περίπου εκατό είδη τουλίπας που υπάρχουν στον κόσμο. Στην Χίο συναντάμε τέσσερα από αυτά και τα ονομάζουμε λαλάδες. Την *Tulipa praecox*, την *Tulipa agenensis*, την *Tulipa clusiana* και την *Tulipa undulatifolia*.

Συναντάμε τους λαλάδες κυρίως στο κεντρικό και νοτιοανατολικό τμήμα του νησιού. Από τον Μάρτιο αρχίζουν και κατακλύζουν τις καλλιεργούμενες εκτάσεις, τους ελαιώνες, τους αμυγδαλώνες, αλλά και τους αγρούς του νησιού. Το πότε αρχίζει η άνθισή τους εξαρτάται από το πόσο καλός είναι ο καιρός. Το κάθε φυτό δεν διατηρεί τα λουλούδια του πάνω από 7 έως 10 ημέρες. Παρ' όλα το ότι σαν φυτό «κλέβει» νερό και θρεπτικά συστατικά από τα καλλιεργούμενα είδη, οι αγρότες θαυμάζοντας την ομορφιά τους δεν αγωνίζονται σκληρά για να απαλλάξουν τα χωράφια τους από αυτά. Ας γνωρίσουμε όμως μία μία τις τουλίπες – λαλάδες της Χίου.

Η *Toulipa Praecox* Ten ή Τουρκολαλάς. Τα άνθη έχουν ζωηρό κόκκινο χρώμα. Έχει βολβό με χιτώνες εσωτερικά μαλλιαρούς (σε μερικά είδη η εσωτερική πλευρά του καλύπτεται από ένα παχύ τριχωτό στρώμα το οποίο του εξασφαλίζει επιπλέον προστασία από το κρύο. Γι' αυτό λοιπόν ονομάζονται «μαλλιαρές Τουλίπες»). Μπορεί να φτάσει το ύψος της μέχρι και 70 εκατοστά. Συναντάται και γύρω από καλλιεργούμενες εκτάσεις συνήθως αγρούς και ελαιώνες.

DC in Redoute ή φραγκολαλάς, φτάνει μέχρι τα 50 εκατοστά ύψος. Τα άνθη της είναι κόκκινα και στο εσωτερικό τους έχουν μαύρα στίγματα και κίτρινες ραβδώσεις. Απαντάται μέσα και γύρω από καλλιεργούμενες εκτάσεις, αγρούς και ελαιώνες.

Η *Tulipa undulatifolia* ή τουλίπα η κυμματόφυλλη. Έχει πορτοκαλοκόκκινα άνθη με μήκος περίπου 7 εκατοστά. Τα φύλλα της έχουν κυματιστά άκρα και φτάνει μέχρι τα 30 εκατοστά ύψος. Είναι σπάνιο είδος, και τείνει να εξαφανιστεί. Πιθανόν αν είναι το ίδιο είδος με την *T. Boetica* Boiss & Heldr. Φύεται σε καλλιεργούμενες περιοχές, αγρούς και κυρίως σε αγρούς με καλλιέργειες σχίνου.

1.6.3 Σκίνος

Σχίνοι ή δένδρα αυτής της οικογένειας συναντώνται σε διάφορα μέρη του κόσμου. Στην Ανατολική Μεσόγειο, στη Βόρεια Αφρική, στη Νότια Αμερική και αλλού, όπου ο ρόλος τους είναι απλά διακοσμητικός.

Η Χίος έχει μια παγκόσμια μοναδικότητα. Είναι το μόνο μέρος σε όλο τον κόσμο που ο κορμός και τα κλαδιά του σχίνου δακρύνουν και στη συνέχεια στεγνώνουν, πηξουν τα δάκρυα και δίνουν την μυρωδάτη μαστίχα.

Το αξιοπρόσεκτο είναι ότι ενώ σχίνοι υπάρχουν σε όλο το νησί η παραγωγή της μαστίχας γίνεται μόνο στο νότιο τμήμα της Χίου, στα

Μαστιχοχώρια. Περιοχές γεμάτες σχίνα λίγα μέτρα βορειότερα δεν έχουν αυτό το προνόμιο. Όχι άδικα λοιπόν η Χίος ταυτίζεται με την μαστίχα.

Η παραγωγή της μαστίχας γίνεται από τον Ιούνιο έως το Σεπτέμβριο αν οι καιρικές συνθήκες είναι ευνοϊκές έως τον Οκτώβριο και οι εργασίες χωρίζονται σε τέσσερις κατηγορίες: α) εργασίες πριν από το μάζεμα, β) μάζεμα, γ) πρώτη κατεργασία από τους γεωργούς μαστιχοπαραγωγούς δ) εμπορική κατεργασία στο εργοστάσιο της Ένωσης των Μαστιχοπαραγωγών.

Εργασίες πριν από το μάζεμα

- Από τα μέσα Ιουνίου μέχρι και την αρχή Ιουλίου καθαρίζεται ο χώρος κάτω από το σχίνο και ισοπεδώνεται ώστε να γίνει ομαλός.
- Καθαρίζονται οι σχίνοι (κορμός και βασικά κλαδιά) με φτυάρια, μυστριά ή ξυστριά, δηλαδή εργαλεία κατάλληλα σχεδιασμένα γι' αυτόν τον σκοπό.
- Σκουπίζεται η καθαρισμένη περιοχή, τραπέζια, με κοινή σκούπα ή με κλαδιά από θάμνους.
- Ακολουθεί το ασπροχωμάτισμα, δηλαδή το καθαρισμένο τμήμα στρώνεται με κοσκινισμένο, ειδικό, άσπρο χώμα που το μαζεύουν από κοντινές περιοχές. Το ασπρόχωμα στρώνεται και πιέζεται καλά για να γίνει λείο. Όταν η μαστίχα πέφτει πάνω σ' αυτό αποκτά λαμπρότητα και στεγνώνει ευκολότερα.
- Γίνεται το πρώτο κέντημα στα δένδρα. Δηλαδή χαράσσεται ο κορμός με τομές 10 – 15 mm. Το κέντημα αρχίζει από τη βάση του κορμού προς τα κλαδιά. Αυτό γίνεται δύο φορές την εβδομάδα και διαρκεί 5 -6 εβδομάδες.
- Μετά το κέντημα η μαστίχα αρχίζει να στάζει και ύστερα από 10 – 20 μέρες έχει πήξει. Αρχίζει το πρώτο μάζεμα, συνήθως μετά το Δεκαπενταύγουστο.

Μάζεμα

- Το πρώτο μάζεμα γίνεται με ειδικό εργαλείο το τιμητήρι. Η μαστίχα μεταφέρεται από τα χωράφια στα σπίτια σε ψάθινα ή ξύλινα κιβώτια προσεκτικά τοποθετημένα για να μην κολλήσουν μεταξύ τους τα δάκρυα, επειδή την εποχή αυτή του μαζέματος ο καιρός είναι ζεστός. Στα σπίτια που μεταφέρεται αποθηκεύεται σε χώρους δροσερούς.
- Ακολουθεί δεύτερο κέντημα κατά το οποίο κάθε δέντρο πρέπει να κεντηθεί 10 με 12 φορές. Μετά από 15 – 20 μέρες, αφού πάλι έχει πήξει η μαστίχα, γίνεται το δεύτερο και τελικό μάζεμα, όπου οι παραγωγοί μαζεύουν όλα τα δάκρυα της μαστίχας από τον κορμό και από το έδαφος ένα ένα.

1.7 Πανίδα του Νησιού

Η πανίδα των θηλαστικών, όπως και στα περισσότερα νησιά του Αιγαίου είναι σχετικά φτωχή και περιορίζεται στα κοινότερα είδη των μεσαίου μεγέθους θηλαστικών (αλεπού και το κουνάβι που τοπικά λέγεται ατσίδα), με μόνη έκπληξη μια μικρή παροικία βίδρας στον υγρότοπο στο Δελφίνι. Αναφέρεται, ωστόσο, η παρουσία της μεσογειακής φώκιας *Monachus monachus* και κάποιων κητωδών στις τριγύρω θάλασσες, ενώ έχει καταγραφεί ωτοκία θαλάσσιας χελώνας.

Πλουσιότερη εμφανίζεται η ερπετοπανίδα του νησιού με αρκετά είδη κοινών φιδιών (σπιτόφιδο, σαΐτα, νερόφιδο), σαυρών (αιγαιόσαυρα, σαμιαμίδα) και χελωνών αλλά και κάποια ιδιαίτερα όπως το θαμνόφιδο (*Eirenis modestus*) και η ορωμανική οχιά (*Vipera xanthina*), είδη της Μικρασίας που στη χώρα μας συναντώνται μόνο στο Ανατολικό Αιγαίο (και στη Θράκη η οχιά) ή το κροκοδειλάκι (*Laudacia stellio*) που αφθονεί σε πολλά από τα νησιά του Αιγαίου. Τέλος, αναφέρεται η παρουσία του σπάνιου για την Ελλάδα χαμαιλέοντα.

Όπως και τα υπόλοιπα νησιά του Αιγαίου, έτσι και η Χίος είναι σημαντικός μεταναστευτικός σταθμός για τα πουλιά. Οι μεγαλύτεροι πληθυσμοί τους περνούν από Μάρτη μέχρι Μάη για την ανοιξιιάτικη μετανάστευση και από Αύγουστο μέχρι Οκτώβρη για τη φθινοπωρινή. Δεν είναι τυχαίο πως στη Χίο, όπως άλλωστε και σε πολλές άλλες περιοχές που βρίσκονται πάνω σε μεταναστευτικούς δρόμους, είχαν αναπτυχθεί από παλιά τεχνικές μαζικής σύλληψης πουλιών, δε κομβικά σημεία διέλευσής τους, κυρίως ορτυκίων και τρυγониών αλλά και μικρότερων πουλιών που τα έπιαναν με ιξόβεργες.

Μέχρι σήμερα έχουν παρατηρηθεί περισσότερα από 200 είδη πουλιών στη Χίο, από τα οποία 20 διαχειμάζουν στο νησί, 22 φωλιάζουν, 18 διαμένουν μόνιμα και τα υπόλοιπα χρησιμοποιούν το νησί ως σταθμό ανάπαυσης ή το επισκέπτονται περιστασιακά. Στους ανοιχτούς μεσογειακούς βιοτόπους συναντά κανείς όλο το χρόνο τον κατσουλιέρη, την καρδερίνα και το φανέτο, ενώ κοινές είναι και οι νησιώτικες πέρδικές, οι πληθυσμοί των οποίων ενισχύονται τακτικά με πουλιά εκτροφείων. Από τα πουλιά που έρχονται στη Χίο για να φωλιάσουν αξίζει να αναφέρουμε τον μαυροπετρίτη και τον σπάνιο παρδαλοκεφαλά. Το χειμώνα, αφθονούν στη Χίο οι τσίχλες, τα ψαρόνια, τα κοτσύφια, οι μπεκάτσες, οι σπίνιοι, ο μαυρολαίμης, ο κοκκινολαίμης και οι σουσουράδες.

Σε ότι αφορά τα αρπακτικά πουλιά, μόνο το βραχοκιρκίνεζο σημειώνεται ως μόνιμος κάτοικος του νησιού. Όμως αργά το φθινόπωρο και το χειμώνα, δεν είναι σπάνιο να δούμε να γυροπετά μια γερακίνα ή

ένα τσιχλογέρακο ή ακόμα και μια αετογερακίνα ή ένας σπιζαετός, που καταφεύγουν στο νησί λόγω των ηπιότερων κλιματικών συνθηκών.

Η Χίος βρίσκεται πάνω στη ζώνη της μετανάστευσης των αποδημητικών πουλιών. Τα Ψαρά, επίσης, είναι ένας πολύ σημαντικός σταθμός για τη μετανάστευση, κυρίως το φθινόπωρο.

Η Χίος έχει πολύ μικρότερους και έντονα οχλούμενους υγροτόπους, συγκριτικά με τα γειτονικά νησιά του Β. Αιγαίου. Οι κυριότεροι είναι στο Λήμνο, το Δελφίνι, το Κοντάρι κοντά στη Χώρα, τα Πάρπαντα, την Κώμη, το Λιθί (μικρό έλος), τα Φανά και το Μαναγρό Βολισσού. Τέλος, στα Ψαρά υπάρχει ένας μικρός βάλτος που ξεραίνεται το καλοκαίρι.

1.8 Φυσικά Θέλητρα

1.8.1 Κώμη

Η πιο κοσμοπολίτικη παραλία του νησιού. Επίγειο της Καλαμωτής ο μεγάλος αμμουδερός κόλπος της Κώμης συγκεντρώνει πλήθος παραθεριστών, καθώς η υπέροχη παραλία διαθέτει εστιατόρια και καφέ μπάρ.

1.8.2 Μαύρα Βόλια

Δίπλα από το λιμανάκι του Εμπορίου βρίσκεται αυτή η ξεχωριστή παραλία με τις κατάμαυρες πέτρες, λόγω της ηφαιστειογενούς προέλευσης τους. Λίγο απομονωμένα από τον θόρυβο του λιμανιού (εστιατόρια και αυτοκίνητα), τα Μαύρα Βόλια συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον όλων όσων επισκέπτονται το νησί για την πεντακάθαρη θάλασσα και το επιβλητικό τοπίο.

1.8.3 Δασκαλόπετρα

Στην περιοχή του Βροντάδου η παραλία της Δασκαλόπετρας, περιοχή που συνδέεται με τον Όμηρο και προσφέρει πολλές ευκολίες στους επισκέπτες. Είναι σχετικά κοντά στην πόλη της Χίου, έχει εστιατόρια για φαγητό και μια χώρους ξεκούρασης και απασχόλησης για παιδιά και βοτσαλωτή παραλία δίπλα στην πεντακάθαρη θάλασσα.

1.8.4 Αγία Μαρκέλλα

Βρίσκεται κοντά στη Βολισσό η μεγάλη και υπέροχη παραλία, μπροστά από το μοναστήρι της Αγίας Μαρκέλλας. Στις 22 Ιουλίου ημέρα της χάρης της, φιλοξενεί το μεγαλύτερο πανηγύρι στο νησί. Η παραλία είναι γνωστή για τα καθαρά και δροσερά νερά της.

1.8.5 Λιμνιά

Γραφικό λιμανάκι κοντά στη Βολισσό, που μπορεί να καλύψει τις ανάγκες των επισκεπτών (φαγητό, διασκέδαση). Βρίσκεται κοντά σε ιδανικές παραλίες για κολύμπι όπως τα Μαγεμένα, τα Λευκάθια, ο Μάναγρος, τα Λαμψά, η Λήμνος.

1.8.6 Ναγός

Κοντά στα Καρδάμυλα, η υπέροχη παραλία του Ναγού στρωμένη με λεπτά stroγγυλά βοτσαλάκια προσφέρεται για κολύμπι και φαγητό στα γραφικά ταβερνάκια της.

1.8.7 Βρουλίδια

Στο νοτιότερο άκρο του νησιού βρίσκεται η παραλία των Βρουλιδίων. Μοναχική και απόμερη και την προτιμούν για την ησυχία, την ηρεμία της και για τα μοναδικά χρώματα των νερών της.

1.8.8 Ελίντα

Παραλία στη δυτική Χίο. Για όσους προτιμούν το κολύμπι μακριά από τουριστικές εγκαταστάσεις.

1.8.9 Αρχαίοι οικισμοί

Αλλά φυσικά θέλγητρα που μπορεί να επισκεφθεί ο κάποιος είναι: Αρχαιολογικοί χώροι όπως η Ακρόπολη (οικισμός του 7^{ου} ή 8^{ου} αιώνα π.Χ.) που βρίσκεται στο λόφο του Προφήτη Ηλία στον Εμπορείο.

Το Ιερό του Φαναίου Απόλλωνα (μέση Εποχή του Χαλκού) είναι χτισμένος στην παραλία Φανά.

Στο Όρος Αίπος υπάρχουν τα απομεινάρια ενός οικισμού (ύστερα κλασικά και τα Ρωμαϊκά χρόνια) στην περιοχή Ρημόκαστρο.

Στη Δασκαλόπτετρα, ο επισκέπτης μπορεί να περπατήσει και να καθίσει εκεί που δίδαξε ο Όμηρος.

Στα Ψαρά, στη θέση Αρχοντίκι υπάρχουν τα ευρήματα Μυκηναϊκού οικισμού. (2^{ης} π.Χ. χιλιετίας)

Για τα φυσικά θέλγητρα Αρχαίοι οικισμοί θα αναφερθούμε εκτενέστερα στο κεφάλαιο Αρχαιολογικοί χώροι.

1.8.10 Σπήλαια της Χίου

Τα τέσσερα από τα πιο σημαντικά σπήλαια της Χίου. Τα σπήλαια της Συκιάς στους Ολύμπους και στο Λιθί με τον εντυπωσιακό διάκοσμο και την πανέμορφη υπόγεια λίμνη αντίστοιχα, το δαιδαλώδες και με

αρχαιολογική αξία σπήλαιο του Αγίου Γάλακτος και τέλος, τον μικρό αλλά πολύ αξιόλογο Σφάραγγα του Λιθίου.

Με τη σειρά παρουσιάσης τους τα σπήλαια είναι: Σπήλαιο Συκιάς Ολύμπων. Εξερευνήθηκε από τον Γ. Αβαγιανό και τους συνεργάτες του το 1985. Σήμερα είναι το μόνο αξιοποιημένο και οργανωμένο για επισκέπτες σπήλαιο του νησιού.

Σπήλαιο Συκιάς Λιθίου. Εξερευνήθηκε από τους συνεργάτες του Κέντρου Χιακών Μελετών Πελοποννήσου με τη συνεργασία του ΣΠΕΛΕΟ, το 2003. Η επίσκεψη σε αυτό αποτελεί διαδικασία δύσκολη και επικίνδυνη χωρίς την συνοδεία ειδικευμένου οδηγού.

Σπήλαιο Αγίου Γάλακτος. Εξερευνήθηκε από την Άννα Πετροχειίλου και τους συνεργάτες της το 1969. Αποτελεί το μεγαλύτερο και πιο δαιδαλώδες σπήλαιο της Χίου και έχει μεγάλη αρχαιολογική αξία λόγω των ευρημάτων που έφεραν στο φως οι ανασκαφές εντός του.

Τέλος, το σπήλαιο Σφάραγγας στο Λιθί, το μικρότερο από όλα αλλά εξίσου εντυπωσιακό. Χαρτογραφήθηκε το 1983 από τους Γ. Αγαπάκη, Κ. Καρανζιά, Δ. Μαραθιανό και Γ. Πικούνη. Ο Σφάραγγας ήταν ανέκαθεν γνωστός σε όλη του την έκταση στους κατοίκους της περιοχής και αποτέλεσε καταφύγιο για αυτούς κατά την περίοδο της Σφαγής της Χίου το 1822.

1.8.11 Αρχαία Ναυάγια

Στο στενό ανάμεσα στις Οινούσες και τη Χίο, ανακαλύφθηκε το 2004 ένα αρχαίο ναυάγιο. Πρόκειται για ένα εμπορικό σκάφος του 4^{ου} αιώνα π.Χ. Είχε μήκος περίπου 25 μέτρα και μετέφερε το φορτίο του σε οξυπύθμενους αμφορείς. Το ξύλινο πλοίο ναυάγησε στο στενό και βυθίστηκε στα 67 μέτρα. Για την εξερεύνησή του χρησιμοποιήθηκε τηλεχειριζόμενο υποβρύχιο όχημα. Οι φωτογραφίες που τραβήχτηκαν αποκάλυψαν γύρω στους 400 αμφορείς. Με εργαστηριακές έρευνες, αποδείχτηκε ότι το πλοίο μετέφερε κρασί, ελαιόλαδο, ρίγανη και ίσως φιστίκια. Στα δυτικά της Χίου βρέθηκε και άλλο ναυάγιο εμπορικού πλοίου, που χρονολογείται στη ρωμαϊκή εποχή.

1.9 Οικολογικά Προστατευμένες Περιοχές

Οικολογικά προστατευόμενες περιοχές, στο νησί δεν υπάρχουν ακόμα. Γίνονται ενέργειες από το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ομηρούπολης, το Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου Ομηρούπολης και τους Οικολόγους, για να χαρακτηριστεί η περιοχή της Κλειδούς ως : Προστατευόμενος φυσικός σχηματισμός ή / και προστατευόμενο τοπίο ή/και στοιχείο τοπίου σύμφωνα με :το άρθρο 24 του Συντάγματος «Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους. Για τη διαφύλαξη του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα».

Αναφέρει η παράγραφος 4 του άρθρου 18 «Ως προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί χαρακτηρίζονται λειτουργικά τμήματα της φύσης ή μεμονωμένα δημιουργήματά της που έχουν ιδιαίτερη επιστημονική, οικολογική ή αισθητική αξία ή συμβάλλουν στη διατήρηση των φυσικών διεργασιών και στην προστασία των φυσικών πόρων, όπως δέντρα, συστάδες δέντρων και θάμνων, προστατευτική βλάστηση, παρόχθια και παράκτια βλάστηση, φυσικοί φράχτες, καταρράχτες, πηγές, φαράγγια, θίνες, ύφαλοι, σπηλιές, βράχοι, απολιθωμένα δάση, δέντρα ή τμήματά τους, παλαιοντολογικά ευρήματα, κοραλλιογενείς και γεωμορφολογικοί σχηματισμοί. Ως προστατευόμενα τοπία χαρακτηρίζονται περιοχές μεγάλης αισθητικής ή πολιτιστική αξίας και εκτάσεις που είναι ιδιαίτερα πρόσφορες για αναψυχή του κοινού ή συμβάλλουν στην προστασία ή αποδοτικότητα των φυσικών πόρων λόγω των ιδιαίτερων φυσικών ή ανθρωπογενών χαρακτηριστικών τους. Στα προστατευόμενα τοπία μπορεί να δίνονται με βάση τα κύρια χαρακτηριστικά τους, ειδικότερες ονομασίες, όπως αισθητικό δάσος, τοπίο άγριας φύσης, τοπίο αγροτικό, αστικό ή βιομηχανικό. Ως προστατευόμενα στοιχεία του τοπίου χαρακτηρίζονται τμήματα ή συστατικά στοιχεία του τοπίου που έχουν ιδιαίτερη αισθητική ή πολιτιστική αξία ή συμβάλλουν στην προστασία ή αποδοτικότητα φυσικών πόρων λόγω των ιδιαίτερων φυσικών ή ανθρωπογενών χαρακτηριστικών τους, όπως αλσύλλια, παραδοσιακές καλλιέργειες, αγροικίες, μονοπάτια, πέτρινοι φράχτες και αναβαθμίδες, προστατευτικές καλλιέργειες, αγροικίες, μονοπάτια, πέτρινοι φράχτες και αναβαθμίδες, προστατευτικές φυτείες, κρήνες. Ενέργειες που μπορούν να επιφέρουν καταστροφή φθορά ή αλλοίωση των προστατευόμενων φυσικών σχηματισμών, των προστατευόμενων τοπίων ή στοιχείων του τοπίου απαγορεύονται, σύμφωνα με τις ρυθμίσεις των οικείων κανονισμών.»

Αλλά και σύμφωνα με τις διεθνείς συμβάσεις:
Διεθνής σύμβαση για τη βιολογική ποικιλότητα, Ρίο 1992 (κυρώθηκε με το ν. 2204/1994 ΦΕΚ 59/Α)

Διεθνής σύμβαση για την προστασία των υγρότοπων, Ραμσάρ (Ιράν) 1971, (κυρώθηκε με το Ν.Δ. 191/1974 ΦΕΚ 350/Α)

Διεθνής σύμβαση για τη διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης, Βέρνη 1979 (κυρώθηκε με το ν. 1335/1983 ΦΕΚ 32/Α)

Διεθνής σύμβαση για τη διατήρηση των αποδημητικών πτηνών, της άγριας πανίδας, Βόννη 1979 (κυρώθηκε με το ν. 2719/1999 ΦΕΚ 106/Α)

Σύμφωνα με τους Κοινοτικούς Κανονισμούς:
92/2156/ΕΟΚ για την πυροπροστασία των κοινοτικών δασών, όπως έχει συμπληρωθεί 97/338/ΕΟΚ για την προστασία των ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας με τον έλεγχο του εμπορίου τους όπως έχει τροποποιηθεί μέχρι σήμερα.

Σύμφωνα με τις Κοινοτικές οδηγίες:
79/409/ΕΟΚ για τη διατήρηση των αγρίων πτηνών (εναρμονίστηκε με την υπουργική απόφαση 414985/1985 ΦΕΚ 757/Β
92/43/ΕΟΚ για τη διατήρηση των φυσικών οικότοπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας.

2. Πληθυσμός

2.1 Πληθυσμιακά Χαρακτηριστικά

Ο Νομός Χίου συγκεντρώνει ποσοστό 0,5 % του πληθυσμού της χώρας. Οι κάτοικοι του Νομού Χίου ανέρχονται σε 53,408 σύμφωνα με την απογραφή του 2001. Κατά τη διάρκεια της εικοσαετίας 1961 – 1981 ο πληθυσμός του νομού γνώρισε σημαντική μείωση, ενώ κατά την επόμενη περίοδο 1981 – 2001, η τάση για μείωση φαίνεται να εκλείπει και ο πληθυσμός του Νομού – παρουσιάζεται με μικρές διακυμάνσεις – περίπου σταθερός. Σημαντικές απώλειες στον πληθυσμό του νησιού κυρίως λόγω μετανάστευσης στο εξωτερικό ή στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας σημειώθηκαν κατά τη δεκαετία 1971 – 1981. Η πληθυσμιακή αρνητική εξέλιξη αντιστρέφεται κατά τις δεκαετίες 1981 – 1991 και 1991 – 2001, με ρυθμό όμως μικρότερο από εκείνο της χώρας. Το 2001 ο δείκτης φυσικής αύξησης πληθυσμού /1000 κατοίκους είναι -2,69 για το Νομό Χίου, έναντι - 0,01 που είναι ο μέσος όρος της χώρας.

Πίνακας : Πληθυσμιακή εξέλιξη στο Νομό Χίου

	1961	1971	1981	1991	2001
Νομός Χίου	62.223	53.948	49.865	52.184	53.408

Πίνακας: Ενεργού πληθυσμού

1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
3.880	4.864	4.907	5.006	8.500	9.049	8.493

Πίνακας: Ανέργων

1991	1992	1993	1994	1995	1996	1998
488	380	364	407	506	406	549

Πίνακας: Απασχολούμενων

1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
3.500	4.500	4.500	4.500	8.094	8.500	7.510

Πίνακας: Γάμων

1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
310	246	296	270	303	209	285

Πίνακας: Γεννήσεων

1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
520	540	473	492	505	500	493

2.2 Ασχολίες

Η γεωργία άρχισε να περιορίζεται από τον 19^ο αιώνα, μετά τον σεισμό και έναν παγετό που κατέστρεψε το μεγαλύτερο μέρος των καλλιεργειών. Χρειάστηκε πολύς χρόνος και κόπος για να ανακάμψει, αλλά δεν έφτασε ποτέ πια στα παλιότερα επίπεδα. Οι κάτοικοι προτίμησαν τότε να στραφούν προς την ναυτιλία, ένα επάγγελμα πολύ προσοδοφόρο. Έτσι με την πάροδο του χρόνου όλο και περισσότεροι Χιώτες στρέφονταν προς τη θάλασσα, δημιουργώντας μια ισχυρή ναυτική παράδοση από όπου ξεπήδησαν πολλοί σημερινοί εφοπλιστές. Πραγματικά σήμερα σχεδόν ο μισός πληθυσμός της Χίου ασχολείται με τις θαλάσσιες μεταφορές και επικοινωνίες. Μόνη εξαίρεση σε μια σχετικά φθίνουσα γεωργία αποτελεί η παραγωγή της μαστίχας, που αν και έχει περιοριστεί, απασχολεί συστηματικά μεγάλο μέρος του πληθυσμού στα νότια. Κάθε χρόνο υπολογίζεται ότι παράγονται 100 τόνοι περίπου από αυτό το σπάνιο και πανάκριβο προϊόν που εξάγεται σε όλο τον κόσμο. Από τις πολλές βιοτεχνίες που υπήρχαν παλιά, σήμερα διατηρείται στην πόλη της Χίου η βιοτεχνία με τα περίφημα χιώτικα γλυκά, κυρίως του κουταλιού. Αρωματικά και αγνά, φερμένα από άλλες εποχές, το πορτοκάλι, το μελιτζανάκι, το κεράσι, το σταφύλι και πολλά άλλα. Μαζί έρχονται και τα γλυκά του ταψιού, τα αμυγδαλωτά και τα ποτά, τα ονομαστά λικέρ με άρωμα φρούτων, καθώς επίσης το ανθόνερο και ροδόνηρο. Η βυρσοδεψία που ήταν ανεπτυγμένη παλιά στο νησί, σήμερα λειτουργεί σε περιορισμένη κλίμακα. Άλλες πλουτοπαραγωγικές πηγές της Χίου είναι τα μάρμαρα και η θυμιανούσικη καφεκόκκινη πέτρα. Η αλιεία αποτελεί σταθερή ασχολία των θαλασσινών. Τα νερά της Χίου είναι πλούσια σε πρώτης ποιότητας ψάρια και θαλασσινά. Την παλιά παράδοση της αγγειοπλαστικής διατηρούν σήμερα οι Χιώτες, κατασκευάζοντας διακοσμητικά και χρηστικά κεραμικά σκεύη. Άλλο σημαντικό προϊόν της Χίου ήταν και το μετάξι. Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα η ετήσια παραγωγή του έφτανε μέχρι και τις 30 χιλιάδες οκάδες. Τότε υπήρχαν και υφαντουργεία μεταξωτών στο νησί. Τα εργαστήρια χρυσοϋφαντων και αργυροϋφαντων μεταξωτών τον 18^ο αιώνα έφταναν τα 1200. Τα προϊόντα τους εξάγονταν στην ανατολή κι ήταν περιζήτητα για την ποιότητα τους. Σήμερα η επεξεργασία των μεταξωτών δεν γίνεται πια στο νησί. Την περισσή τέχνη των χιώτικων κεντημάτων και των υφαντών συνεχίζουν σήμερα οι γυναίκες της Καλλιμασιάς με τον τοπικό Γυναικείο Συνεταιρισμό τους, των Θυμιανών και άλλων περιοχών. Η σύγχρονη ασχολία που εξελίσσεται τα τελευταία χρόνια στη Χίο είναι οι τουριστικές επιχειρήσεις. Πολλοί ταξιδιώτες επισκέπτονται το νησί κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες και μαζί με αυτούς γυρνάνε οι ξενιτεμένοι Χιώτες από όλα τα μέρη του κόσμου. Η τουριστική υποδομή

αναπτύσσεται συνεχώς με σεβασμό προς το περιβάλλον και με φροντίδα που δεν αλλοιώνει το χαρακτηριστικό χρώμα του νησιού.

3.Συγκοινωνία

3.1 Σύνδεση του Νομού με Άλλα Μέρη

Στη Χίο μπορεί να έρθει κάποιος είτε ακτοπλοϊκώς, είτε αεροπορικώς. Ακτοπλοϊκώς το νησί συνδέεται καθημερινά με το λιμάνι του Πειραιά. Το ταξίδι διαρκεί έξι ή οκτώ ώρες με τα συμβατικά πλοία.

Τα δρομολόγια των δύο αεροπορικών εταιριών που πετάνε για τη Χίο από το Ελευθέριος Βενιζέλος είναι τουλάχιστον πέντε την ημέρα και αυξάνονται κατά την καλοκαιρινή περίοδο. Η Ολυμπιακή αεροπορία έχει τέσσερις φορές την εβδομάδα δρομολόγια από και προς τη Θεσσαλονίκη, δύο φορές για τη Μυτιλήνη, τη Λήμνο και τη Ρόδο και μία φορά για τη Σάμο. Για την καλοκαιρινή περίοδο, οι απ' ευθείας πτήσεις από τις χώρες του εξωτερικού προς την Χίο ήταν από Βέλγιο, την Ολλανδία, τη Αυστρία, την Νορβηγία, και την Σλοβενία, με επτά δρομολόγια την εβδομάδα (από την Ολλανδία πραγματοποιούνται 4 πτήσεις και από την Νορβηγία2).

Καθημερινή είναι και η σύνδεση με τη Μυτιλήνη και τα κοντινά νησάκια, Οινούσες και Ψαρά. Επίσης, υπάρχουν συνδέσεις με τη Σάμο τρεις φορές την εβδομάδα και τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα με τη Θεσσαλονίκη, τον Βόλο, την Αλεξανδρούπολη, την Καβάλα, τη Ρόδο, την Κω, το Ηράκλειο, την Ικαρία και τους Φούρνους. Και κατά τους καλοκαιρινούς μήνες με τη Σκιάθο, την Πάρο και τη Νάξο.

Επίσης, καθημερινά είναι και τα δρομολόγια προς την Τουρκία και το λιμάνι του Τσεσμέ

3.2 Σύνδεση με το Πλησιέστερο Αεροδρόμιο

Ο Νομός Χίου εξυπηρετείται από το αεροδρόμιο που βρίσκεται στην ανατολική πλευρά του νησιού και συγκεκριμένα στην περιοχή Κάμπου, στην Νότια πλευρά της πόλης της Χίου, η μετάβαση γίνεται με αυτοκίνητο, ταξί λεωφορείο ή ακόμα και με τα πόδια. Σήμερα διαθέτει διάδρομο 1511 μ. και πλάτος 30 μ..

Υπάρχει αεροπορική σύνδεση με την Αθήνα σε καθημερινή βάση από δύο αεροπορικές εταιρίες, τις Ολυμπιακές Αερογραμμές που είναι ο εθνικός αερομεταφορέας της χώρας και την ιδιωτική εταιρία Aegean Airlines που πραγματοποιούν συνολικά από 5 έως 7 πτήσεις ημερησίως ανάλογα με την περίοδο.

3.3 Σύνδεση με το Πλησιέστερο Λιμάνι.

Το μεγαλύτερο μέρος των θαλάσσιων μεταφορών εξυπηρετείται από το λιμάνι της πόλης της Χίου. Η μετάβαση είναι πολύ εύκολη γιατί το λιμάνι είναι προέκταση του κέντρου (απέχει, μόλις λίγα μέτρα). Το σύνολο των προορισμών των επιβατηγών πλοίων εξυπηρετούνται από αυτό.

Το λιμάνι της Χίου συγκεντρώνει το μεγαλύτερο μέρος της μεταφοράς των εμπορευμάτων για το σύνολο του Νομού, καθώς και το μεγαλύτερο μέρος των μεταφορών που αφορούν στον τομέα του τουρισμού (κρουαζιερόπλοια και άλλα τουριστικά σκάφη) .

3.4 Κατάσταση Σήμανσης Οδικών και Λοιπών Δικτύων.

Το οδικό δίκτυο του νησιού είναι, σε γενικές γραμμές, πολύ καλό. Εκτός από την πόλη της Χίου, όπου οι δρόμοι είναι αρκετά στενοί και τους καλοκαιρινούς μήνες παρουσιάζουν αυξημένη κίνηση (ιδιαίτερα τον Ιούλιο και τον Αύγουστο), στο υπόλοιπο νησί είναι εύκολο και ασφαλές να μετακινηθεί κανείς με αυτοκίνητο.

Όλοι οι κεντρικοί δρόμοι είναι ασφαλτοστρωμένοι, καθώς και το μεγαλύτερο μέρος των επαρχιακών δρόμων που οδηγούν στα μικρότερα χωριά. Πολύ καλή είναι και η σήμανση των δρόμων και πρατήρια υγρών καυσίμων υπάρχουν σε όλο το νησί.

3.5 Δυνατότητα Πρόσβασης Στα Σπουδαιότερα Θέληγτρα της Περιοχής.

3.5.1 Παραλίες

Η αμμουδιά του Καρφά: Βρίσκεται λίγα χιλιόμετρα νότια από την πόλη και είναι ίσως η πιο δημοφιλής παραλία του νησιού. Προσφέρει πλήρεις υπηρεσίες και θαλάσσια σπορ, καθώς είναι σε μια περιοχή όπου έχουν κτιστεί μερικά από τα μεγαλύτερα ξενοδοχεία του νησιού. Εστιατόρια, καφετέριες, καταστήματα, δωμάτια και ενοικιάσεις αυτοκινήτων βρίσκονται σε κοντινή απόσταση. Τα νερά είναι ζεστά και πολύ ρηχά στον Κόλπο του Καρφά, κάνοντας την παραλία κατάλληλη για οικογένειες με μικρά παιδιά. Κατά τη θερινή περίοδο, η παραλία μαζεύει μερικές φορές υπερβολικά πολύ κόσμο καθώς είναι δημοφιλείς τόσο στους ξένους όσο και στους ντόπιους. Για να φτάσει κανείς στην παραπάνω παραλία, μπορεί να χρησιμοποιήσει λεωφορείο καθώς υπάρχει τακτική συγκοινωνία από την πόλη της Χίου, να πάρει ταξί που είναι αρκετά οικονομικό, ή να νοικιάσει αυτοκίνητο ή μηχανάκι.

Παραλία της Δασκαλόπετρας: Βρίσκεται βόρεια της πόλης, δίπλα στην Πέτρα του Ομήρου (Δασκαλόπετρα), το τόπο όπου σύμφωνα με την παράδοση δίδαξε ο Όμηρος. Η παραλία έχει άσπρα βότσαλα και είναι αρκετά δημοφιλής αν και όχι όσο ο Καρφάς. Μερικές εκατοντάδες μέτρα από τη Δασκαλόπετρα υπάρχει ο όρμος του Λω που συντηρείται από τον τοπικό ναυταθλητικό όμιλο. Υπάρχουν ταβέρνες κοντά στις παραλίες όπου σερβίρεται φρέσκο ψάρι και άλλοι νόστιμοι παραδοσιακοί μεζέδες. Υπάρχουν τακτικά δρομολόγια των αστικών λεωφορείων από την πόλη. Εναλλακτικά, μπορεί κανείς να πάρει ταξί ή να νοικιάσει όχημα για να φτάσει στη Δασκαλόπετρα.

Οι Νοτιανατολικές παραλίες: Κοντά στο χωριό Καλλιμασιά, υπάρχουν οι παραλίες της Αγίας Φωτεινής και του Αγίου Αιμιλιανού. Η

Αγία Φωτιά, όπως αποκαλείται, έχει λευκά βότσαλα και είναι αρκετά μεγαλύτερη και δημοφιλέστερη από την παραλία του Αγίου Αιμιλιανού. Έχει επίσης ενοικιαζόμενα δωμάτια, εστιατόρια, καφετέριες και άλλες υπηρεσίες ενώ στον Άγιο Αιμιλιανό είναι αρκετά πιο ήσυχα. Περίπου 25 χιλιόμετρα νότια της πόλης υπάρχει η μεγάλη αμμουδιά της Κώμη. Δωμάτια, εστιατόρια και καφετέριες υπάρχουν και εκεί. Μπορεί κανείς να φτάσει στην Κώμη με υπεραστικό Λεωφορείο, με ταξί ή νοικιάζοντας κάποιο όχημα.

Η παραλία του Εμπορειού: Μια μοναδική παραλία με στρογγυλά μαύρα βότσαλα (Μαύρα Βόλια). Οι πέτρες έχουν ηφαιστιογενή προέλευση και η παραλία βρίσκεται μεταξύ των κώνων δύο σβησμένων ηφαιστειών. Στην πραγματικότητα υπάρχουν τρεις παραλίες, καθεμία σε έναν μικρό χωριστό όρμο. Η πιο απόμακρη είναι φυσικά και η πιο ήσυχη, ενώ κοντά στην πρώτη παραλία βρίσκονται όλα τα εστιατόρια και οι καφετέριες. Το νερό είναι εντελώς διάφανο και όχι ιδιαίτερα ζεστό, και βαθαίνει απότομα κοντά στη στεριά. Μπορεί κανείς να φτάσει στην παραλία με υπεραστικό λεωφορείο, με ταξί ή νοικιάζοντας κάποιο όχημα.

Οι Νοτιοδυτικές παραλίες: Η παραλία των Κάτω Φανών βρίσκεται νότια από το χωριό Ολύμποι. Δεν υπάρχουν οικισμοί κοντά και ο δρόμος που οδηγεί εκεί δεν είναι ασφαλτοστρωμένος. Γι' αυτό το λόγο, δεν υπάρχουν εστιατόρια ούτε άλλες υπηρεσίες κοντά και η περιοχή προσφέρεται για ολοήμερο πικ – νικ. Ο καλύτερος τρόπος να φτάσει κανείς στα Φανά είναι νοικιάζοντας αυτοκίνητο ή μια καλή μοτοσικλέτα.

Οι παραλίες της Δυτικής Ακτής: Η μεγάλη αμμουδιά στο Λιθί έχει αρκετά κοινά χαρακτηριστικά με την παραλία του Καρφά, αν και δεν έχει την ίδια κοσμοπολίτικη ατμόσφαιρα. Η παραλία βρίσκεται κοντά στο χωριό Λιθί, περίπου 30 χιλιόμετρα από την πόλη και δεν υπάρχουν εκεί μεγάλα ξενοδοχεία, παρά μόνο μερικές καλές ταβέρνες με φρέσκο ψάρι και άλλες σπεσιαλιτέ. Τα νερά είναι πολύ ρηγά και ζεστά και επομένως η παραλία προσφέρεται, όπως και ο Καρφάς, για οικογένειες με μικρά παιδιά. Τα δρομολόγια των λεωφορείων είναι πολύ αραιά και ο περισσότερος κόσμος έρχεται στο Λιθί με αυτοκίνητο ή μηχανάκι.

Κατά μήκος της Δυτικής ακτής υπάρχουν πολλές μικρές και μεγάλες παραλίες, με άμμο ή βότσαλα. Ο κεντρικός δρόμος περνάει κοντά από αυτές αλλά σε κάποιες δεν υπάρχει δρόμος που να φτάνει ως τη θάλασσα και έτσι μπορεί κανείς να φτάσει σε αυτές μόνο περπατώντας μερικές εκατοντάδες μέτρα. Η ενοικίαση αυτοκινήτου ή μοτοσικλέτα είναι ο καλύτερος τρόπος για να πάει κανείς εκεί. Είναι μια

περιοχή όπου αυτός που θα θελήσει να κατηφορίσει με τα πόδια τους την κακοτράχαλη πλαγιά για να φτάσει στη θάλασσα, θα αμειφθεί με την αποκλειστική χρήση και απόλαυση μιας μικρής, απόλυτα καθαρής και γραφικής παραλίας. Η παραλία της Ελίντας είναι η πιο δημοφιλής σε αυτή την περιοχή και επικοινωνεί με το δρόμο.

Οι Βόρειες παραλίες: Λίγα χιλιόμετρα βόρεια των Καρδαμύλων υπάρχουν οι παραλίες του Γιόσσωνα και του Ναγού. Στο Ναγό υπάρχουν ταβέρνες και τακτική λεωφορειακή συγκοινωνία με την πόλη.

Στα βορειοδυτικά, η παραλία των Λιμνιών κοντά στο χωριό της Βολισσού έχει κοντά εστιατόρια και καφετέριες, ενώ βορειότερα υπάρχει η παραλία της Αγίας Μαρκέλλας, δίπλα στο ομώνυμο Μοναστήρι. Εξαιτίας της μεγάλης απόστασης από την πόλη (σχεδόν 50 χιλιόμετρα), ο μόνος τρόπος να φτάσει κανείς σε αυτές τις παραλίες είναι ενοικιάζοντας αυτοκίνητο.

3.5.2 Βόρεια Χίος

Το χωριό Βολισσός: Η Βολισσός, με πληθυσμό περίπου 500, είναι το σημαντικότερο χωριό της Βορειοδυτικής Χίου. Εκτείνεται στους πρόποδες ενός λόφου στην περιοχή της Αμανής. Στο χωριό μπορεί κάποιος να φτάσει με υπεραστικό λεωφορείο (τα δρομολόγια είναι ελάχιστα) ένας άλλος τρόπος μετακίνησης πιο γρήγορος είναι το αυτοκίνητο ή μηχανάκι.

3.5.3 Μοναστήρια και Εκκλησίες

Νέα Μονή: Το μοναστήρι της Νέας Μονής, σε απόσταση έντεκα χιλιομέτρων από την πόλη, αποτελεί ίσως το σημαντικότερο ιστορικό μνημείο της Χίου. Η εκκλησία θεωρείται ένα από τα αρτιότερα δείγματα της εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής του Ορθόδοξου Χριστιανισμού και τα θαυμάσια μωσαϊκά της χάρουν υψηλής εκτίμησης. Η τραπεζαρία με το τεράστιο πέτρινο τραπέζι και η μεγάλη τοξωτή δεξαμενή αποτελούν επίσης σημαντικά αξιοθέατα της Μονής. Ο χώρος που κάποτε

φιλοξενούσε εκατοντάδες μοναχούς, σήμερα έχει εγκαταλειφθεί και κατοικείται πλέον μόνο από λίγες μοναχές. Μπορεί να πάει κάποιος στο μοναστήρι με αυτοκίνητο, μηχανάκι ή ταξί.

3.5.4 Μεσαιωνικά Χωριά

Ανάβατο: Στα δυτικά του νησιού υπάρχει το καστροχώρι του Ανάβατου. Χτισμένο σε έναν απότομο λόφο με απόκρημνες πλαγιές, είναι προσβάσιμο από ένα μόνο σημείο. Εξαιτίας της φυσικής προστασίας του, είναι πιθανό το χωριό να κτίστηκε για τον έλεγχο της δυτικής ακτής κατά την περίοδο των πειρατικών επιδρομών. Το χωριό έχει πλέον εγκαταλειφθεί αλλά η συνολική μορφή του είναι αρκετά καλοδιατηρημένη ώστε να δίνει μια μοναδική εικόνα μιας πόλης φάντασμα περιτριγυρισμένης από ένα άγριο και τραχύ φυσικό περιβάλλον. Η πρόσβαση στο χωριό γίνεται μόνο με αυτοκίνητο ή μηχανάκι και ταξί.

3.6 Διαμορφωμένα Μονοπάτια για Πεζοπορικές Διαδρομές

3.6.1 Άγιοι Πατέρες – Νέα Μονή

Θέση: Κεντρική Χίος

Κατηγορία: Ιστορική

Είδος: Πεζοπορία σε παλιό λιθόστρωτο δρόμο

Απόσταση: 1068 μ.

Χρόνος: 30' - 40'

Φυσικό περιβάλλον: Έδαφος βραχώδες, αραιή βλάστηση, υπολείμματα καμένων πεύκων αλλά και φυσική αναγέννηση του δάσους. Στα χαμηλά σημεία καλλιέργειες.

Αξιοθέατα: Τα μοναστήρια της Νέας Μονής και των Αγίων Πατέρων.

Περιγραφή:

Η διαδρομή ξεκινάει από το μοναστήρι των Αγίων Πατέρων και ακολουθώντας τον ασφαλτόδρομο για 200 περίπου μέτρα φτάνουμε στην είσοδο του μονοπατιού, όπου υπάρχει και ενδεικτική πινακίδα.

Το ευδιάκριτο μονοπάτι μετά από λίγα μέτρα δίνει τη θέση του στον παλιό λιθόστρωτο δρόμο, πολύ καλά διατηρημένο και σχετικά φαρδύ, που στηρίζεται σε επίσης καλοδιατηρημένη ξερολιθιά.

Σχεδόν σε όλο το μήκος της διαδρομής διατηρείται το λιθόστρωτο και τα πέτρινα σκαλοπάτια που εξομαλύνουν την κλίση του πρανούς και προσφέρουν ικανοποιητική βατότητα. Η διαδρομή περιλαμβάνει αλλεπάλληλους ελιγμούς που καταλήγουν στο μοναστήρι της Νέας Μονής.

Πριν καταλήξουμε στο ιστορικό μοναστήρι, που σηματοδοτεί και το τέλος της διαδρομής, περνάμε μπροστά από το εκκλησάκι του Αγίου Λουκά, το οποίο αποτελεί τον κοιμητηριακό ναό της Νέας Μονής.

3.6.2 Μεστά – Ολύμπι

Θέση: Νότια Χίος

Κατηγορία: Ιστορική και Φυσική

Είδος: Πεζοπορία σε πεδινό μονοπάτι

Απόσταση: 2046

Χρόνος: 1 ώρα περίπου

Φυσικό περιβάλλον: Καλλιέργειες ελιάς, και μαστιχιού. Θαμνώδης και δασική βλάστηση ψηλότερα, καθώς και χωράφια με παλιές αναβαθμίδες στις πλαγιές των λόφων.

Αξιοθέατα: Τα 2 μεσαιωνικά χωριά και το παλιό υδραγωγείο των Μεστών.

Περιγραφή:

Ξεκινώντας από τα Μεστά κι ακολουθώντας τη σήμανση που υπάρχει ακριβώς στην είσοδο του χωριού, μπαίνουμε στον παλιό λιθόστρωτο δρόμο που ένωνε από παλιά τους δύο μεσαιωνικούς οικισμούς. Σε μικρή απόσταση από το χωριό συναντούμε το παλιό

υδραγωγείο με τα πέτρινα πηγάδια και την πηγή (μάννα). Από αυτό το σημείο μονοπάτι ανηφορίζει και σε λίγο το λιθόστρωτο χάνεται.

Ανεβαίνουμε εύκολα την λοφοπλαγιά έχοντας μια πανοραμική εικόνα του χωριού των Μεστών πίσω μας. Δεξιά μας υπάρχουν χωράφια με παλιές ξερολιθιές που δημιουργούν αναβαθμίδες. Περπατώντας διπλά στο ρυάκι, φτάνουμε στο ξωκκλήσι του Αγίου Αντωνίου. Εκεί, στον ειδικά διαμορφωμένο για στάση χώρο του περιβόλου, μπορούμε να κάνουμε μια μικρή παύση για ξεκούραση και υπαίθριο γεύμα.

Σε μικρή απόσταση προβάλλει πανοραμικά το χωριό των Ολύμπων. Κατηφορίζουμε την πλαγιά και διασχίζουμε την πεδιάδα, όπου κυριαρχούν οι καλλιέργειες της μαστίχας, της ελιάς και της συκιάς. Χαμηλώνοντας αρκετά, το μονοπάτι γίνεται πάλι φαρδύ και οδηγεί εύκολα στους Ολύμπους όπου με την καθοδήγηση των πινακίδων καταλήγουμε στην είσοδο του κάστρου και του χωριού.

3.6.3 Φαράγγι των Καμπιών

Θέση: Βόρεια Χίος

Κατηγορία: Φυσική

Είδος: Πεζοπορία σε φαράγγι

Απόσταση: 2679 μ.

Χρόνος: 1,5 ώρα

Φυσικό περιβάλλον: Πλούσια δασική και υδρόφιλη βλάστηση, νερά σχεδόν όλο το χρόνο. Κοντά στην εκβολή περιβόλια εσπεριδοειδών.

Αξιοθέατα: Όλη η φυσική διαδρομή του φαραγγιού και το μεσαιωνικό Κάστρο της Ωριάς.

Περιγραφή:

Φτάνοντας στα Καμπιά κατηφορίζουμε προς την πλατεία του χωριού και λίγα μέτρα πριν απ' αυτήν ακολουθούμε δεξιά το κατηφορικό δρομάκι που περνάει ανάμεσα στα σπίτια. Μετά το τελευταίο σπίτι αρχίζει το μονοπάτι.

Ήδη στην αρχή του μονοπατιού αντικρίζουμε το κατάφυτο φαράγγι, που αποτελεί την πεζοπορική μας διαδρομή, να απλώνεται μπροστά μας.

Το μονοπάτι κατηφορίζει προς το ποτάμι και σε λίγο βρισκόμαστε να περπατάμε παράλληλα με την κοίτη. Στο σημείο αυτό, μέσα από την πυκνή βλάστηση, διακρίνουμε ένα όμορφο τοξωτό γεφυράκι για την προσπέλαση του μικρού καταρράκτη που σχηματίζεται.

Η διαδρομή παράλληλα με το ποτάμι διαρκεί αρκετά, ανάμεσα σε πυκνή βλάστηση και φτάνουμε στο δεύτερο γεφύρι που μας περνάει απέναντι και αφήνουμε την κοίτη δεξιά μας.

Από κει το μονοπάτι ανηφορίζει, απομακρύνεται από το ποτάμι και περνά μέσα από τις καλλιεργημένες εκτάσεις.

Το Κάστρο της Ωριάς στέκει από πάνω μας στην κορφή ενός μεγάλου κάθετου βράχου. Στην αγκαλιά του βρίσκεται και το εκκλησάκι της Αγίας Παρασκευής και πιο πέρα το παρατηρητήριο των πουλιών.

Καθώς συνεχίζουμε την πορεία μας, το μονοπάτι αρχίζει πάλι να κατηφορίζει και σε λίγο συναντά και πάλι το ποτάμι. Στο σημείο αυτό υπάρχει ένα μικρό φράγμα, από το χείλος του οποίου ξεκινά το πέτρινο αρδευτικό αυλάκι που οδηγεί το νερό στα περιβόλια.

Μέσω του γεφυριού που βρίσκεται λίγο παρακάτω, περνάμε απέναντι έχοντας πάλι την κοίτη στ' αριστερά μας.

Σε λίγο φτάνουμε στη θάλασσα και στον υδροβιότοπο που σχηματίζει η εκβολή του ποταμιού. Είναι το τέλος της διαδρομής μας.

3.6.4 Αρμόλια – Κάστρο Απολίχων.

Θέση: Νότια Χίος

Κατηγορία: Φυσική και ιστορική

Είδος: Πεζοπορία σε ορεινό μονοπάτι

Απόσταση: 1073 μ.

Χρόνος: 30' - 45'

Φυσικό περιβάλλον: Κάμπος με ελιές και μαστιχόδεντρα χαμηλά δάσος πεύκων ψηλότερα και βραχώδες τοπίο στην κορυφή.

Αξιοθέατα: Το εντυπωσιακό Κάστρο των Απολίχων.

Περιγραφή:

Η διαδρομή αρχίζει από τον κεντρικό δρόμο στο σημείο που βρίσκονται τα εργαστήρια κεραμικής των Αρμολίων. Ακολουθούμε τον

αγροτικό δρόμο περνώντας μέσα από τον κάμπο με τα λιόδεντρα και τα μαστίγια.

Σε κάποιο σημείο η διαδρομή αφήνει το δρόμο και αρχίζει το ανηφορικό μονοπάτι. Το μονοπάτι είναι ορεινό με μεγάλες κλίσεις.

Συνεχίζοντας την αρκετά κουραστική ανάβασή μας, η θέα γίνεται ολοένα και πιο όμορφη. Από κάτω βλέπουμε τον κάμπο και το χωριό των Αρμολίων, πιο πέρα τη Μονή Βρεττού και στο βάθος την Καλαμωτή και την Κώμη.

Στη θέα μας τώρα έχουν προστεθεί και τα Πατρικά που φάνηκαν πίσω από κάποιο μακρινό λόφο. Από πάνω μας κρέμεται ο βορειοανατολικός αμυντικός πύργος του Κάστρου των Απολίχων.

Με λίγη ακόμη πεζοπορία είμαστε μέσα στο Κάστρο και μπαίνουμε από ένα σημείο της ανατολικής μεριάς του τείχους που έχει καταρρεύσει, στο οποίο οδηγεί το μονοπάτι.

Σημ. : Μπορούμε να αρχίσουμε τη διαδρομή κατευθείαν από το σημείο που ξεκινά η ανάβαση πηγαίνοντας ως εκεί με το όχημά μας μέσω του αγροτικού δρόμου.

3.6.3 Καρδάμυλα – Κάστρο Γρίας

Θέση: Βορειοανατολική Χίος

Κατηγορία: Ιστορική

Είδος: Πεζοπορία σε ορεινό μονοπάτι

Απόσταση: 1197 μ.

Χρόνος: 45' περίπου

Φυσικό περιβάλλον: Βραχώδες τοπίο με χαμηλή βλάστηση.

Αξιοθέατα: Το μεσαιωνικό Κάστρο της Γρίας, τα ταμπούρια, το πηγάδι του κουλάλα και η πανοραμική θέα προς το χωριό και το λιμάνι των Καρδαμύλων.

Περιγραφή:

Από το δρόμο Χίου Καρδαμύλων ακολουθούμε την παρακαμπτήριο που οδηγεί στο Πιτύος και σε απόσταση ενάμισι χιλιομέτρου από τη διασταύρωση βλέπουμε τη σχετική με τη διαδρομή πινακίδα.

Αφήνουμε το όχημά μας και συνεχίζουμε πεζοί τον πλακόστρωτο δρομίσκο. Σε λίγο η πλακόστρωση διακόπτεται και ο δρόμος συνεχίζει

χωμάτινος. Μετά από μερικά λεπτά πεζοπορίας συναντούμε την επόμενη πινακίδα του μονοπατιού. Από το σημείο αυτό ξεκινούμε τη ανάβαση.

Η ανάβαση γίνεται με αρκετή δυσκολία λόγω του βραχώδους εδάφους και των μεγάλων κλίσεων.

Συνεχίζουμε ν' ανεβαίνουμε ακολουθώντας τους ελιγμούς του μονοπατιού. Πίσω μας απλώνεται η κοιλάδα του Κουλαλά και μπροστά μας υψώνεται επιβλητικός ο ορεινός όγκος της Γριάς.

Φτάνοντας σχεδόν στην κορυφή του λόφου η καταπληκτική θέα μας αποζημιώνει και μας κάνει να ξεχάσουμε όλη την κούραση της ανάβασης. Στο σημείο αυτό υπάρχει ένα κιόσκι με παγκάκια για στάση και αγνάντεμα. Το σημείο απαιτεί προσοχή λόγω του απόκρημνου γκρεμού. Μπροστά μας, ακριβώς στην επόμενη κορυφή, που δεν απέχει παρά λίγα μέτρα, στέκει το Κάστρο της Γριάς.

Με πεζοπορία λίγων λεπτών φτάνουμε στο Κάστρο. Μπαίνουμε στον περίβολό του από ένα κατεστραμμένο κομμάτι του τείχους και απολαμβάνουμε τη θέα που απλώνεται στα πόδια μας.

Η κάθοδος είναι ευκολότερη. Σε πολύ λιγότερο χρόνο απ' ότι χρειαστήκαμε για ν' ανεβούμε, φθάνουμε σχεδόν στους πρόποδες και είτε συνεχίζουμε την ίδια διαδρομή, είτε κάνουμε μια παράκαμψη δεξιά καταλήγοντας στην περιοχή του Κουλαλά με το παλιό, φαρδύ και καλοφτιαγμένο Γενοβέζικο πηγάδι.

Από εκεί ακολουθώντας το χωματόδρομο βγαίνουμε στο σημείο απ' όπου ξεκινήσαμε την ανάβασή μας.

3.6.6 Άγιος Γιάννης – Άγιο Γάλας

Θέση: Βορειοδυτική Χίος

Κατηγορία: Ιστορική

Είδος: Πεζοπορία σε ορεινό μονοπάτι

Απόσταση: 2400 μ.

Χρόνος: 45' περίπου

Φυσικό περιβάλλον: Τυπικό άγονο τοπίο της Αμανής με χαμηλή βλάστηση, σπάρτους και δρυς.

Αξιοθέατα: Παναγιά Αγιογαλούσαινα, εγκαταλελειμμένος οικισμός Αγίου Γιάννη, σπήλαιο Αγίου Γάλακτος, τέμπλο Αγίου Θαλαλαίου.

Περιγραφή:

Η διαδρομή παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Ενώνει το χωριό Άγιο Γάλας με τον εγκαταλελειμμένο, από το 1960 περίπου, οικισμό του Αγίου Γιάννη και περιλαμβάνει αξιόλογα μνημεία της πολιτιστικής κληρονομιάς και της φύσης του νησιού.

Έχει όμως μια ιδιαιτερότητα. Στην εύκολα προσεγγίσιμη αρχή της διαδρομής, δηλαδή το Άγιο Γάλας, βρίσκεται το σύνολο σχεδόν των μνημείων. Αυτό, σε συνδυασμό με την ανάβαση, που σε μερικά σημεία γίνεται πολύ κοπιαστική, ώθησε το μελετητή να ορίσει ως αρχή τον οικισμό του Άη Γιάννη κάνοντας τη διαδρομή κατηφορική και αφήνοντας τα καλά για το τέλος.

Έτσι, η πρόσβασή μας στην αρχή γίνεται με κάποιο όχημα που θα μας ανεβάσει στον Άη Γιάννη. Ο χωματόδρομος που οδηγεί στον οικισμό αρχίζει ενάμισι περίπου χιλιόμετρο μετά το Άγιο Γάλας καθώς προχωρούμε προς τα Νενητούρια.

Ανεβαίνοντας στον Άγιο Γιάννη, ανεβαίνουμε στο παρατηρητήριο των πουλιών, βλέπουμε τα κελύφη των παλιών σπιτιών και κατηφορίζουμε προς το Άγιο Γάλας.

Το μονοπάτι είναι εύκολο και περνάει από τις πλαγιές της Αμανής που κάποτε οι κάτοικοι έσπερναν στάρι.

Όσο κατεβαίνουμε, βλέπουμε πανοραμικά το Άγιο Γάλας, την Παναγία, τα Ψαρά και το καταγάλανο Αιγαίο.

Φτάνουμε στο Άγιο Γάλας και περπατούμε στα δρομάκια του ακολουθώντας τη σήμανση, με τελικό προορισμό την εκκλησία της Παναγιάς της Αγιογαλούσαινας και το σπήλαιο.

Κατεβαίνοντας τα εκατόν δέκα περίπου σκαλοπάτια που οδηγούν από το χωριό στην Παναγιά βλέπουμε το εκκλησάκι του Αγίου Θαλαλαίου, το όνομα του οποίου ήταν και το πρώτο όνομα του χωριού.

3.6.7 Κοιλιάδα Μαλαγκιώτη

Θέση: Βορειοδυτική Χίος

Κατηγορία: Φυσική

Είδος: Ήπια πεζοπορία στον κάμπο της Βολισσού

Απόσταση: 3009 μ.

Χρόνος: 1 ώρα και 20΄

Φυσικό περιβάλλον: Κάμπος με ελιές και δασική παραποτάμια βλάστηση.

Αξιοθέατα: Η παραποτάμια διαδρομή και οι παλιοί νερόμυλοι.
Τα 2187 μ. της διαδρομής ακολουθούν τον αγροτικό δρόμο.

Περιγραφή:

Πλησιάζοντας στη Βολισσό ακολουθούμε τον περιφερειακό του χωριού που οδηγεί προς τα χωριά της ανατολικής πλευράς της Αμανής. Σε μικρή απόσταση από τη διασταύρωση βλέπουμε την ξύλινη πινακίδα που περιγράφει το μονοπάτι. Από εκεί ξεκινά ένας αγροτικός δρόμος ο οποίος αποτελεί το μεγαλύτερο μέρος της πεζοπορικής μας διαδρομής. Πληροφοριακά αναφέρουμε ότι η κατάσταση του δρόμου είναι καλή για κάθε είδος οχήματος στα 500 πρώτα μέτρα του. Από κει και ως το σημείο που διακόπτεται καλό είναι να τον ακολουθήσουν μόνο όσοι διαθέτουν ψηλά οχήματα.

Ακολουθούμε τον αγροτόδρομο, περνάμε μέσα από το ξεροπόταμο που τον συναντά. Μετά από 500 μέτρα πορείας φθάνουμε στην περιοχή των Βασιλικών όπου βρίσκεται η παλιά εκκλησία του Αγίου Γεωργίου.

Συνεχίζοντας περνάμε από ένα ειδικά διαμορφωμένο για στάση χώρο και σε απόσταση περίπου 500 μέτρων μια μικρή πινακίδα αριστερά μας δείχνει το δρόμο για τον πρώτο νερόμυλο. Ο μύλος είναι ερειπωμένος μα παρ' όλα αυτά μπορούμε να δούμε το καλοδιατηρημένο βούκινο και το ζουρειό του. Στην περιοχή αυτή υπήρχε και παλιός οικισμός που σήμερα ονομάζεται του Κόκκινου το χωριό. Επιστρέφοντας στον αγροτόδρομο συνεχίζουμε τη διαδρομή μας.

Σε μικρή απόσταση από τον πρώτο νερόμυλο θα συναντήσουμε το δεύτερο, τον πιο καλοδιατηρημένο μύλο της περιοχής. Είναι ο μοναδικός που διατηρεί τη στέγη και όλους τους χώρους του. Στο εσωτερικό του υπάρχουν ακόμα οι μυλόπετρες και σε μια γωνία ένα καλοφτιαγμένο τζάκι. Συνεχίζοντας τη διαδρομή και σε αρκετή απόσταση από το δεύτερο μύλο θα βρούμε τα ερείπια του τρίτου.

Στο τελείωμα του αγροτόδρομου βρίσκεται και ο τέταρτος νερόμυλος της οικογένειας Καγιάντα, με μια μυλόπετρα στο εσωτερικό του χρονολογημένη στα 1906.

Σ' αυτό το σημείο τελειώνει ο αγροτόδρομος και η πεζοπορική μας διαδρομή ακολουθεί το παραποτάμιο μονοπάτι. Σε κάποιο σημείο το μονοπάτι συναντά την κοίτη του ποταμού την ακολουθεί για λίγα μέτρα και στη συνέχεια την ξαναφήνει στα δεξιά του.

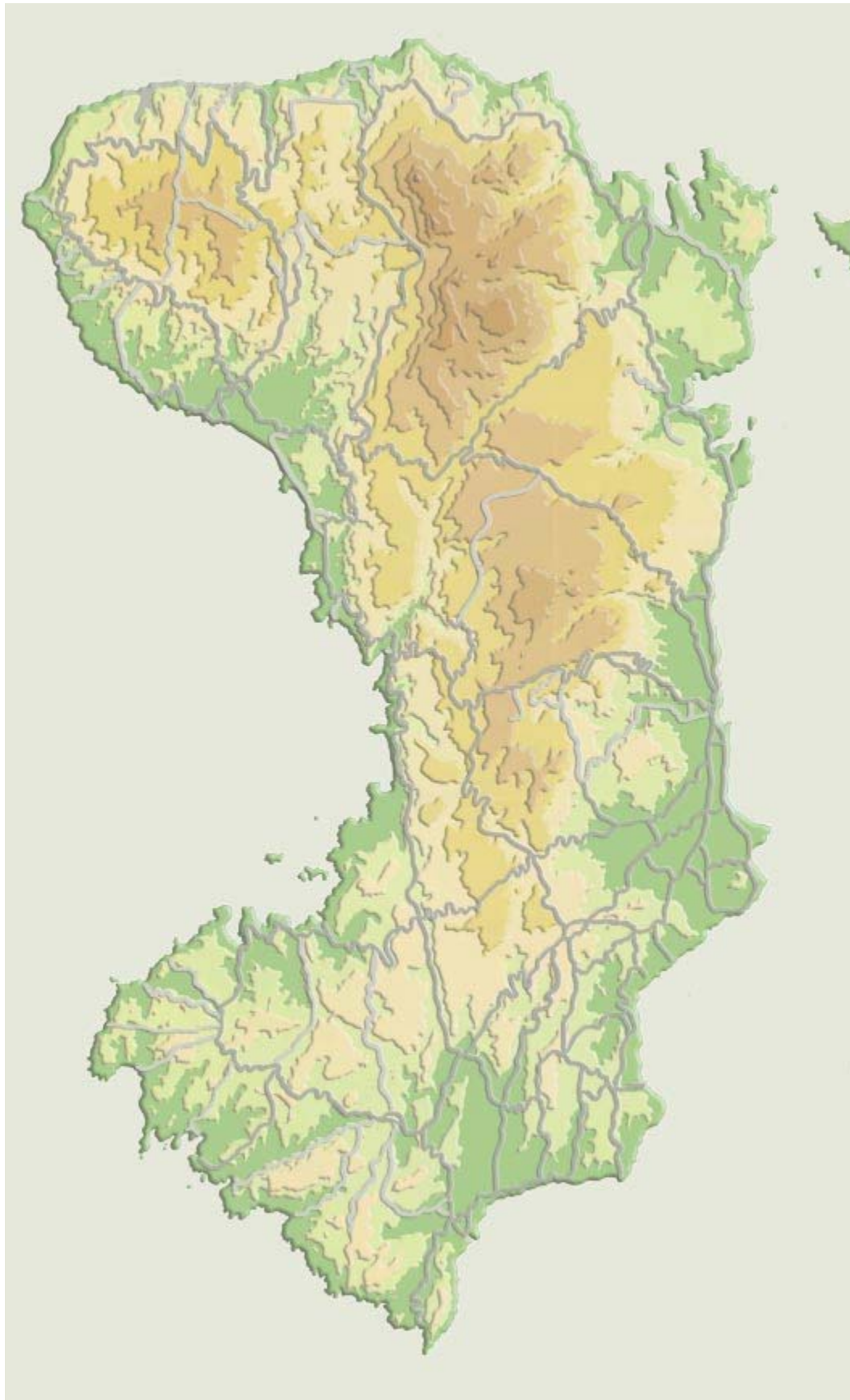
Καλό θα είναι να ακολουθήσουμε τη διαδρομή παράλληλα με το ποτάμι, αλλά πιο μέσα, έως ότου να ξαναβρούμε τα σημάδια του μονοπατιού.

Συνεχίζοντας να περπατάμε παράλληλα με την κοίτη φτάνουμε στο εκκλησάκι της Παναγίας των Λουτρών ή Νερόμυλων, όπου έχει διαμορφωθεί ένας όμορφος χώρος για στάση και ανάπαυση.

Στο τέλος της διαδρομής υπάρχει ένα πανέμορφο λιβάδι με τον πέμπτο ερειπωμένο νερόμυλο, ένα παλιό μαγαζοπήγαδο και διάφορα άλλα κτίσματα που είχαν προφανώς αποθηκευτικές χρήσεις.

3.7 Οδοί Χάρτες

3.8 Πληροφοριακό Υλικό Γενικό ή Ειδικό για τους Επισκέπτες

Το πληροφοριακό υλικό που υπάρχει, σχετικά με το νομό της Χίου, χωρίζεται σε τουριστικούς οδηγούς και σε προσπέκτους.

Οι τουριστικοί οδηγοί έχουν περισσότερες πληροφορίες, σχετικά με τις περιοχές που συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον των επισκεπτών. Είναι συνήθως πολυσέλιδοι με πολλές φωτογραφίες και μπορεί να τους αποκτήσει κανείς με κάποιο χρηματικό αντίτιμο.

Τα προσπέκτους έχουν κάποιες πληροφορίες μεμονωμένες για κάθε περιοχή του νομού και διανέμονται δωρεάν στα Τουριστικά Γραφεία του νομού και σε κάποια ξενοδοχεία.

Αναλυτικότερα θα αναφερθώ σε παρακάτω ενότητα.

3.9 Οδικό Δίκτυο και Ασφαλής Στάθμευσης

Ο Νομός Χίου κατατάσσεται στην 3^η θέση μεταξύ των 52 Νομών της χώρας, μετά την Αθήνα και την Θεσσαλονίκη, όσον αφορά την αναλογία αυτοκινήτων / κάτοικο. Στους κατοίκους του Νομού αναλογούν 36 αυτοκίνητα / 100 κατοίκους με μέσο όρο της χώρας 35, το 2003. Σύμφωνα με στατιστικές μελέτες παρατηρείται αύξηση του πλήθους των εν κυκλοφορία οχημάτων, και όπως είναι αναμενόμενο αυτό δημιουργεί τεράστιο κυκλοφοριακό πρόβλημα, λαμβάνοντας υπ' όψιν το μέγεθος του νησιού. Το πρόβλημα αυτό αποτελεί σημαντική αιτία του αρνητικού ρεκόρ που κατέχει ο Νομός στα τροχαία ατυχήματα.

Γενικά το οδικό δίκτυο του νησιού έχει βελτιωθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, πράγμα που επισημαίνεται και από τους επισκέπτες του νησιού, όπως φαίνεται από έρευνα με ερωτηματολόγια που διεξήχθη το καλοκαίρι του 2004 από τη ΕΝΑ Χίου. Η πόλη της Χίου όμως, παρουσιάζει έντονο κυκλοφοριακό πρόβλημα, ιδιαίτερα κατά τις ώρες άφιξης των πλοίων στο λιμάνι και κατά τις ώρες λειτουργίας των καταστημάτων. Κατά την αιχμή της τουριστικής περιόδου, ο φόρτος κυκλοφορίας και η έλλειψη πεζοδρομίων και πεζόδρομων, καθιστούν την πόλη μη φιλική προς τον επισκέπτη και διαψεύδουν ως πρώτη εντύπωση την εικόνα του νησιού που προσφέρεται για ηρεμία και ξεκούραση. Το πρόβλημα της στάθμευσης έχει διευθετηθεί αρκετά ικανοποιητικά, με το μέτρο της ελεγχόμενης στάθμευσης και την κατασκευή χώρων στάθμευσης περιμετρικά της πόλης.

4. Πολιτιστικά Χαρακτηριστικά Περιοχής

4.1 Ιστορικά Στοιχεία

4.1.1 Σημαντικά ιστορικά γεγονότα ημερομηνίες.

4.1.1.1 Αρχαιότητα

Η αρχή της κατοίκησης της Χίου μαρτυρείται κατά τη νεολιθική εποχή. Η αδιάσπαστη συνέχισή της κατά την εποχή του Χαλκού αντανακλάται στους μύθους για την εκδίωξη των Καρών από τα αιγαιοπελαγίτικα νησιά από τον Μίνωα και τον εγγονό του Οينوπίωνα. Το νησί, μαζί με τη Σάμο και τα παράλια της Μικράς Ασίας, αποικίστηκε από Ίωνες της Αττικής, Βοιωτίας και Ανατολικής Πελοποννήσου γύρω στα 1100 π.Χ.

Τον 8^ο αιώνα π.Χ. καταργήθηκε η κληρονομική βασιλεία στο νησί ως ισόβιος θεσμός και διατηρήθηκε ως αιρετό πολιτικό αξίωμα με θρησκευτικές δικαιοδοσίες. Υπάρχουν μάλιστα μαρτυρίες για την ίδρυση της Βουλής της δημοσίας, αντιπροσωπευτικού σώματος του χιακού δήμου επιλεγόμενου από τις χιακές φυλές με κλήρο ή ψηφοφορία. Η Βουλή ασκούσε νομοθετική εξουσία, τη διαχείριση των ιερών χρημάτων, την εκλογή αξιωματούχων και την υποχρέωση να φυλάσσει τις ρήτρες, δηλαδή τα νομοθετήματα του δήμου, ενώ επέβαλλε πρόστιμα σε άρχοντες που είχαν κατηγορηθεί για δωροδοκία. Ο δήμαρχος ήταν ηγέτης του δήμου και ασκούσε δικαστικά κυρίως καθήκοντα.

Η Χίος ήταν η μόνη ιωνική πόλη που συμπαράταχθηκε με τη Μίλητο κατά την πολιορκία της από το Λυδό Αλυάττη, γύρω στα τέλη του 7^{ου} αιώνα π.Χ. Συμμετείχε στην ιωνική επανάσταση εναντίον των Περσών παρατάσσοντας 100 πολεμικά πλοία στη ναυμαχία της Λάδης (494 π.Χ.) ενώ τον επόμενο χρόνο καταστράφηκε και ο πληθυσμός της

εξανδραποδίσθηκε σε αντίποινα από τους Πέρσες, οπότε προσαρτήθηκε και πάλι στη σατραπεία των Σάρδεων.

Χρησίμευσε κατά τα ρωμαϊκά χρόνια ως ναυτική βάση του ρωμαϊκού στόλου που δρούσε στο Ανατολικό Αιγαίο. Με τη συνθήκη της Απάμειας (188 π.Χ.) η Χίος ανακηρύχθηκε ελεύθερη και αφορολόγητη. Μετά τους Μιθριδατικούς πολέμους ο Σύλλας την ανακήρυξε πόλη ελεύθερη, σύμμαχο του ρωμαϊκού λαού. Περί τα τέλη του 1^{ου} αιώνα π.Χ., η Χίος περιέρχεται σε πλήρη οικονομικό μαρασμό. Την οικονομική της κατάσταση κατά τους χρόνους αυτούς μαρτυρούν οι δωρεές του Ιουλίου Καίσαρος και του Αυγούστου για την ανοικοδόμησή της, καθώς και οι δωρεές του βασιλέως της Ιουσαίας Ηρώδου του Μεγάλου για την εξόφληση των οφειλών της προς το ρωμαϊκό δημόσιο. Ήταν μεταξύ των ετών 170 – 178 μ.Χ. όταν τρομερός σεισμός που έπληξε τις δυτικές ακτές της Μικράς Ασίας, κατάστρεψε τις ιωνικές πόλεις Μίλητο, Σμύρνη, Έφεσο και τα νησιά Χίο και Σάμο.

Η βαριά φορολογία, οι επιτάξεις, οι συνεχείς υποτιμήσεις του νομίσματος, το αίσθημα ανασφάλειας που κυριαρχούσε, καθώς και η παρακμή της ναυτιλίας και του εμπορίου έπληξαν ανεπανόρθωτα την οικονομία της. Η τελευταία περίοδος λειτουργίας του νομισματοκοπείου της είναι μεταξύ των ετών 217 – 268 μ.Χ., όταν έκοψε συμμαχικά νομίσματα με τη Σμύρνη, τα οποία φέρουν την επιγραφή ΟΜΟΝΟΙΑ και τα σύμβολα των δύο πόλεων. Εκείνη την εποχή, και συγκεκριμένα το 250 μ.Χ., κατά τον διωγμό του Δεκίου, μαρτύρησε στο νησί ο Άγιος Ισίδωρος του αναδείχθηκε σε πολιούχο του.

Οι Χίοι δεν επιδόθηκαν σε μεγάλης κλίμακας αποικισμό. Πρωτοστάτησαν στην ίδρυση της Ναυκράτεως, της μοναδικής πανελλήνιας αποικίας, το τελευταίο τέταρτο του 7^{ου} αιώνα π.Χ. Η γνωστότερη χιακή αποικία ήταν η Μανώνεια, η οποία ιδρύθηκε από Χίους αποίκους στις νότιες ακτές της Θράκης (700 – 675 π.Χ.) με σκοπό την εκμετάλλευση των πλούσιων σε χρυσό και σε άργυρο μεταλλείων της Θράκης. Εμπορικούς σταθμούς ίδρυσαν στην Καρία και την Αίγυπτο στους οποίους έδωσαν το όνομα του νησιού τους. Αλλά και η περαία ή χώρα των Χίων ήταν ένα είδος αποικίας, την οποία ίδρυσαν στην απέναντι μικρασιάτικη ακτή. Από τα μέσα του 6^{ου} αιώνα π.Χ. απέκτησαν και δεύτερη περαία στις εκβολές του ποταμού Καϊκου της Μυσίας, η οποία περιελάμβανε και την πλούσια σε μεταλλεύματα και γεωργικά προϊόντα περιοχή του Αταρνέως. Για την προστασία της περαίας οι Χίοι διατηρούσαν ισχυρό πολεμικό στόλο, ο οποίος προστάτευε συγχρόνως τα εμπορικά πλοία τους από τις επιθέσεις των πειρατών.

4.1.1.2 Βυζαντινή Περίοδος

Το τέλος της αρχαιότητας σήμανε για τη Χίο, κατά τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες, αν και οι παλαιοχριστιανικές βασιλικές που κτίστηκαν στο νησί παρέχουν σημάδια αναδιοργάνωσης κατά τους 4^ο και 5^ο αιώνα μ.Χ. Έργα τέχνης αφαιρούνται τότε από το νησί κατά τον Κωδινό, οι τέσσερις επίχρυσοι ίπποι του ιπποδρομίου της Κωνσταντινούπολης για διακοσμήσουν τη νέα πρωτεύουσα.

Στο δεύτερο μισό του 7^{ου} αιώνα, η Χίος καταλήφθηκε από Μωαμεθανούς πειρατές και μόνο του 678 ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος Δ΄ κατάφερε να την επανακτήσει. Ανάλογες επιδρομές δέχθηκε το νησί και κατά τους 8^ο και 9^ο αιώνα μ.Χ. που είχαν στόχο το νότιο πεδινό τμήμα του, αυτό που κυρίως φιλοξενούσε την καλλιέργεια της μαστίχας και που ήταν γεωμορφολογικά αρκετά προσβάσιμο.

Από τα τέλη του 10^{ου} αιώνα το νησί παρουσιάζεται ως έδρα ναυτικού θέματος της Βυζαντινής αυτοκρατορίας και κέντρο πολιτικών και στρατιωτικών υπηρεσιών. Η κατασκευή της βυζαντινής φάσης του φρουρίου της πόλης τοποθετείται στα χρόνια του αυτοκράτορα Βασιλείου του Α΄ Μακεδόνα (867 – 886 μ.Χ.) όταν πυρήνας της πόλης πρέπει να ήταν το Παλαιόκαστρο, στα βορειοδυτικά του μεταγενέστερου σημερινού παράλιου φρουρίου.

Αν και κόμβος διαμετακομιστικού εμπορίου κατά τα βυζαντινά χρόνια, το λιμάνι του νησιού δεν υπήρξε παρά κέντρο μιας επαρχίας της βυζαντινής αυτοκρατορίας. Η αναδιοργάνωση του νησιού προχωρεί κυρίως κατά τον 11^ο αιώνα. Τα αυτοκρατορικά χρυσόβουλα που εκδόθηκαν για τη Νέα Μονή το σημαντικότερο βυζαντινό μνημείο του νησιού κατά τον αιώνα αυτό μαρτυρούν τη σημασία του νησιού, η πρόοδος του οποίου συνεχίζεται και στη διάρκεια του επόμενου αιώνα. Τις περιπέτειες της επιδρομής του Τούρκου Τζαχά, που εξιστορεί η Άννα Κομνηνή, ακολουθούν άλλες όταν οι Βενετοί επιχειρούν να καταλάβουν το νησί στα 1124 – 1125 και 1171 – 1172. Ήταν στην πρώτη προσπάθεια, όταν η ναυαρχίδα των Βενετών απέπλευσε από το λιμάνι μεταφέροντας τα λείψανα του Αγίου Ισιδώρου με τη συνοδεία του μοναχού Gerbanus Gerbano, κατά διαταγή του Δόγη της Βενετίας.

4.1.1.3 Γενουατική Περίοδος

Η πρώτη επαφή λοιπόν των Γενουατών με το νησί πραγματοποιείται με αφορμή τη συνθήκη του Νυμφαίου, το 1261, μεταξύ αυτών και του Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγου, η οποία τους παραχωρούσε το δικαίωμα της εγκατάστασης στην πόλη της Χίου και της ελεύθερης διεξαγωγής του εμπορίου τους, με αντάλλαγμα συμμαχία προς τους Βυζαντινούς.

Η αδυναμία της βυζαντινής αυτοκρατορίας να προασπίσει το νησί από τους Τούρκους πειρατές οδηγεί στην παράδοσή του στο Benedetto Zaccaria για να εγκαινιασθεί έτσι η πρώτη περίοδος Γενουατοκρατίας στη Χίο (1307 – 1329). Το νησί παρέμεινε υπό βυζαντινή επικυριαρχία και χορηγήθηκε στους Γενουάτες φορολογική ατέλεια, έως ότου οι Zaccaria να ενισχύσουν σημαντικά τη θέση τους αποκτώντας ερείσματα και στη μικρασιατική ακτή και να είναι σε θέση να αντιμετωπίζουν με επιτυχία στη θάλασσα τους Τούρκους. Ο ντόπιος βυζαντινός πληθυσμός, δυσαρεστημένος από την πολιτεία των Λατίνων προκάλεσε και στήριξε την επέμβαση, στη 1329, του βυζαντινού αυτοκράτορα Ανδρόνικου Γ΄ που θέλησε να αναστείλει την ενδυνάμωση του ρόλου των Γενουατών. Το νησί επανακτήθηκε από τη βυζαντινή αυτοκρατορία, για μικρό όμως χρονικό διάστημα, και χωρίς αυτό να συνδυασθεί με συνολικότερη αποκατάσταση της κυριαρχίας της αυτοκρατορίας στο Αιγαίο.

Ήταν το 1346 όταν, μετά από πολιορκία τριών χρόνων, οι Γενουάτες κατακτούν για δεύτερη φορά το νησί επωφελούμενοι ακριβώς από την πολιτική αστάθεια και τη σύγχυση στο Αιγαίο και συνδυάζοντας την κατάληψη μ' αυτήν της γειτονικής Φώκαιας. Μια στρατιωτική επιχείρηση, που είχε χρηματοδοτηθεί από ιδιώτες με στόχο να βοηθήσει τους Γενουάτες του Καφφά στην Κριμαία, προσανατολίσθηκε τελικά προς τη Χίο. Μετά την ολοκλήρωση της επιχείρησης και της κατάκτησης του νησιού οι χρηματοδότες συγκρότησαν μια ιδιωτική εταιρεία, τη Μαόνα.

Οικονομία και κοινωνία.: Στο διάστημα κατά το οποίο παρέμεινε κάτω από τον έλεγχο των Γενουατών, η Χίος εξελίχθηκε σε ανθηρό οικονομικό κέντρο. Οι κυρίαρχοι αξιοποίησαν τα προϊόντα του νησιού (εσπεριδοειδή, αμπέλια, μουριές) και ανέπτυξαν τη σηροτροφία. Η υφαντουργία και μεταξουργία αναπτύχθηκαν ως συνέχεια της βυζαντινής περιόδου, αλλά και σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα.

Οι κυρίαρχοι διατήρησαν, όμως, κυρίως και αναδιοργάνωσαν το μονοπώλιο της πολύτιμης ρητίνης και προσέδωσαν στη

μαστιχοπαραγωγή χαρακτηριστικά που διατηρήθηκαν για αιώνες. Τα κέρδη διανεμόταν αποκλειστικά μεταξύ των μετόχων της Μαόνας και ο έλεγχός της βρισκόταν στα χέρια ειδικών αξιωματούχων. Αυστηροί ήταν οι κανόνες που επιβάλλονταν σχετικά με τη φύτευση νέων δέντρων, το χρόνο και την ποσότητα της συλλογής του προϊόντος, ώστε να αποφεύγεται η υπερεκμετάλλευση των φυτειών και να διατηρείται υψηλή η τιμή του προϊόντος. Το πολύτιμο της μαστίχας τους ανάγκασε επίσης να λάβουν αυστηρά μέτρα κατά της παράνομης κατοχής ή κλοπής της, η σκληρότητα των οποίων κλιμακωνόταν ανάλογα με την κλαπείσα ποσότητα.

Η ανάγκη της πάταξης του λαθρεμπορίου, οδήγησε τους Γενουάτες να συγκεντρώσουν τη διακίνηση της μαστίχας αποκλειστικά στο λιμάνι της Χίου και να οργανώσουν την άμυνα του νησιού, σημιουργώντας ένα πυκνό δίκτυο οχυρώσεων, πύργων και βιγλών σε όλη την ακτογραμμή του νησιού.

Τα γενουατικά πλοία όφειλαν να προσεγγίζουν το λιμάνι της Χίου κατά το ταξίδι τους από και προς την Ανατολή. Με την αξιοποίηση του γενουατικού εμπορικού δικτύου. Ειδικευμένες υπηρεσίες οργανώνονται αυτή την περίοδο στο νησί όπως ξένα πρακτορεία, τράπεζες μεσιτικά γραφεία, ναυλομεσιτικές και ασφαλιστικές εταιρείες ενώ αναπτύσσεται και η ναυπηγική με την εκμετάλλευση των πλούσιων δασών της Χίου.

4.1.1.4 Τουρκοκρατία

Οι Οθωμανοί δεν έσπευσαν να κατακτήσουν τη Χίο από την οποία, άλλωστε, εισέπρατταν φόρο υποτέλειας ήδη από τον 15^ο αιώνα (1415). Εξάλλου, η ημιανεξάρτητη Χίος ήταν χρήσιμη στους Οθωμανούς από εμπορικής πλευράς ως το τελευταίο δυτικό οχυρό που συνδεόταν με την Οθωμανική αυτοκρατορία μέσω του Τσεσμέ, γεγονός συνδεδεμένο με το εμπόριο στυπτηρίας και κασσίτερου στην Οθωμανική αυτοκρατορία. Οι Οθωμανοί ενεθάρρυναν λοιπόν την εμπορική αυτονομία της Χίου ασκώντας σ' αυτήν οικονομικό έλεγχο, όταν αυτό απαιτούνταν. Εξαιτίας των διαφοροποιημένων προτεραιοτήτων όσον αφορά τα εμπορικά συμφέροντα της Γένουας, το νησί παραδίδεται το 1566 στους Οθωμανούς. Πρόσχημα για την ολοκληρωτική κατάλυση πρόσφερε η αδυναμία της Χίου να καταβάλει το φόρο λόγω οικονομικής δυσπραγίας που επιτάθηκε από λιμό. Γι' αυτό παραχωρήθηκαν με τον ακτιναμέ του 1567 του Σουλτάνου Σελήμ Β' που επικυρώθηκε το 1578 από του Μπυράτ Γ' προνόμια που αφορούσαν στην απαλλαγή των Χίων από

ορισμένους φόρους και το παιδομάζωμα, στη διατήρηση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας και κυρίως στο δικαίωμά τους στην αυτοδιοίκηση από τη Δημογεροντία σώμα πέντε ντόπιων που είχαν κάτω από τη δικαιοδοσία τους όλους τους υποτελείς του νησιού και την εγκατάσταση μόνο ενός καδή από μέρους της οθωμανικής εξουσίας στο νησί, ο οποίος ήταν επιφορτισμένος με την εκδίκαση φόνων.

Από τη μεγάλη σφαγή έως την απελευθέρωση: Η Ελληνική Επανάσταση του 1821 ανέτρεψε το κλίμα οικονομικής και πνευματικής ευημερίας του νησιού. Ο Χίος Αντώνης Μπορνιάς στράφηκε στον αρχηγό των επαναστατημένων Σαμίων προκειμένου να επιχειρήσει την απελευθέρωση του νησιού. Η απροετίμαστη και επομένως αποτυχημένη απόβαση στο νησί Σαμίων με επικεφαλής τον Λυκούργο Λογοθέτη (10 Μαρτίου 1822) και τον ίδιο τον Αντώνη Μπουρνιά είχε την αιματηρή κατάληξη της σφαγής και της εξόδου μεγάλου όγκου του πληθυσμού του από το νησί. Υπολογίζεται ότι μετά την απόβαση του τουρκικού στόλου υπό τον Καπουδάν Πασά στο νησί σφαγιάσθηκαν, εξισλαμίσθηκαν ή εξανδραποδίσθηκαν περισσότεροι από 40.000 Χίοι. Ελάχιστοι σώθηκαν καταφεύγοντας με Ψαριανά πλοία στις Κυκλάδες και την Πελοπόννησο. Η πράξη θεωρήθηκε τόσο ειδηχθής ώστε κινητοποίησε τη διεθνή κατακραυγή εναντίον των Τούρκων που εκφράστηκε μέσω του ευρωπαϊκού τύπου και των φιλελλήνων. Η εκδίκηση πάρθηκε από τον Κωνσταντίνο Κανάρη και τον Ανδρέα Πιπίνο με την πυρπόληση της τουρκικής ναυαρχίδας στο λιμάνι της Χίου (Ιούνιος 1822) αλλά η αποτυχία της εκστρατείας του Φαβιέρου για την απελευθέρωση του νησιού το 1827 δεν απάλλαξε τη Χίο από την οθωμανική κατοχή.

Μετά το 1822, η παραγωγή της μαστίχας που είχε επιτρέψει κάποια επιεική μεταχείριση των Μαστιχοχωρίων κατά τη Σφαγή αποδυναμώνεται. Από το 1832 έως το 1839. Οι Μαστιχοπαραγωγοί καταβάλλουν πάλι φόρο ενώ με τις οθωμανικές ρυθμίσεις του έτους εκείνου αυτός ο φόρος καταβαλλόταν πλέον σε χρήμα, ρύθμιση που θα παραμείνει σε ισχύ έως την ενσωμάτωση της Χίου στο ελληνικό κράτος το 1912. Από το 1832 επιχειρείται η συνολικότερη ανάκαμψη στη ζωή του νησιού, αλλά οι διεσπαρμένοι πλέον γόννοι των οικογενειών του θέτουν αλλού νέες βάσεις για την οικονομική τους δραστηριότητα.

Κατά την περίοδο 1854 – 1885, οι Χίοι θα οδηγηθούν σε νέα οικονομική ακμή μέσω της ναυτιλίας με τη θετική αξιοποίηση των διεθνών συνθηκών. Η ανάπτυξη της ναυτιλίας και του εμπορίου τους ήταν μάλιστα τέτοια, ώστε να διακρίνεται στην ιστορία της ελληνικής ναυτιλίας το λεγόμενο «χιώτικο δίκτυο», το οποίο άκμασε κυρίως κατά το διάστημα 1830 – 1860. Οι Χίοι έμποροι θεωρούνται ότι έθεσαν τις βάσεις και τις στρατηγικές πάνω στις οποίες λειτούργησε το έμπορο ναυτιλιακό δίκτυο των Ελλήνων το 19^ο αιώνα.

Όσον αφορά την ίδια τη ζωή του νησιού, αυτή δέχθηκε ένα νέο πλήγμα στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Ο σεισμός Μαρτίου του 1881 σήμανε την απώλεια 4000 κατοίκων του και ανυπολόγιστες ζημιές στην αρχιτεκτονική κληρονομιά του. Τα επόμενα χρόνια, ο τόπος προσπαθεί να ανακάμψει : το 1885 κτίζεται το Γυμνάσιο της Χίου, το 1892 η Αστική Σχολή, το 1884 ανοικοδομείται η Βιβλιοθήκη, ενώ το 1898 πραγματοποιείται η κατασκευή του καινούργιου λιμανιού από την Εταιρεία Λιμένος και Προκυμαιών Χίου.

Η Χίος εντάσσεται στον Εθνικό κορμό: Τον Νοέμβριο του 1912 η Χίος μετά από 346 χρόνια τουρκικής κατοχής απελευθερώθηκε από τα ελληνικά στρατεύματα στο πλαίσιο του ελληνοτουρκικού πολέμου και εντάχθηκε στα όρια του εθνικού κράτους. Με την επικράτηση του κινήματος των Νεοτούρκων (1913 – 1918) άρχισαν και οι εκτοπίσεις Ελλήνων της Μικράς Ασίας από τις εστίες τους. Η Χίος δέχθηκε το 1914 τους πρώτους πρόσφυγες που έφθασαν στο λιμάνι της από τη γειτονική Ερυθραία (Τσεσμέ). Μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή και τον εμπρησμό της Σμύρνης, υποδέχθηκε κι' αυτή Μικρασιάτες πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν αρχικά σε προσωρινά καταλύματα στην προκυμαία και γύρω από το Κάστρο. Οι συνέπειες της Μικρασιατικής Καταστροφής (1922) στη Χίο αφορούσαν και στη φυσική και μακραίωνη σύνδεσή της με τις ακτές στα ανατολικά της, η οποία υποτονεί σε σχέση με τους προηγούμενους αιώνες.

Οι Χιώτες εφοπλιστικές οικογένειες αναφέρονται μεταξύ των πέντε βασικών ναυτόποτων και κατά την περίοδο 1914 – 1939, εποχή της διεθνοποίησης του στόλου και της καθιέρωσης των Ελλήνων στους δρόμους του Ατλαντικού. Την μεταπολεμική περίοδο, η Χίος καταγράφεται ως ένας από τους παραδοσιακούς ναυτότοπους του οποίου οι ασχολούμενη με τη ναυτιλία κατέχουν μάλιστα μεταξύ των άλλων νησιών την πρώτη θέση τόσο σε αριθμό επιχειρήσεων, όσο και σε χωρητικότητα των πλοίων των οποίων ήταν ιδιοκτήτες. Εκτός του κύκλου που καταγόταν από τις Οινούσσες, οι οικογένειες που ήλκαν την καταγωγή τους από τη Χίο και δραστηριοποιούνταν μεταπολεμικά στο Λονδίνο και τη Νέα Υόρκη (οι οικογένειες Λιβανού, Καρρά, Χυλά και Φράγκου) τον Βροντάδο (οι οικογένειες Ανδρεάδη, Φαφαλιού, Λως, Πίττα, Μαργαρόνη και Μιχαληνού) και την πόλη της Χίου (εκείνες των Χανδρή και Μίχαλου).

4.1.2 Σημαντικές Ιστορικές Προσωπικότητες του Τόπου.

Ένας από τους πιο λαμπρούς δασκάλους και διευθυντής της Σχολής ήταν ο Νεόφυτος Βάμβας (1770 – 1856). Ο Βάμβας έμαθε τα πρώτα του γράμματα στη Χίο. Υπήρξε μαθητής του Πρώιου και του Αθανάσιου Πάριου. Αργότερα πήγε στη Γαλλία κι εκεί συνδέθηκε με τον συμπατριώτη του και μεγάλο λόγιο της εποχής, τον Αδαμάντιο Κοραή, του οποίου επιμελήθηκε και πολλά έργα. Το 1815 επέστρεψε στη Χίο και ανέλαβε τη διεύθυνση της Σχολής. Στις μέρες του διδάσκονταν η ελληνική γλώσσα, η λατινική, η τουρκική, τα μαθηματικά, η ζωγραφική και η μουσική. Λειτουργούσε επίσης τυπογραφείο όπου εκδίδονταν πολλά συγγράμματα για τους μαθητές, καθώς και μεγάλη δημόσια βιβλιοθήκη.

Ο Νεόφυτος Βάμβας μετά την καταστροφή της Χίου, έγινε μοναχός και δίδαξε σε πολλές από τις ανώτερες σχολές της Ελλάδας, όπως και στο νεοϊδρυμένο τότε Εθνικό Πανεπιστήμιο. Ο Βάμβας θεωρείται ένας από τους θεμελιωτές των επιστημών στον τόπο μας. Έγραψε τη Ρητορική. Στοιχεία Φιλοσοφικής Ηθικής, Συντακτικό της αρχαίας γλώσσας και πολλά άλλα συγγράμματα.

Από τη Χίο κατάγονται κι άλλοι σπουδαίοι άνθρωποι των γραμμάτων. Ανάμεσά τους ο Αδαμάντιος Κοραής (1748 -1843), ο οποίος προσέφερε μεγάλο έργο τόσο σ' ολόκληρη την Ελλάδα, όσο και στην ίδια τη γενέτειρά του, τη Χίο. Θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους λόγιους που ανέδειξε η νεότερη Ελλάδα και μαζί ο σπουδαιότερος εκπρόσωπος του ελληνικού διαφωτισμού. Συνέβαλε στον ξεσηκωμό των Ελλήνων ενάντια στους κατακτητές Τούρκους και διαφύλαξε την πνευματική παράδοση του ελληνισμού στα χρόνια της δουλείας. Ο Κοραής καταγόταν από οικογένεια εύπορων Χιωτών εμπόρων και μεγάλωσε σε ένα πατριωτικό περιβάλλον. Η μόρφωσή του υπήρξε ευρύτατη. Στα νεανικά του χρόνια έζησε στην Ευρώπη μελετώντας ξένους συγγραφείς και φιλοσόφους. Υπέρμαχος της Ορθοδοξίας, χωρίς όμως φανατισμούς και τυπολατρία, κατηγορήθηκε από τους κληρικούς για το φιλελευθερισμό του. Για ένα μεγάλο διάστημα έζησε στη Γαλλία και από το 1796 αφοσιώθηκε στον Αγώνα του ξεσηκωμού του ελληνικού γένους. Έγραψε την Αδελφική Διδασκαλία παρακινώντας σε εξέγερση και αργότερα το Άσμα πολεμιστήριον προσπαθώντας να ξεσηκώσει και τους Γάλλους σε βοήθεια των Ελλήνων. Αργότερα ο Κοραής έστρεψε την προσοχή του στον μορφωτικό τομέα. Διακήρυσσε ότι οι συμπατριώτες του θα απελευθερωθούν μόνο όταν μάθουν γράμματα, όταν γνωρίσουν τους θησαυρούς της ελληνικής αρχαιότητας. Η προσφορά του υπήρξε μεγάλη, γνωρίζοντας τους αρχαίους Έλληνες

συγγραφείς και στους Ευρωπαίους λόγιους. Το 1805 ο Κοραΐς αρχίζει το μνημειώδες έργο της Ελληνικής Βιβλιοθήκης του, συγκεντρώνοντας σπουδαία έργα πολλών αρχαίων συγγραφέων. Με το έργο του αυτό, ο Κοραΐς αναγνωρίστηκε διεθνώς. Συνέβαλε επίσης στην έκδοση ελληνικού λεξικού.

Άλλοι σημαντικοί Χιώτες λόγιοι ήταν από την οικογένεια των Μαυροκορδάτων, ο Αλέξανδρος και ο γιος του Νικόλαος, οι οποίοι επίσης βοήθησαν με το έργο τους και τα αξιώματά τους, στη διατήρηση του ελληνικού πνεύματος κατά την Τουρκοκρατία.

Χιώτης ήταν κι ο αγιογράφος Χωματζάς, ένας από τους σπουδαιότερους της Κρητικής Σχολής. Μέρος του έργου του σώζεται στην εκκλησία της Παναγίας της Κρίνας, στο χωριό Βαβύλοι.

Ένας άλλος εξέχων αγιογράφος είναι ο Κωνσταντίνος Καταρράκτης, γνήσιος εκπρόσωπος της λαϊκής τεχνοτροπίας, που διαθέτει ένα πρωτότυπο και τολμηρό ύφος. Έργα του σώζονται στη Μονή των Μουντών, στα βόρεια της Χίου.

Στο νησί υπάρχουν έργα γνωστών γλυπτών των νεότερων χρόνων. Ο Γιάννης Χαλεπάς με τον πατέρα του, λάξευσαν το τέμπλο του Αγίου Λουκά στο Βαρβάσι. Ήταν από γκρι και κοραλλί μάρμαρο. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, ένας άλλος γλύπτης, ο Γιώργος Μπονάνος έφτιαξε τον τάφο του Μιχαήλ Ζυγομαλά, μια στήλη με τον ανδριάντα του και μπροστά τη φιγούρα ενός κοριτσιού, καθισμένου στην πλώρη караβιού.

Στο Δημοτικό Κήπο της Χίου βρίσκεται το μπρούντζινο άγαλμα του ηρωικού ψαριανού Κωνσταντίνου Κανάρη, φτιαγμένο με ιδιαίτερο ρεαλισμό το 1922 από τον Μιχάλη Τόμπρο. Έργα του Θανάση Απάρτη είναι ο Αφανής Ναύτης στο Βροντάδος και ο Καπετάνιος στα Καρδάμυλα, που ξεχωρίζουν για την εσωτερική τους δύναμη. Η στάση τους και η έκφρασή τους έχουν εξαιρετική ζωντάνια. Κοντά στην κύρια είσοδο της Βιβλιοθήκης Κοραΐ βρίσκεται και το άγαλμά του, που έγινε από τον Γιάννη Παππά, στις αρχές της καριέρας του (1938 – 1974). Επίσης, στο Εμπορικό Λύκειο στέκεται ο Δάσκαλος, έργο του Κωνσταντίνου Κλουβάτου.

4.2 Τοπική Αρχιτεκτονική

4.2.1 Παραδοσιακοί Οικισμοί

Βολισσός: Κτισμένο το 12^ο αιώνα με μια αδιάσπαστη σειρά σπιτιών που αποτελούν το εξωτερικό τοίχος. Οι όγκοι των σπιτιών έχουν κυβικό

σχήμα και μικρά ανοίγματα. Η Βολισσός αντιπροσωπεύει την αρχιτεκτονική της περιοχής αλλά έχει και μεγάλη ακρόπολη που τα τελευταία χρόνια γίνεται προσπάθεια ανασύλωσης της.

Εκτός από το μεσαιωνικό κάστρο του χωριού, μερικά χιλιόμετρα μακρύτερα, βρίσκεται και το πανγχιακό προσκύνημα της Αγίας Μαρκέλλας της Χίλιοπολήτιδας. Αποτελεί τόπο θυσίας της Αγίας Μαρκέλλας. Ο οικισμός είναι προστατευόμενος.

Πυργί: Είναι ένας από τους προστατευόμενους οικισμούς του νησιού. Σήμα κατατεθέν του χωριού είναι δύο μνημειακά κτίσματα που δεσπόζουν στον οικισμό, ένα καμπαναριό κτισμένο από άσπρη πέτρα στην εκκλησία της Παναγιάς και ένας ερειπωμένος αμυντικός πύργος από τον οποίο πήρε το όνομά του και το χωριό.

Το Πυργί κτίστηκε γύρω στον 10^ο αιώνα και οχυρώθηκε για αμυντικούς λόγους. Οι κάτοικοί του προέρχονταν από δεκάδες μικρούς οικισμούς που δεν άντεχαν τα δεινά που προκαλούσαν οι πειρατές στην περιοχή. Ολόκληρο το χωριό είναι ένα φρούριο και αποτελεί αντιπροσωπευτικό τύπο μεσαιωνικού οικισμού. Τα γνωστά ξυστά: ένα τεχνικά ιδιότυπο και εικαστικά εντυπωσιακό στοιχείο διακόσμησης των προσόψεων με γεωμετρικά, αλλά και φυσικά μοτίβα. Αυτά είναι που διατηρούν την ιδιόμορφη αίσθηση που χαρακτηρίζει ακόμα και σήμερα παραδοσιακούς οικισμούς, όπως το Πυργί, αν και οι ρίζες τους ξεκινούν από τα βάθη των αιώνων, την εποχή της γενουατοκρατίας. Τα ξυστά αποτελούν μία σημαντική παράδοση στα Μαστιχοχώρια που μεταδόθηκε και σε άλλες περιοχές της Χίου διακοσμώντας ναούς και σπίτια.

Μεστά: Μεσαιωνικό χωριό χτισμένο με πυκνότητα και συμπαγή πολεοδομικό ιστό. Τετράπλευρο σχήμα, δύο είσοδοι, εξωτερικός τοίχος που απαρτίζεται από ακραία σπίτια, σκεπαστά, τοξάρια, λιθόκτιστες προσόψεις, στενοί δρόμοι και έλλειψη ελεύθερων χώρων είναι τα βασικά του χαρακτηριστικά. Τα σκεπαστά και τα αδιέξοδα είναι πολλά και επαυξάνουν την εντύπωση του λαβύρινθου αφού το ύψος των σκεπαστών δεν ξεπερνά τα 2,5 μ. Υπάρχει δυνατότητα κίνησης πάνω από όλες τις ταράτσες για λόγους αμυντικούς παλιότερα, που σε συνδυασμό με τη δημιουργία των κατοικήσιμων χώρων πάνω από τους δρόμους δημιουργεί την εντύπωση μεγαλοκατασκευής. Στις εξωτερικές γωνίες του χωριού υπάρχουν μικροί κυκλικοί πύργοι (ανήκει στους προστατευόμενους οικισμούς).

Ολύμπιοι: Πρόκειται για μεσαιωνικό χωριό με έντονα τα στοιχεία από εκείνη την εποχή. Η ενότητα στους εξωτερικούς τοίχους των ακραίων σπιτιών που λειτουργούσαν σαν τείχη προσδίδει φρουριακό χαρακτήρα στην όψη του χωριού. Υπάρχει κι εδώ κεντρική πύλη,

αμυντικός πύργος, ο οποίος διατηρείται μισοερειπωμένος, στενά δρομάκια με θολωτά πέτρινα τόξα πάνω τους που συνέδεαν τα σπίτια μεταξύ τους. Στην πλατεία του χωριού βρίσκεται η μικρή εκκλησία της Αγίας Παρασκευής με το ξυλόγλυπτο τέμπλο, αξιόλογο δείγμα της τέχνης του 18^{ου} αιώνα. Ο επισκέπτης αξίζει να δει την Τράπεζα των Ολύμπων, ένα διώροφο κτίριο με μακρόστενες αίθουσες που σώζεται από την παλιά μεσαιωνική περίοδο σε πολύ καλή κατάσταση.

Κάμπος: Γενουάτες άρχοντες, Βυζαντινοί τιτλούχοι και ντόπιοι πλούσιοι που αποτελούσαν την άρχουσα τάξη με τίτλους ευγενείας οικόσημα και διεθνή παρουσία στο εμπόριο έχτισαν τον Κάμπο την μακράς διάρκειας θερινή κατοικία τους και διαμόρφωσαν με τον αρμονικό συνδυασμό κατοικίας και παραγωγής ένα μοναδικό περιβάλλον ζωής και εργασίας. Ο σημερινός επισκέπτης θα αναγνωρίσει κτίσματα και καλλιτεχνήματα διαφόρων εποχών. Θα θαυμάσει την εξαιρετική τέχνη και το μοναδικό σε συνδυασμό φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον. Είναι ένας από τους προστατευόμενους οικισμούς της Χίου.

Ανάβατος: Ο Μυστράς του Αιγαίου, κρυμμένο από τα αδιάκριτα βλέμματα, δύσβατο στην ανάβασή του, σαν ένα κανονικό φρούριο είναι το μεσαιωνικό βυζαντινό χωριό Ανάβατος που βρίσκεται στο κέντρο του νησιού: ο Μυστράς του Αιγαίου. Είναι εντυπωσιακό στην εμφάνισή του. Σήμερα είναι ένα έρημο χωριό που κουβαλάει ως τις μέρες μας την ιστορία του νησιού έτσι που ο επισκέπτης με σεβασμό περιπλανιέται στα πέτρινα σοκάκια του.

Ήταν ένας τόπος μαρτυρικός, το τελευταίο προπύργιο της ελευθερίας και το Ζάλογγο της Χίου που με προδοσία έπεσε στα χέρια του κατακτητή. Μέχρι και σήμερα μένει ζωντανός ο μεγάλος Ταξιάρχης που είναι το μόνο κτίσμα το οποίο δεσπόζει από μακριά υπερήφανος ανάμεσα στην μυστηριακή γαλήνη της αέρινης νεκρής αυτής πόλης. Όχι πολύ μακριά από την μοναδική πύλη του τείχους συναντάς μια επιβλητική οικοδομή που κυριαρχεί ανάμεσα στα κτίσματα της ανατολικής πλευράς του. Είναι το λεγόμενο Τριώροφο που αποτελείται από το λιοτρίβι, το διδακτήριο, την Δεξαμενή και την εκκλησία της Παναγιάς. Ο οικισμός μνημείο είναι ένα ποίημα ομορφιάς χάρη στα πυργωτά σπίτια του, τις ασίδες, τα τόξα και τα κατακόρυφα σχεδόν καλντερίμια του.

Κάστρο: Εκεί ήταν το κέντρο της πολιτικής και της στρατιωτικής διοίκησης. Καλύπτει περίπου 180 στρέμματα και αρχικά χτίστηκε από τους Βυζαντινούς για την οχύρωση της πόλης στα τέλη περίπου του 10^{ου} αιώνα.

Οι Ιουστινιάνι είχαν στο Κάστρο την έδρα τους, όπου ζούσε ο Λατίνος Επίσκοπος, αλλά και οι Έλληνες ευγενείς. Υπάρχουν μαρτυρίες για σπουδαίους Ιταλούς μηχανικούς και καλλιτέχνες που είχαν κληθεί εκείνη την περίοδο για να κοσμήσουν τα κτίρια μέσα στο Κάστρο της Χίου. Σήμερα το Κάστρο περιλαμβάνει την παλιά τουρκική συνοικία, με μικρά σπίτια και στενά σοκάκια, όπου διέμεναν μόνο Οθωμανοί και Εβραίοι. Η ρυμοτομία δεν έχει αλλάξει για 300 χρόνια, όμως οι καταστροφές και οι σεισμοί προκάλεσαν την ανανέωση των σπιτιών ενώ τα έργα στο λιμάνι στις αρχές του αιώνα άλλαξαν την όψη του Κάστρου.

4.2.2 Πρόγραμμα Αναστύλωσης Ανάδειξης Παραδοσιακών Οικισμών – Κτισμάτων.

4.2.2.1 Αναβάτος

Βαθιά ανάσα παίρνει ο Ανάβατος, ο Μιστράς του Αιγαίου, μετά την απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου Σέργιου Τσίφτη, με την οποία εγκρίνεται η ένταξη στο ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου Μέτρο 1.2. Πολιτισμός με τίτλο Αποκατάσταση, ανάδειξη του Μεσαιωνικού Οικισμού Αναβάτου Χίου, του τμήματος εκτός Κάστρου.

Ο επιλέξιμος προϋπολογισμός της Πράξης είναι 2.500.000 ευρώ και τελικός δικαιούχος της Πράξης είναι το Υπουργείο Πολιτισμού Τ.Δ.Π.Ε.Α.Ε. Σύμφωνα με το τεχνικό πρόγραμμα στον αρχαιολογικό χώρο (Μεσοχώρι και νεώτερο τμήμα 19^{ου} αιώνα) θα γίνουν οι εξής εργασίες:

- Αναστήλωση και συντήρηση κτηριακών συνόλων και μεμονωμένων κτισμάτων, όπου απαιτηθεί, σε συνδυασμό με τους οδικούς άξονες πρόσβασης.

- Αναστηλωτικές εργασίες επισκευής τοιχοποιιών, ανακτήσεις, αρμολογήματα και στερεώσεις λιθοδομών.

- Διάνοιξη, καθαρισμός, αποχωμάτωση και διαμόρφωση των διαδρομών πρόσβασης, του κυρίου άξονα πρόσβασης στο κάστρο, της πλατείας του οικισμού, αφετηρίας της επίσκεψης του αρχαιολογικού χώρου. Ο αρχαιολογικός χώρος θα σημανθεί και όπου απαιτηθεί θα γίνουν και περιορισμένες αρχαιολογικές διερευνήσεις.

- Ιστορική και αρχαιολογική τεκμηρίωση του έργου και των κινητών ευρημάτων του αρχαιολογικού χώρου (καταγραφές, φωτογραφική και σχεδιαστική αποτύπωση κτλ)
- Τέλος θα απαλλοτριωθούν τα ιδιωτικά κτίσματα στα οποία θα γίνουν εργασίες αποκατάστασης.

4.2.2.2 Νέα Μονή και Παναγιά Κρήνα

Δύο σημαντικά έργα για τη Χίο, στον τομέα του Πολιτισμού εντάσσονται οριστικά στο ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου. Πρόκειται για τα έργα που αφορούν τη Νέα Μονή και Παναγιά Κρήνα .

Την είδηση ανακοινώνει με δελτίο τύπου η υφυπουργός Υγείας και βουλευτής του νομού Ελπίδα Τσουρή, υπενθυμίζοντας ότι ειδικά για το έργο στο Μέτρο Πολιτισμός, είχε προηγηθεί ειδική σύσκεψη στις 21/2/2003 με πρωτοβουλία της υφυπουργού με στόχο την παρακολούθηση και προώθηση της ένταξης έργων της Χίου στο ΠΕΠ Β. Αιγαίου. Ειδικά τα έργα του πολιτισμού αναλυτικά έχουν ως εξής:

1. Στερέωση, αποκατάσταση και ανάδειξη Νέας Μονής Χίου προϋπολογισμού 3,81 εκατομμυρίων €.
2. Στερέωση και αποκατάσταση Ιερού Ναού Παναγίας Κρήνας νήσου Χίου, προϋπολογισμού 1,03 εκατομμυρίων €

Σύμφωνα με τις αποφάσεις ένταξης οι παραπάνω πράξεις θα έχουν τελικό δικαιούχο τη Διεύθυνση Αναστήλωσης Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων του υπουργείου Πολιτισμού. Σε ότι αφορά τις εργασίες:

Για τη Νέα Μονή, προβλέπεται η εκτέλεση εργασιών ανάδειξης των κτιρίων της Νέας Μονής, και ειδικότερα τη στερέωση και αποκατάσταση του Καθολικού, την ανάδειξη των ανατολικών κελιών και τη λειτουργία της Τράπεζας ως Μουσειακού χώρου, όπου θα εκτεθούν σημαντικές αρχαιότητες προερχόμενες από τη Νέα Μονή. Στο ίδιο έργο περιλαμβάνεται η συντήρηση των εντοιχίων ψηφιδωτών του Καθολικού της Νέας Μονής. Η διάρκεια εκτέλεσης της εν λόγω πράξης είναι έως 31 Δεκεμβρίου του 2006. Για την Παναγιά Κρήνα, προβλέπεται η εκτέλεση εργασιών στερέωσης και αποκατάστασης του Ναού, καθώς και σωστικές επεμβάσεις και στερέωση των τοιχογραφιών του Ιερού Ναού, ο οποίος χρονολογείται τον 12^ο αιώνα. Συγκαταλέγεται δε στα σημαντικότερα δείγματα της μεσοβυζαντινής τέχνης, τόσο για την αρχιτεκτονική του, όσο και για τον εξαιρετο εσωτερικό του διάκοσμο. Η διάρκεια εκτέλεσης της εν λόγω πράξης είναι έως τις 31 Δεκεμβρίου του 2006.

4.2.3 Το Στάδιο που Βρίσκονται τα Παραπάνω Προγράμματα.

Το πρόγραμμα αποκατάστασης, ανάδειξης του Μεσαιωνικού Οικισμού Αναβάτου Χίου, βρίσκεται ακόμα στο στάδιο της υλοποίησης. Αν και δεν έχει τελειώσει ακόμα η διορία εκτέλεσης του έργου, οι εργασίες σταμάτησαν στις 20 Δεκεμβρίου 2008 λόγω έλλειψης χρημάτων.

Τα προγράμματα αποκατάστασης, ανάδειξης της Νέας Μονής και του Ιερού Ναού Παναγιάς Κρήνας, βρίσκονται και αυτά στο στάδιο της υλοποίησης, αν και η διορία εκτέλεσης του έργου έχει λήξει από της 31 Δεκεμβρίου του 2006. Τα προγράμματα αυτά προχωράνε με αργούς ρυθμούς, αλλά τουλάχιστον δεν έχουν ξεπεράσει τον προβλεπόμενο προϋπολογισμό.

4.2.4 Αισθητική Υπάρχοντος Οικισμού και Περιβάλλοντος Χώρου.

Ο Ανάβατος είναι ένα πραγματικό μνημείο μεσαιωνικής και φρουριακής αρχιτεκτονικής. Στο πιο ψηλό σημείο του αναβατούσικου βράχου συναντάει κανείς την Ακρόπολη, όπου ήταν κτισμένο το παλιό μεσαιωνικό χωριό με το περίφημο Κάστρο. Έχει το σχήμα κώνου και είναι υψωμένη στα 450 μέτρα πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας. Έχει δύο υψόμετρα διαφορετικά, από το ναό του Ταξιάρχη που δεσπόζει πάνω απ' όλο το χωριό μέχρι και τα τελευταία κτίσματα του πιο βορινού της άκρου.

Το χωριό είναι ένα συμπαγές σύνολο από σπίτια φρούρια, παράθυρα πολεμίστρες, επάλξεις, θόλους, αψίδες και διαλυμένα τείχη. Τα περισσότερα σπίτια είναι εγκαταλειμμένα και ερειπωμένα, άλλα είναι καλά συντηρημένα. Ιδιαίτερα στο κάτω μέρος του χωριού υπάρχουν σπίτια στα οποία διαμένουν κάτοικοι, όχι όμως μόνιμα. Το πάνω μέρος του χωριού έχει χαρακτηριστεί αρχαιολογικός χώρος και έχει αναλάβει η αρχαιολογική υπηρεσία την αναστύλωση και συντήρησή του.

4.2.5 Δημόσιοι Χώροι Ανοικτοί

4.2.5.1 Πλατεία Βουνακίου

Η πλατεία Βουνακίου είναι η κεντρική πλατεία της πόλης της Χίου. Βρίσκεται στην αρχή της Απλωταριάς (του εμπορικού δρόμου) και πολύ κοντά στο λιμάνι. Είναι ο μεγαλύτερος κόμβος του νησιού που ενώνει τη Βόρεια με τη Νότια και την Κεντρική Χίο.

Γύρω της είναι κτισμένα τα νέα διοικητικά κτίρια (Νομαρχεία, Δημαρχία) το Ομήρειο Πνευματικό Κέντρο, το ΚΑΠΗ και το παλιό Τζαμί με τον ψηλό μιναρές όπου στεγάζεται σήμερα το Βυζαντινό Μουσείο. Επίσης υπάρχουν αρκετά παραδοσιακά καφενεία που σερβίρουν καφέ στην πλατεία κοντά στο σιντριβάνι. Στη δεξιά μεριά στεγάζετε και το αστικό ΚΤΕΛ σε ένα μικρό λυτό, παραδοσιακό κτίριο. Η συνέχεια της πλατείας είναι ο Δημόσιος Κήπος.

Ο Κήπος είναι Όαση μέσα στην πόλη. Είναι το μέρος που μπορεί κάποιος να κάνει βόλτα ανάμεσα σε πανύψηλες λεύκες και άλλα δέντρα να χαζέψει και να ταΐσει τα παγώνια να θαυμάσει το άγαλμα του Κανάρη που στέκει για χρόνια στην είσοδό του να πει καφέ στο μικρό καφενεδάκι προσέχοντας τα παιδιά που παίζουν στη μεγάλη παιδική χαρά και το βραδάκι (τους Καλοκαιρινούς μήνες) να παρακολουθήσει ταινία στο θερινό συνεμά.

Η πλατεία Βουνακίου και ο Δημοτικός Κήπος από το 1639 ακόμα έχει συμβάλει στην Ιστορία του τόπου, είναι ένα μεγάλο κομμάτι της ζωής των κατοίκων του νησιού. Από εδώ ξεκινούσαν οι εξεγέρσεις, οι διαδηλώσεις. Σήμερα εκτός από τόπο συνάντησης, είναι το μέρος, που γίνονται οι παρελάσεις και πολλές μεγάλες εκδηλώσεις και εκθέσεις όπως η έκθεση Αγροτουρισμού που πραγματοποιείται με μεγάλη επιτυχία κάθε Αύγουστο.

4.2.5.2 Πλατεία του Πυργιού.

Ο δρόμος στα αριστερά της Αγίας Παρασκευής οδηγεί στην πλατεία του χωριού, την οποία οι χωρικοί την ονομάζουν λιβάδι. Αυτή η πλατεία είναι ένα τέλειο κατάλυμα μετά από μια κουραστική μέρα, αλλά είναι ακόμα πιο πολλά. Στο χωριό, όλα τα σπίτια είναι χτισμένα με ένα τρόπο οι τα ενώνει όλα μαζί, ειδικά αυτά που δίνουν μορφή στο κάστρο, τόσο μεγάλοι χώροι ή κήποι δεν υπάρχουν καθόλου, ούτε καν ανάμεσα σε γειτονικά σπίτια. Παρ' όλα αυτά, οι χωρικοί πηγαίνουν καθημερινά σ'

αυτή την πλατεία για να περπατήσουν, αφού είναι ο μόνος ανοιχτός χώρος τριγύρω.

Αυτό είναι το μέρος όπου φίλοι συναντιούνται, όπου τα νέα διαδίδονται, όπου οι χωρικοί πίνουν τον πρωινό τους καφέ ή το απογευματινό τους ούζο. Παρ' όλα αυτά είναι ένα ήρεμο και ήσυχο μέρος σε καθημερινή βάση, μετατρέπεται σε ένα κέντρο Βακχικών εκδηλώσεων της ημέρες που οι χωρικοί έχουν μια γιορτή. Νησιώτικα τραγούδια παίζονται από τους μουσικούς του χωριού άνδρες και γυναίκες κάθε ηλικίας χορεύουν μέχρι το ξημέρωμα, πίνουν κρασί και σουμά δικής τους παραγωγής.

Τα Μυλαράκια στα Ταμπάκικα Χίου

4.2.5.3 Μύλοι στη Χίο

Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και στις αρχές του 20^{ου}, αναπτύχθηκε στη Χίο μιας μικρής κλίμακας βιομηχανική υποδομή. Ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος, οι πολιτικές αλλαγές που διαδραματίστηκαν μετά στα Βαλκάνια και την Ανατολική Ευρώπη που ήταν παραδοσιακές αγορές των Χιώτικων προϊόντων καθώς επίσης και ο γρήγορος εκσυγχρονισμός της βιομηχανικής παραγωγής απέκλεισαν τις Χιακές Βιομηχανίες.

Το κύριο προϊόν των μικρών βιομηχανιών ήταν τα κατεργασμένα δέρματα, που παράγονταν στα Βυσσοδεψία, τα οποία βρίσκονταν στα βόρεια της πόλης στην περιοχή Ταμπάκικα. Οι μύλοι ήταν μέρος της βιομηχανικής αυτής παραγωγής. Τέσσερις από αυτούς που είναι πρόσφατα ανακαινισμένοι, βρίσκονται 1 χλμ. Βόρεια του κέντρου της πόλης, χτισμένοι σε ένα μικρό λιμενοβραχίονα κοντά στα Ταμπάκικα.

Οι μύλοι και η γύρω περιοχή, όπως την έχει διαμορφώσει ο Δήμος Χίου είναι ιδανικό μέρος για βόλτα με τα πόδια, για σιργιάνι και παιχνίδι με παιδιά και ψάρεμα με θεα τα παράλια της Μικράς Ασίας.

4.2.6 Δημόσιοι Χώροι Στεγασμένοι

4.2.6.1 Κέντρο Πολιτισμού και Ειδικού Τουρισμού Γ. Καλουτά

Το κέντρο πολιτισμού και ειδικού τουρισμού Γ Καλουτάς στεγάζεται στην περιοχή του Αγίου Ισιδώρου Πετροκοκκίνου στη Χίο.

Στο χώρο πραγματοποιείται κάθε χρόνο η εμπορική έκθεση «Πρόταση» καθώς και άλλες εκθέσεις. Επίσης ο χώρος ενοικιάζεται σε ιδιώτες ως αίθουσα εκδηλώσεων, κυρίως για δεξιώσεις γάμων.

Αποτελεί έδρα της Αναπτυξιακής Ανώνυμης Εταιρίας ΕΝΑ Χίου από την οποία οργανώνονται και επιχειρηματικά εργαστήρια. Σε αίθουσα του Κέντρου διενεργούνται εκπαιδευτικά προγράμματα του Κέντρου Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

4.3 Τοπική Παράδοση

4.3.1 Τοπική Κουζίνα – Τοπικά Εδέσματα

4.3.1.1 Φαγητά

Κολοκυθολούλουδα γεμιστά με ρύζι και βιολογικό κατσικίσιο Μαστέλο, Κεφτεδάκια μεθυσμένα με ούζο Χιώτικο, Ξερά κουκιά στο φούρνο, Ντοματοπιτάρια, Καπαροσαλάτα, Ομελέτα με κολοκυθάκια, Κολοκυθοκεφτέδες, Κολοκυθόπιτα, Κορδέλλια σαν μακαρόνια, Κουκιά καβουρμάς (γιαχνί), Κουτσουνάδες (χόρτα από τα οποία βγαίνουν οι παπαρούνες) με χταπόδι ή σουπιά, Κρέας με κυδώνια, Μακαρόνια του σπάρτου (χερίσια), Μαλαθρόπιτες, Μαλαθροσφουγγάτα, Μελιτζάνες γιαχνί, Μελιτζανοκεφτέδες, Ρεβιθοκεφτέδες, Ρεβιθοπίλαφα, Σαλάτα με λαχανικά στη χόβολη και ρέγγα, Σφουγγάτο, Ταμπουράς τηγανητός, Ταμπουροκεφτέδες ή δαβρόλια, Ταραμοκεφτέδες, Παπουτσάκια με μελιτζάνες χιώτικες, Γευστικούς τυροκεφτέδες, Μαστέλο σαχανάκι με σάλτσα ντομάτας.

4.3.1.2 Γλυκά

Γλυκά του κουταλιού, Καρυδόπιτα Χιώτικη, Τριγωνάκια Χιώτικα, Κρέμα καραμελέ με μαστίχα Χίου, Χιώτικο λικέρ πορτοκαλιού,

Μαμούλια Χιώτικα, Παστέλι Χίου, Λουκουμάδες με μαστίχα, Παστελαριές, Αμυγδαλωτά, Πανακότα με μαστίχα Χίου, Λικέρ πορτοκαλιού, Πορτοκαλάδα, Ποτό από βύσσινο.

Η Χιώτικη κουζίνα δε διαφέρει πολύ από την Ελληνική (παραδοσιακή κουζίνα). Η ιδιαιτερότητα της είναι στα υλικά που χρησιμοποιεί περισσότερο από ότι αλλού και αυτό γιατί στο νησί, μπορεί κανείς να βρει κάποια προϊόντα σε αφθονία ενώ κάποια άλλα σε ελάχιστες ποσότητες ή και καθόλου.

Τα περισσότερα φαγητά, ως κύριο συστατικό τους έχουν τα φρέσκα ζαρζαβατικά όπως κολοκύθια, ντομάτες, μελιτζάνες κλπ. Άλλα αγαπημένα φαγητά είναι τα όσπρια όπως φακές, φασόλες, ρεβίθια κλπ.

Από τα παραπάνω μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι φαγητά από κρέας και ψάρι είναι ελάχιστα και αυτό γιατί η αλιεία και η κυνοτροφεία δεν ήταν ποτέ ανεπτυγμένη στο νησί. Αντίθετα με τη γεωργία, που από την αρχαιότητα ακόμα, παρήγαγε σε αφθονία προϊόντα όπως η μαστίχα και τα εσπεριδοειδή που ήταν δυσεύρετα στην υπόλοιπη χώρα και σε όλο τον κόσμο. Ξακουστά ήταν ακόμα τα ντοματάκια και τα όσπρια.

Εξχωριστή θέση έχουν και τα γλυκά, που μπορεί τα υλικά που φτιάχνονται να είναι προϊόντα της γης όπως ξηροί καρποί φρούτα και ζάχαρη αλλά είναι πολύ νόστιμα.

4.3.2 Τοπικά Έθιμα

Ο μεγάλες γιορτές της Ορθοδοξίας συνοδεύονταν από μια σειρά απaráβατων εθίμων. Τα Χριστούγεννα, πριν τη Θεία Λειτουργία, οι γυναίκες έφτιαχναν λουκουμάδες, τους ανήβατους, κουρκουμπίνους και τηγανίτες, κλείνοντας σε μια από αυτές ένα νόμισμα που έφερνε καλή τύχη σε όποιον το βρίσκε.

4.3.2.1 Καραβάκια

Την Πρωτοχρονιά τα παλικάρια επισκέπτονταν όλα τα σπίτια τραγουδώντας τα ντόπια κάλαντα με συνοδεία οργάνων, με τούμπες,

παγιαύλια, γκαίντα, και ούτι κι έτρωγαν απ' τα γιορτινά τραπέζια. Την ημέρα αυτή όλοι, και κυρίως τα παιδιά, πρόσεχαν τα λόγια και τα έργα τους, γιατί πίστευαν ότι αυτά θα επαναλαμβάνονταν ολόκληρο το χρόνο.

Επίσης εκείνες τις μέρες μέσα στη γενική ευθυμία που επικρατούσε, οι επιτήδειοι στιχοπλόκοι έφτιαχναν τα λεγόμενα παινέματα. (άλλοτε επαινετικά κι άλλοτε πειραχτικά στιχάκια διακωμωδώντας τους άρχοντες, τη διοίκηση, τους γείτονες και συγχωριανούς τους. Τα στιχάκια αυτά ήταν πάντα επίκαιρα και συνήθως πρωτότυπα.)

Τα παινέματα ήταν τα στιχάκια που έλεγαν στις γειτονιές συνοδεύοντας τα караβάκια τους. Σε πολλές γειτονιές υπήρχαν ομάδες νεαρών που έφτιαχναν τα караβάκια μόνοι τους. Οι εργασίες κάθε χρόνο άρχιζαν το Γενάρη και τελείωναν στις 31 του Δεκέμβρη, την ημέρα που μαζεύονταν από όλες τις γειτονιές στην κεντρική πλατεία Βουνακίου και βράβευαν το καλύτερο σκαρί και τα καλύτερα παινέματα. Μετά το διαγωνισμό, όλες οι ομάδες γύριζαν σε όλη την πόλη με τα караβάκια τους, λέγοντας παινέματα, διαφορετικά κάθε φορά. Σκοπός τους ήταν να μαζέψουν όσο περισσότερα χρήματα μπορούσαν.

Το έθιμο αυτό εξακολουθεί να υπάρχει με μικρές αλλαγές κυρίως στη βράβευση, όπου σήμερα υπάρχει χρηματικό έπαθλο και στους όρους συμμετοχής. Στις μέρες μας είναι πολύ δημοφιλές, αυτό το συμπεραίνουμε από τη συμμετοχή του κόσμου και στο ότι έρχονται αρκετοί τουρίστες από όλη την Ελλάδα για να το παρακολουθήσουν.

4.3.2.2 Μόστρα

Αντίστοιχα πολλά και ποικίλα ήταν και τα έθιμα της Αποκριάς. Το πιο ονομαστό καρναβάλι σε όλη τη Χίο ήταν αυτό των Θυμιανών, η περίφημη Μόστρα, που διατηρείται ζωντανή μέχρι τις μέρες μας και δίνει ξεχωριστό χρώμα στις γιορτές. Η Μόστρα έχει βαθιές ρίζες που χάνονται πίσω στα χρόνια του Μεσαίωνα. Συνδέεται με τους αγώνες των Χιωτών ενάντια στους ληστές που λυμαίνονταν τότε τις πλούσιες περιοχές του νησιού, όπως τα Θυμιανά.

Την τελευταία Παρασκευή πριν το κλείσιμο του Τριωδίου, οι νεαροί του χωριού ντύνονταν Κουδουνάτοι, δηλαδή μεταμφιέζονταν. Φορούσαν παλιά ρούχα, αντρικά ή γυναικεία, έκρυβαν το πρόσωπό τους με αυτοσχέδιες προσωπίδες, τις μουτσουναριές και έκαναν διάφορα νούμερα για τους θεατές.

Στη συνέχεια, την Κυριακή, μαζεύονταν όλοι στο κέντρο και με τη συνοδεία οργάνων χόρευαν τον ειδικό χορό, που ονομαζόταν Ταλίμι. Ο χορός αυτός ήταν ιδιαίτερα εντυπωσιακός. Αναπαριστούσε με χορευτικές κινήσεις, τις μάχες των ντόπιων σώμα με σώμα με τους πειρατές. Οι Κουδουνάτοι χωρίζονταν σε δυο ομάδες, που αντιπροσώπευαν η μια τους Θυμιανούσους κι η άλλη τους πειρατές κι έπειτα έφευγε ένας από τη μια πλευρά να συναντήσει στη μέση έναν από την άλλη, κραδαίνοντας ένα μακρύ ξύλο σαν σπαθί. Η αναμέτρηση ήταν πάντα σκληρή. Ακολουθούσε το επόμενο ζευγάρι χορευτών αντιπάλων πολεμιστών, μέχρι να ολοκληρώσουν όλοι τον αγώνα τους. Χορεύοντας προχωρούσαν ταυτόχρονα προς το κέντρο του χωριού, όπου έβγαζαν τις μάσκες και συνέχιζαν με το χορό Δετό. Τοποθετούσαν τα σπαθιά στη μέση και πιασμένοι από τους ώμους χόρευαν σε κύκλο. Έπειτα τραγουδώντας με συνοδεία οργάνων ένα πολεμικό άσμα, κατευθύνονταν προς την εκκλησία του Αγίου Στράτη, τη χωροκκλησιά τους, όπου έδεναν στα κάγκελα του ναού τα χιώτικα λάβαρα και τις σημαίες.

Σήμερα η παλιά αυτή παράδοση έχει εμπλουτιστεί με νέα στοιχεία, με σατυρικά άρματα και επίκαιρες αμφιέσεις. Η Μόστρα ανοίγει πάντα την παρέλαση του Καρνάβαλου στο χωριό κι όλοι μαζεύονται για να τη χαρούν.

4.3.2.3 Το Έθιμο του Αγά

Το έθιμο του Αγά, της αποκριάτικης αναπαράστασης δηλαδή, της ετήσιας συλλογής της μαστίχας από τον εντεταλμένο φόρο - συλλέκτη της οθωμανικής περιόδου, συγκεντρώνει πολλούς θιασώτες κάθε χρόνο στα Μεστά αλλά και στους Ολύμπους, την Ελάτα και άλλα Μαστιχοχώρια.

Το έθιμο αυτό λαμβάνει χώρα κάθε Καθαρά Δευτέρα στις πλατείες των χωριών. Εκεί το δικαστήριο με επικεφαλής τον Αγά, δικάζει τους θαμώνες του γλεντιού για διάφορα αδικήματα (γιατί καπνίζει, γιατί είναι παντρεμένος κλπ) με ποινή μερικά χτυπήματα στα πόδια με πλαστικό ρόπαλο και χρηματικό πρόστιμο που καταβάλλει στο ταμείο του χωριού

4.3.2.4 Ρουκετοπόλεμος

Στο Βροντάδο της Χίου Ανάσταση σημαίνει Ρουκετοπόλεμος. Είναι ένας πόλεμος ανάμεσα σε δύο ενορίες, που γίνεται με ρουκέτες. Για την κατασκευή τους οι ρουκετατζήδες εργάζονται μήνες και μάλιστα με δικά τους έξοδα.

Όμως η δράση και το θέαμα το βράδυ της Ανάστασης τους αποζημιώνει. Πλήθος κόσμος κάθε χρόνο παρακολουθεί αυτό το γεγονός. Γεμίζουν τα γύρω χωράφια και τα γύρω υψώματα. Η νύχτα γίνεται μέρα, και η Ανάσταση του Κυρίου γιορτάζεται με λαμπρότητα πανηγυρική! Ρουκέτες σχίζουν τον ουρανό από τη μια εκκλησία προς την άλλη. Λάμπεις και ήχοι, χρώματα και μαγεία! Και να εξηγηθούμε. Τους αντίπαλους δεν τους χωρίζει τίποτα. Αντίθετα τους ενώνει αυτό το εκπληκτικό και μοναδικό έθιμο.

Το έθιμο αυτό έχει τις ρίζες του στην Τουρκοκρατία, δεν υπάρχουν όμως σαφείς πληροφορίες για το πότε και πως ακριβώς ξεκίνησε. Μαρτυρίες λένε ότι στα παλιά χρόνια, τα παιδιά των δύο ενοριών έπαιζαν πετροπόλεμο με σφεντόνες. Είναι πιθανό ότι η αιτία του πετροπόλεμου ήταν το γεγονός ότι ο οικισμός του Αγίου Μάρκου ήταν νεότερος από αυτόν την Παναγιάς της Ερειθιανής. Τις σφεντόνες αντικατέστησαν τα κανονάκια. Στην αρχή έριχναν κανονιές για να γιορτάσουν την Ανάσταση. Τα κανονάκια αυτό, τα έφερναν οι Βρονταδούσοι ναυτικοί. Έστηναν τα κανόνια στις αυλές των εκκλησιών κι άρχιζαν, λοιπόν, να ρίχνουν κανονιές, η μια εκκλησία στην άλλη, την ώρα της Ανάστασης και με τον δυνατό κρότο προσπαθούσαν να σπάσουν η μια εκκλησιά τα τζάμια της άλλης.

Αυτό συνεχίστηκε για πολλά χρόνια. Τη βραδιά της Ανάστασης του 1889, για άγνωστους λόγους, ο πόλεμος αυτός άρχισε να παίρνει επικίνδυνες διαστάσεις. Οι αντίπαλοι άρχισαν να χαλάνε τις βοτσαλωτές αυλές των εκκλησιών και να γεμίζουν με βότσαλα τα κανόνια. Ο κανονιοβολισμός που ακολούθησε ήταν άκρως επικίνδυνος. Τότε, λοιπόν, επενέβησαν οι Τούρκοι με επικεφαλής τον τεφτέση Αριστεΐδη Παϊδούση κι ένα Τούρκο αξιωματικό. Το πρωί της Κυριακής στις 24 Απριλίου του 1889 κατάσχισαν τα κανονάκια και τα μετέφεραν στο Κάστρο, θεωρώντας ότι υπήρχε κίνδυνος να ξεκινήσει γενικότερη εξέγερση στο νησί, προκειμένου να τινάξουν οι Χιώτες τον τουρκικό ζυγό. Οι ενοριότες των δύο εκκλησιών απογοητεύτηκαν μα δεν το έβαλαν κάτω. Οι αείμνηστοι Λεωνίδας Μ. Χανδρή και παπα- Λιωνής Μεννής μίλησαν με τον πυροτεχνουργό Κορακάκη, ο οποίος είχε εργαστήριο πυροτεχνημάτων στην πόλη. Λένε ότι ειπώθηκαν τα παρακάτω. «Τα βαρελότα είναι μικρά κι εμείς θέλουμε κάτι μεγάλο. Τα κανόνια πάλι

είναι μεγάλα και θα ‘χουμε ξανά ντράβαλα με τους Τούρκους. Εσύ έχεις καμία καλή ιδέα;»

Ο Κορακάκης, αφού σκέφτηκε λίγο, θυμήθηκε μια συνταγή που του είχαν δώσει κάποτε κάποιοι Ιταλοί και είπε τη «μαγική» λέξη που έμελλε να γίνει η αιτία για την πιο όμορφη και φωτεινή ανάσταση: Ρουκέτες.

Ο κύβος ερρίφθη. Ο Καρακάκης έφτιαξε μερικές ρουκέτες τις οποίες έφεραν στο Βροντάδο οι Αγιομαρκούσοι, αφήνοντας το «μυστικό» να διαρρεύσει για να το μάθουν «οι άσπονδοι» εχθροί τους, οι Παναγούσοι. Ξεκίνησε, λοιπόν, ο ρουκετοπόλεμος ανάμεσα στις εκκλησίες. Τα πρώτα χρόνια αγόραζαν έτοιμες τις ρουκέτες από τον Κορακάκη. Κάποια στιγμή άγνωστο πως έμαθαν τη συνταγή και άρχισαν να κατασκευάζουν μόνοι τους τις ρουκέτες, γύρω στα 1900.

Οι ομάδες των κατασκευαστών ονομάζονταν «συνεργεία». Στην αρχή, ανέβαιναν πάνω στις σκεπές των εκκλησιών, αλλά αργότερα κατέβηκαν στα χωράφια ανάμεσα στους ναούς. Το 1932 μια ρουκέτα έπεσε μέσα στο βαρέλι με τα πολεμοφόδια των Παναγούσων. Ακολούθησε πανικός στην προσπάθειά τους να κατεβούν από τη σκεπή της εκκλησίας, στην οποία βρισκόταν, χωρίς ευτυχώς, να υπάρξουν θύματα, παρά μόνο μικροτραυματισμοί.

Ο ρουκετοπόλεμος συνεχίστηκε από τις σκεπές των εκκλησιών, ώσπου συνέβη ένα παρόμοιο γεγονός που παραλίγο να καταλήξει σε τραγωδία. Αυτό ήταν και η αφορμή ώστε από την επόμενη χρονιά και μέχρι σήμερα, τα συνεργεία να «ακροβολίζονται» στα χωράφια ανάμεσα στις εκκλησιές.

Στόχος για τους Παναγούσους ήταν και είναι ο τρούλος και το Λιονταράκι του Αγίου Μάρκου (το έμβλημα του Αγίου Μάρκου) που βρίσκεται σε αγιογραφία πάνω από την κεντρική πύλη του ναού. Στόχος για τους Αγιομαρκούσους είναι το ρολόι της Παναγιάς της Ερειθιανής. Κατά τα χρόνια της γερμανικής Κατοχής και λίγα χρόνια αργότερα το έθιμο κινδύνεψε να σβήσει καθότι οι ρουκέτες ήταν ελάχιστες λόγω οικονομικών δυσκολιών. Εκείνη την περίοδο και για 2 -3 χρόνια ξεκίνησε να γίνει ρουκετοπόλεμος ανάμεσα σε δύο άλλες ενορίες, την Παναγία τη Μούτσαϊνα και τον Προφήτη Ηλία, χωρίς όμως επιτυχία, εξαιτίας της πολύ μικρής συμμετοχής. Συνεργεία που είχαν συσταθεί στον Προφήτη Ηλία, τάχθηκαν στο πλευρό της Παναγιάς της Ερειθιανής.

Ο ρουκετοπόλεμος διακόπηκε κατά τα πρώτα χρόνια της δικτατορίας. Ξανάρχισε δειλά - δειλά το 1970. Η χούντα από τη μια έκανε αυστηρές προειδοποιήσεις και συστάσεις, από την άλλη έδειχνε μια ανεκτικότητα, εξαιτίας του ότι ο τότε αρχηγός της ελληνικής αστυνομίας, Μιχάλης Γλύκας, ήταν Βρονταδόσης και λάτρης του εθίμου.

Έτσι το έθιμο συνεχίζεται μέχρι σήμερα, ενώ τα τελευταία χρόνια συγκεντρώνει πλήθος χιλιάδων παρατηρητών από όλο τον κόσμο, λόγω της μοναδικότητάς του και του φαντασμαγορικού θεάματος που παρουσιάζει.

4.3.3 Τοπικές Γιορτές – Πανηγύρια Αγίων

Στις 21 Μαΐου, Κωνσταντίνου και Ελένης, αρχίζει ο κύκλος των καλοκαιρινών πανηγυριών. Στις 24 Ιουνίου γιορτάζεται παντού ο Αι Γιάννης που σηματοδοτεί το θερινό ηλιοστάσιο. Στις 29 του μήνα γιορτάζει το γραφικό εκκλησάκι του Αγίου Πέτρου έξω από το Θολοποτάμι και η βυζαντινή εκκλησία των Αγίων Αποστόλων στο Πυργί.

Ο Ιούλιος είναι ο κατ' εξοχήν μήνας των πανηγυριών. Στις 7 του μήνα γιορτάζεται η Αγία Κυριακή. Στις 15 γιορτάζει η όμορφη εκκλησία του Αγίου Κηρύκιου στο Βροντάδο. Στις 17 της Αγίας Μαρίνας και στις 20 του Προφήτη Ηλία με πανηγύρια σε πολλά χωριά και στη Χώρα. Στις 22 Ιουλίου, με παγχιακές εκδηλώσεις και γενική αργία πανηγυρίζει η Πολιούχος του νησιού Αγία Μαρκέλλα έξω από τη Βολισσό. Το τελευταίο πενθήμερο του Ιουλίου τιμώνται η Αγία Άννα, η Αγία Παρασκευή και ο Άγιος Παντελεήμων με πανηγύρια στην πόλη και τα χωριά. Εκτός από τη μεγάλη γιορτή του Δεκαπενταύγουστου, οπότε γιορτάζουν οι πάμπολλες εκκλησίες αφιερωμένες στην Κοίμηση της Θεοτόκου, τον Αύγουστο γιορτάζεται η Μεταμόρφωση, η Αγία Φωτεινή, ο Άγιος Αιμιλιανός κλπ. Ο κύκλος των υπαίθριων πανηγυριών κλείνει το Σεπτέμβριο με τον Άγιο Μάμα, το Γενέσιο της Παναγίας, την Ύψωση του Σταυρού και το τελευταίο πανηγύρι του Ιωάννου του Προδρόμου στις 23 του μήνα.

4.3.4 Τοπικές Εκδηλώσεις Ειδικού Ενδιαφέροντος

Τα Θεοφάνια η θάλασσα αγιάζεται για τους ναυτικούς και τους ψαράδες. Ψαράδικες γιορτές επιβιώνουν ακόμη όπως η γιορτή της τράτας και η γιορτή των ψαράδων στο Λιμένα των Μεστών.

4.3.5 Τοπικά Παραδοσιακά Προϊόντα

Χίος σημαίνει μαστίχα, αφού έχει το παγκόσμιο προνόμιο παραγωγής του μυρωδάτου αυτού προϊόντος, με την ευχάριστη γεύση, τις θεραπευτικές ιδιότητες και την ποικιλία της χρήσης του. Γεύσεις μαστίχας, το ούζο μαστίχα είναι εξαιρετικό, υπάρχει και λικέρ μαστίχα που πίνετε ως απεριτίφ. Το γλυκό μαστίχα το γνωστό υποβρύχιο ή καραμέλες μαστίχας, λουκούμια και χειροποίητα ζυμαρικά με γεύση μαστίχας.

Από ξέρα σύκα γίνονται οι περίφημες παστελαριές καθώς επίσης, το τοπικό ποτό σούμα που γίνεται σε παραδοσιακά καζάνια στο τέλος του Φθινοπώρου.

Υπάρχει μεγάλη ποικιλία από τα Χιώτικα γλυκά του κουταλιού, που είναι φημισμένα σε όλη την Ελλάδα. Από καρπούς εσπεριδοειδών, μανταρίνι, πορτοκάλι, νεράντζι από τον ανθό του τριαντάφυλλου ή από άνηθ λεμονιάς από φιστίκι ή μελιτζανάκι. Οικιακές βιοτεχνίες στο νησί τα φτιάχνουν πεντανόστιμα.

Το μέλι στη Χίο είναι ονομαστό, ιδιαίτερα το μέλι των Ψαρών. Παλιά έπρεπε να το αναζητήσεις από τους ίδιους τους μελισσοπαραγωγούς. Σήμερα όμως έχει γίνει συνεταιρισμός και μπορείτε να το βρείτε στα καταστήματα.

Το παστέλι Χίου τυποποιημένο κυκλοφορεί στο εμπόριο και είναι γνωστό παντού. Επίσης, μπορεί να το βρει κάποιος από τους πλανόδιους πωλητές που το φτιάχνουν οι ίδιοι και είναι μοναδικό σε γεύση.

Η Χίος στην αρχαιότητα ήταν ονομαστή για το κρασί της. Ο περίφημος «Αριούσιος οίνος» έφερε μεγάλο πλούτο στο νησί με τις εξαγωγές του, όπως μαρτυρείτε από πλήθος αρχαίων κειμένων, αρχαιολογικών ευρημάτων, αλλά και από αρχαία νομίσματα, όπου η Χιακή Σφίγγα απεικονίζεται με αμφορείς κρασιού και κλαδιά αμπέλου. Σήμερα γίνεται προσπάθεια να αναβιώσει στο νησί. Κάποιες μικρές ποτοποιίες έχουν καταφέρει να παράγουν αρκετά είδη κρασιού.

Οι γευστικές παραδόσεις του νησιού μια σειρά εξαιρετικών προϊόντων από εργαστήρια παραδοσιακών υλικών αξιοποιούν τις παραδοσιακές συνταγές της Χίου και των Μικρασιατικών παραλιών. Ο τραχανάς, οι χυλοπίτες και τα χερίσια μακαρόνια ακολουθούν πιστά την παράδοση, τα εξαιρετικά ανατολίτικα στριφτάρια, βασισμένα στη σμυρναϊκή συνήθεια να τα αρωματίζουν με μπαχαρικά, τα ρακένια με γλυκάνισο ή τις χυλοπίτες μαστίχα. Επίσης τα χερίσια μακαρόνια.

Τα γαλακτοκομικά προϊόντα. Το χιώτικο γάλα, τη μια μέρα μαζεύεται από τις κτηνοτροφικές μονάδες και την άλλη βγαίνει στην κατανάλωση πάντα νόστιμο και υγιεινό. Τα ντόπια τυριά όπως το Μαστέλο, και από την Εταιρία Πελινναίο η γραβιέρα, το κατσικάκι, ή το λευκό τυρί, που παρασκευάζονται αποκλειστικά από ντόπιο γάλα.

4.3.6 Τοπική Αγορά

Η κεντρική αγορά του νησιού είναι η Απλωταριά, ο ιστορικός κεντρικός εμπορικός δρόμος της Χίου, που κατευθύνεται προς τα νότια. Ο δρόμος αυτός συγκεντρώνει τη μεγαλύτερη κίνηση της πόλης και εδώ υπάρχουν κάθε λογής καταστήματα, όπου συνυπάρχουν τα πιο σύγχρονα εμπορεύματα με τα μυρωδάτα παραδοσιακά γλυκά του κουταλιού, την αρωματική μαστίχα και το φημισμένο ούζο.

Το όνομά του το οφείλει στους παλιούς εμπόρους, που άπλωναν τηνπραμάτεια τους εκεί για να την επιδεικνύουν στους υποψήφιους αγοραστές. Η περιοχή αυτή είναι γεμάτη από στενά παράλληλα σοκάκια που οδηγούν από όλες τις πλευρές στο κέντρο.

4.3.7 Μύθοι - Θρύλοι – Παραδόσεις – Αφηγήσεις

4.3.7.1 Όμηρος

Οι Χιώτες δεν ξέρουν πάνω στο νησί τους παρά μόνο ένα αρχαίο μνημείο, και το λένε το Σχολείο του Ομήρου. Ένα βράχο, που η επάνω πλευρά του έχει πελεκηθεί, από ανθρώπινο χέρι, σε επίπεδο σχήμα σχεδόν ωοειδές. Ένας μικρός πέτρινος μπάγκος που υπήρχε τριγύρω, και μένουν ακόμα υπολείμματα του, ήταν, λένε οι Χιώτες, τα καθίσματα των ακροατών και ένας γρανίτινος θώκος που υψώνεται 80 εκατοστά απ' την επίπεδη επιφάνεια του βράχου, στη μέση, ήταν, λένε ακόμα, η έδρα που καθόταν ο Όμηρος. Ύστερα διηγούνται πως πριν από πολλά χρόνια αυτό το γρανίτινο τέμαχος παρουσίαζε ακριβώς το σχήμα μίας έδρας, και πως

δύο πόδια λιονταριού σχημάτιζαν εκεί τα χέρια και τη ράχη αυτού του καθίσματος.

Δεν είναι χωρίς έκπληξη το γεγονός πως οι Χιώτες δίνουν σοβαρά σ' αυτό το μέρος την ονομασία Σχολείο του Ομήρου. Φαίνεται πως αυτή η επινόηση έχει ξεπηδήσει απ' την αρχαιότητα, που κατείχε τόσες λεπτομέρειες, αληθινές ή ψεύτικες, για τον ποιητή. Αυτή η παράδοση ωστόσο πρέπει να είναι παλιά. Τη βρίσκει κανείς στο έργο ενός συγγραφέα του 15ου αιώνα, του Ιερώνυμου Ιουστινιάνι, Γενουάτη απ' τη Χίο, που μνημονεύει το Σχολείο του Ομήρου, προσθέτοντας ότι αυτός ο μεγάλος ποιητής έζησε τον καιρό των τελευταίων Βυζαντινών αυτοκρατόρων. Ας πάρουμε σα μαρτυρία την άγνοιά του μας αποδείχνει πως αυτή η παράδοση δε δημιουργήθηκε στον καιρό του έτσι, για να βρούμε μιαν εποχή όπου ήξεραν αρκετά για τον Όμηρο ώστε να επιχειρήσουν να επισημάνουν, από ένα ευλαβικό λάθος, τον τόπο του Σχολείου του, πρέπει να φτάσουμε στα χρόνια της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.

Υπάρχει ωστόσο κάτι πιο αυθεντικό απ' το Σχολείο του Ομήρου είναι η διάρκεια της μνήμης του ποιητή στη Χίο τριάντα αιώνες τώρα.

Η νήσος ολόκληρη είναι ακόμα γεμάτη απ' τον Όμηρο γεννήθηκε στο Πιτύος, έζησε στη Βολισσό, ίδρυσε σχολείο στου Πασά τη Βρύση, τραγούδισε στον Ανάβατο, τον τάφο του τον έδειχναν πριν από καιρό ακόμα στα Καρδάμυλα. Έτσι, πέντε χωριά της Χίου διεκδικούν ακόμα και σήμερα την τιμή πως φιλοξένησαν τον Όμηρο.

4.3.7.2 Χριστόφορος Κολόμβος

Γύρω στο 1474 φτάνει ο Χριστόφορος Κολόμβος στο νησί, σε ένα ταξίδι του προς την ανατολή. Αποβιβάζεται στη Δασκαλόπετρα και φιλοξενείται από Γενουάτη ευγενή. Πολλοί ιστορικοί υποστηρίζουν ότι ο Κολόμβος ήρθε στη Χίο για να προμηθευτεί ναυτικούς χάρτες και να πάρει πληροφορίες για το μεγάλο του ταξίδι. Πιθανολογείται μάλιστα ότι διάλεξε και ως μέλη του πληρώματός του χιώτες ναυτικούς. Πάντως, από διάφορες γραπτές αναφορές του, φαίνεται ότι έμεινε αρκετό χρόνο στο νησί και γνώρισε την αξία της μαστίχας και τον τρόπο ζωής των κατοίκων. Πολλοί πιστεύουν ότι ο Κολόμβος καταγόταν από τη Χίο. Ακόμα και σήμερα υπάρχουν οικογένειες στο χωριό Πυργί με το επώνυμο Κολόμβος. Εκεί μάλιστα σώζεται και παλιό οικόσημο στην πρόσοψη κτιρίου, που λέγεται ότι έχει σχέση με τον ίδιο.

4.3.7.3 Η Σφαγή της Χίου

Όταν ξέσπασε η Ελληνική Επανάσταση οι Χιώτες έμειναν αρχικά αμέτοχοι. Στις 11 Μαρτίου 1822, αποβιβάστηκαν στη Χίο Σάμιοι επαναστάτες με αρχηγό τον Λυκούργο Λογοθέτη και μαζί με λιγοστούς Χιώτες με επικεφαλής τον Αντώνη Μπουρνιά, πολιορκήσαν τους Τούρκους στο Κάστρο, χωρίς όμως αποτέλεσμα. Στις 30 Μαρτίου καταφθάνει στη Χίο ο Τουρκικός στόλος με τον Καπουδάν Πασά Καρά Αλή. Οι Τούρκοι αποβιβάζουν χιλιάδες άτακτο στρατό με σκοπό να τιμωρήσουν παραδειγματικά τους επαναστάτες. Οι επαναστάτες αποχωρούν και ο άμαχος πληθυσμός βρίσκεται στο έλεος των κατακτητών. Για δεκαπέντε μέρες οι Τούρκοι έσφαζαν, έκαιγαν, λεηλατούσαν και κατέστρεφαν όλη τη Χίο. Οι βαρβαρότητες ξεπέρασαν κάθε προηγούμενο. Πολλοί από τους άρχοντες της Χίου απαγχονίστηκαν, ενώ περισσότεροι από 25000 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους. Οι υπόλοιποι πουλήθηκαν σε σκλαβοπάζαρα και μόνο όσοι φυγαδεύτηκαν από το νησί κατάφεραν να γλυτώσουν.

4.3.7.4 Νέα Μονή

Την εποχή που βασίλευε ο Μιχαήλ ο Παφλαγόνα, κατά το 1035μ.Χ. , ζούσαν στη Χίο τρεις βοσκοί που ονομάζονταν Νικήτας, Ιωάννης και Ιωσήφ. Είχαν αποτραβηχτεί σ' ένα σπήλαιο του Προβατείου όρους, και περνούσαν τη ζωή τους, λέει ο θρύλος, στη νήψη.

Μία νύχτα οι τρεις ερημίτες ξεχώρισαν μια φλόγα που έκαιγε στους πρόποδες του βουνού. Κατέβηκαν, κι' η φλόγα εξαφανίστηκε ωστόσο στη μέση μιας μεγάλης έκτασης, όπου τα δέντρα και τα φυτά είχαν καταστραφεί, υψωνόταν μια μυρτιά άθικτη, χλωρή και ανθισμένη ακόμα την προσέχουν κι ανακαλύπτουν στη ρίζα του θάμνου μιαν εικόνα της Παρθένου, που η φλόγα τη σεβάστηκε. Οι βοσκοί την προσκυνούν και την πηγαίνουν στο σπήλαιό τους η, εικόνα όμως βγαίνει από κει αμέσως και πηγαίνει από μόνη της να τοποθετηθεί στη ρίζα της μυρτιάς. Οι ερημίτες καταλαβαίνουν απ' αυτό πως η Μητέρα του Σωτήρα απαιτεί να της χτίσουν ένα ναό σ' αυτό το μέρος.

Ο Κωνσταντίνος ο Μονομάχος φιλοδοξούσε τότε ν' αναρριχηθεί στο θρόνο της Αυτοκρατορίας και να έρθει σε γάμο με την αυτοκράτειρα

Ζωή ήταν τότε, για τους σκοπούς του αυτούς, αρκετά γνωστός, και είχε εξοριστεί στη Λέσβο. Οι τρεις βοσκοί πηγαίνουν σ' αυτόν, του προφητεύουν την πραγματοποίηση των ελπίδων του και των ραδιουργιών της Ζωής και αποσπών απ' αυτόν, επιστρέφοντας, την υπόσχεση να χτίσει μίαν εκκλησία. Πραγματικά, ο θάνατος του Μιχαήλ Παφλαγόνα και του Μιχαήλ Καλαφάτη παραδίνει το θρόνο στη Ζωή, που σπεύδει να τον μοιραστεί με τον Κωνσταντίνο το Μονομάχο. Ο νέος αυτοκράτορας εκτελεί την υπόσχεσή του.

Έτσι τρεις απλοί βοσκοί πέτυχαν να ιδρυθεί το μεγαλύτερο μοναστήρι της νήσου και ένα απ' τα κυριότερα της Αυτοκρατορίας.

4.3.7.5 Άγιος Ισίδωρος

Πότε ακριβώς γενικεύθηκε η καλλιέργειά της δεν είναι γνωστό. Η παράδοση όμως αναφέρει ότι τα σχίνα άρχισαν να δακρύζουν όταν μαρτύρησε ο Άγιος Ισίδωρος από τους Ρωμαίους (250μΧ.). Έχει αποδειχτεί πάντως ότι από εκείνη την περίοδο άρχισαν οι Χιώτες να καλλιεργούν συστηματικά τα μαστιχόδενδρα.

4.3.7.6 Αγία Μαρκέλλα

Η Αγία που είχε καταγωγή από τη Βολισσό ορφάνεψε σε μικρή ηλικία από μητέρα. Αργότερα οι σωματικές της καλλονές άναψαν αμαρτωλούς πόθους στο σαρκολάτρη πατέρα της, στις κτηνώδεις επιθυμίες του οποίου δεν ήθελε να υποκύψει γι' αυτό εγκατέλειψε το σπίτι και κατέφυγε στα βουνά. Ο Παράφρων πατέρας την ανακαλύπτει. Βάζει φωτιά στην πυκνή βάτο που κρυβόταν και στη συνέχεια την καταδιώκει και με το βέλος του την πληγώνει. Εκείνη προσεύχεται και παρακαλεί να σκισθεί η πέτρα που πατά για να τη σώσει. Η γη ανοίγει και την καταπίνει έως το στήθος. Ο σκληρός πατέρας την προφτάνει. Της αποκόπτει τους μαστούς και ύστερα την κεφαλή την οποία και ρίπτει στη θάλασσα.

4.3.8 Τοπικοί Χοροί

Καταγεγραμμένοι παραδοσιακοί χοροί της Χίου είναι 18: Συρτός, Νενητούσικος, Πυργούσικος, Αράπη Σούστα, Αμολητός – Πατητός, Δετός, Συγανός και Τρεχάτος, Κάτω χορός, Σούστα, Ταλύμι, Χασάπικος, Ένα Καράβι από τη Χίο, Συρτός και Μπάλος, Δετός Θυμιανών, Μάντρα, Δετός Αγίου Γεωργίου, Δετός Βολισσού, Τουμπιά Ολύμπων.

4.3.9 Ο Συνεταιρισμός Χειροτεχνίας

Ο συνεταιρισμός χειροποίητων έργων παραδοσιακής λαϊκής τέχνης της Καλλιμασιάς ιδρύθηκε το 1984 και αριθμεί 44 μέλη.

Ο συνεταιρισμός παράγει τραπεζομάντιλα, κουρτίνες, σεντόνια, μαξιλάρια, παραδοσιακά και θεατρικά κοστούμια και κούκλες ντυμένες με παραδοσιακές στολές. Δέχεται επίσης παραγγελίες για διάφορα χειροποίητα έργα.

4.4 Αρχαιολογικά – Μνημεία – Ιστορικά Κτίσματα

4.4.1 Αρχαιολογικοί Χώροι

Δασκαλόπετρα: Το μόνο υπέργειο μνημείο ου διατηρήθηκε στο νησί από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, ήταν πάντοτε ορατό και σημείο αναφοράς σε κάθε επισκέπτη. Βρίσκεται στον Βροντάδο, 6 χλμ. από την πόλη της Χίου, και είναι ένας βράχος που κατά τους αρχαίους χρόνους αποτελούσε υπαίθριο ιερό της Θεάς Κυβέλης. Στην κύρια ανατολική πλευρά του μνημείου διακρίνεται ανάγλυφη ακέφαλη μορφή καθισμένη σε θρόνο. Σε κάθε μια από τις τρεις άλλες πλευρές εικονίζεται ένα λιοντάρι, από το οποίο ξεχωρίζουν ελάχιστα μέρη. Η παράδοση έχει συνδέσει το μνημείο με το Σχολείο του Ομήρου, όπου στο κέντρο καθόταν ο ποιητής δάσκαλος και δίδασκε τους μαθητές του. Πολλοί περιηγητές και λόγιοι το επισκέπτονταν αναζητώντας τις μνήμες του μεγάλου ποιητή.

Άγιο Γάλας: Χωριό στο ΒΔ άκρο της Χίου, που διαθέτει ένα από τα μοναδικά στον ελληνικό χώρο σπήλαια , με σύμπλεγμα τριών τουλάχιστον σπηλαίων. Στο σπήλαιο, που είναι επισκέψιμο,

εγκαταστάθηκαν άνθρωποι από την πρώιμη Νεολιθική εποχή (6000 – 5000 π.Χ.) και έζησαν εκεί περίπου μέχρι το 2700 π.Χ. Τα ευρήματα από το σπήλαιο (αγγεία, εργαλεία, θαλασσινά όστρεα, κόκκαλα αιγοπροβάτων κ.α. των Νεολιθικών χρόνων) που ανήκουν σε δύο διαφορετικές εποχές υπάρχουν στο Αρχαιολογικό Μουσείο Χίου. Χρησιμοποιήθηκε και ως ιερό στα Αρχαία και τα Χριστιανικά χρόνια. Στην είσοδο του σπηλαίου, όπου υποστηρίζεται ότι στάζει Άγιο Γάλα, υπάρχει εκκλησία αφιερωμένη στην Παναγιά την Αγιογαλούσaina.

Αίπος: Όρος στο Βροντάδο, με υψόμετρο 643 μ. Στοιχεία ανθρώπινης εγκατάστασης υπάρχουν από τα ύστερα κλασικά και τα ρωμαϊκά χρόνια στην περιοχή Ρημόκαστρο. Ευρήματα και κατασκευές, όπως σπασμένα κεραμίδια, αγγεία, ειδώλια, πλατώματα, τοίχοι από αγροικίες, πηγάδια, σωροί από πέτρες και άλλα οικοδομήματα μαρτυρούν ότι η περιοχή «ανήκε» σε γεωργούς και κτηνοτρόφους και των γύρω αγροκτημάτων. Οι αγροικίες πιθανόν να συνδέονται και με την αποστασία των δούλων και την εγκατάστασή τους «εις τα όρη».

Εμποριός: Είναι ο σημαντικότερος αρχαιολογικός χώρος της Χίου και ερευνήθηκε με συστηματικές αρχαιολογικές έρευνες. Κατοικήθηκε από τα πρώιμα Νεολιθικά χρόνια και γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη. Τα προϊστορικά ευρήματα και αυτά από το Ιερό του λιμανιού δεν είναι ορατά. Έχει όμως αναδειχθεί με πρόσφατες εργασίες ο οικισμός των Ιστορικών χρόνων 7^{ου} ή 8^{ου} π.Χ. αιώνα, που βρίσκεται στο λόφο του προφήτη Ηλία, βόρεια του λιμανιού του Εμποριού. Περιλαμβάνει οχυρωμένη ακρόπολη, ναό Αθηνάς με 3 βωμούς του 6^{ου} π.Χ. αιώνα, με απλή ορθογώνια μορφή και επίπεδη στέγη, μέγαρο (πιθανή κατοικία του άρχοντα) και έξω από την ακρόπολη, στην πλαγιά του λόφου, οικισμό με περισσότερα από 50 σπίτια τα οποία ήταν απλά, ενός χώρου. Ο οικισμός δείχνει να εγκαταλείφθηκε ειρηνικά στα τέλη των αρχαίων χρόνων. Πιστεύεται ότι πρόκειται για το Λευκόνιο, που αναφέρει ο Θουκυδίδης. Τα κινητά ευρήματα βρίσκονται στο Αρχαιολογικό Μουσείο.

Φανά: λίγο πιο έξω από το Πυργί προς τους Ολύμπους, ένας δρόμος αριστερά οδηγεί νότια στον όρμο των Φανών. Οι ανασκαφές που πραγματοποιήθηκαν εκεί από τον Κουρουνιώτη (1915- 1916) και την Αγγλική Αρχαιολογική Σχολή (1934 – 1935) έφερα στο φως ένα σημαντικό κέντρο λατρείας, το οποίο ήταν σε συνεχή χρήση από τον 9^ο αιώνα π.Χ. Στο χώρο αυτόν, που κατά τους Βυζαντινούς χρόνους μετατράπηκε σε κέντρο Χριστιανικής λατρείας, βρίσκεται σήμερα κτισμένη η εκκλησία των Αγίων Θεοδώρων. Τα ελάχιστα αρχαιολογικά στοιχεία που διαθέτουμε για τον αρχαϊκό αυτό ναό, που ήταν αφιερωμένος στο Φαναίο Απόλλωνα, καθιστούν αδύνατη την εξαγωγή

συμπερασμάτων σχετικά με τις διαδοχικές οικοδομικές φάσεις του ναού, ο οποίος υπέστη μεγάλες καταστροφές κατά τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες, όταν πάνω στα απομεινάρια του κτίστηκε μια παλαιοχριστιανική βασιλική, την οποία διαδέχτηκε βυζαντινός ναός. Στον αρχαιολογικό χώρο σώζονται σήμερα, λείψανα του αρχαϊκού ναού και του περιβόλου του αρχιτεκτονικά μέλη τα οποία επαναχρησιμοποιήθηκαν σε μεταγενέστερες οικοδομικές φάσεις καθώς και λείψανα της παλαιοχριστιανικής βασιλικής.

Ψαρά: Από αναφορές του Ομήρου, που ονομάζει το νησί Ψυρή και τα ανασκαφικά ευρήματα, συμπεραίνουμε ότι ήταν γνωστό από πολύ πρώιμες εποχές και χάρη στη θέση του (στο κέντρο του Αιγαίου) θα πρέπει να έπαιζε σημαντικό ρόλο στο εμπόριο. Στη θέση Αρχοντίκι στις δυτικές ακτές του νησιού υπήρχε Μυκηναϊκός οικισμός και νεκροταφείο των μέσων της 2^{ης} π.Χ. χιλιετίας που καλύπτει έκταση περίπου 100 μέτρων κατά μήκος της θάλασσας και τμήμα του βρίσκεται κάτω από το νερό. Οι τάφοι περιείχαν πλούσια κτερίσματα, αγγεία, εργαλεία, περιδέραια και άλλα κοσμήματα, που φυλάσσονται στο Αρχαιολογικό Μουσείο.

Στους παραπάνω αρχαιολογικούς χώρους δεν ήταν δυνατόν να βρούμε στοιχεία σχετικά με τον αριθμό των επισκεπτών γιατί δεν είναι οργανωμένοι (με υπαλλήλους υποδοχής, ξεναγούς) και οι περισσότεροι από αυτούς τους χώρους δεν είναι καν οριοθετημένοι.

4.4.2 Μοναστήρια – Βυζαντινές Εκκλησίες - Μνημεία

4.4.2.1 Μοναστήρια

Κουρνά: Πρόκειται για μοναστήρι που ιδρύθηκε στα χρόνια της γενονατικής κυριαρχίας στο νησί κοντά σε μικρή ανάβληση που εντοπίστηκε σε βραχοσκεπή. Η μονή σήμερα είναι εγκαταλελειμμένη. Λίγο παραπέρα συναντάμε παράκαμψη που οδηγεί στη σκίτη του Αγίου Μάρκου. Η μονή ιδρύθηκε το 1886 στο σκαλί μιας ράχης με απρόσκοπτη θέα στην πόλη και το λιμάνι, όπου υπήρχε παλαιότερος ναός του Ευαγγελιστή Μάρκου. Χαμηλότερα από τη μονή υπάρχει σπηλιά, όπου ασκήτευσε ο ιδρυτής της μονής, γέροντας Παρθένιος. Στατιστικά στοιχεία για τον αριθμό των επισκεπτών δεν υπάρχουν.

Νέα Μονή: Η Νέα Μονή, που θεωρείται ως το σπουδαιότερο βυζαντινό μνημείο του νησιού, ιδρύθηκε τον 11^ο αιώνα (1045) και κατέχει ξεχωριστή θέση, τόσο για την τέχνη της, όσο και για την άμεση σχέση της με την Κωνσταντινούπολη και την αυτοκρατορική αυλή. Η σχέση αυτή επιβεβαιώνεται από τις ιστορικές πηγές και την τοπική παράδοση του μοναστηριού αλλά και από τις επιστημονικές μελέτες σχετικά με την τέχνη και την αρχιτεκτονική της. Το γεγονός ότι η επιστημονική έρευνα έχει εντοπίσει μορφολογικά και κατασκευαστικά παράλληλα μεταξύ του Καθολικού της Νέας Μονής και ναών της Κωνσταντινούπολης της ίδιας εποχής δίνει βαρύτητα στην αξιοπιστία της παράδοσης που διέσωσαν οι ιστοριογράφοι της μονής. Η Νέα Μονή, όπως όλα τα μεγάλα βυζαντινά μοναστήρια, ήταν ένα σύνολο πολλών και διαφορετικών κτισμάτων που εξυπηρετούσαν τις πνευματικές και πρακτικές ανάγκες της καθημερινής ζωής των μοναχών. Ένα υψηλό τείχος ο περίβολος με έναν μεγάλο πύργο στη δυτική πλευρά του περιβάλλει το μοναστηριακό συγκρότημα προσδίδοντας του φρουριακό χαρακτήρα. Έξω από τον περίβολο, υπάρχει το κοιμητήριο με παρεκκλήσιο κτίσμα και αυτό του 11^{ου} αιώνα το υδραγωγείο, οι στάβλοι καθώς και διάφοροι χώροι εργαστηρίων (ξυλουργείο, σιδεράδικο, ελαιοτριβείο κλπ.). Εντός του περιβόλου βρίσκονται το Καθολικό, η Τράπεζα, η Κινστέρνα, δύο παρεκκλήσια, τα κελιά και εργαστήρια μοναχών. Το Καθολικό της Νέας Μονής ανήκει στο τύπο ναού που ονομάζεται «νησιωτικός» οκταγωνικός. Όλοι οι κάθετοι τοίχοι που είναι φέροντα στοιχεία διακοσμούνται με πλούσια ορθομαρμάρωση, ενώ τα φερόμενα στοιχεία (αψίδες, θόλοι, κόγχες, τρούλος) κοσμούνται με τα ψηφιδωτά. Νότια, βόρεια, δυτικά και ανατολικά και ανατολικά του καθολικού εκτείνονται συγκροτήματα κελιών. Σε πρόσφατα αναστηλωμένο τμήμα των κελιών λειτουργεί χώρος έκθεσης κειμηλίων του Μοναστηριού (Μουσείο Νέας Μονής). Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία τη Μονή κάθε χρόνο την επισκέπτονται περίπου 10.000 επισκέπτες.(στον αριθμό αυτό δεν περιλαμβάνονται επισκέψεις από σχολεία και στρατό).

Τα ψηφιδωτά: Η Νέα Μονή, μαζί με τον Όσιο Λουκά και το Δαφνί, είναι τα τρία μνημεία του ελλαδικού χώρου που διασώζουν κατά μεγάλο μέρος τον αρχικό ψηφιδωτό διάκοσμο της μεσοβυζαντινής περιόδου. Η διάταξη των ψηφιδωτών της Νέας Μονής παρουσιάζει σε μια μοναδική παραλλαγή την εναρμόνιση του ζωγραφικού διακόσμου με την αρχιτεκτονική. Ο ναός είχε σχεδιαστεί ώστε να τονίζεται η ιδέα ενός κιβωρίου ενός ουρανού που κάλυπτε το τετράγωνο. Κανένα τμήμα του ψηφιδωτών δεν κρυβόταν από τα μάτια των πιστών. Η απόσταση των ψηφιδωτών από τον θεατή και η ένταξή τους σε επιφάνειες που φωτίζονται άπλετα από τα παράθυρα του τρούλου δημιουργούν σ' αυτόν δέος. Κύριο χαρακτηριστικό τους είναι η δραματική εκφραστικότητα των

μορφών και η μοναστική λιτότητα στη σύνθεση, από την οποία παραλείπεται κάθε τι δευτερεύον. Ο χρυσός κάμπος καταλαμβάνει ένα μεγάλο μέρος των ζωγραφικών επιφανειών και με το φως που αντανακλά τονίζει την υπερβατικότητα των παραστάσεων και των μορφών που μοιάζουν να κινούνται σε έναν ανώτερο πνευματικό κόσμο. Η εξαιρετική ποιότητα τους και το γεγονός ότι αποτελούν έργα καλλιτεχνών από την Κωνσταντινούπολη, άμεσα συνδεδεμένων με τα αυτοκρατορικά εργαστήρια, το κατατάσσουν ανάμεσα στα σημαντικότερα έργα της βυζαντινής τέχνης. Στην κόγχη του Ιερού εικονίζεται η δεομένη Θεοτόκος νοητά από τους Αρχαγγέλους Μιχαήλ και Γαβριήλ που ζωγραφίσθηκαν στις κόγχες της Πρόθεσης και του Διακονικού αντίστοιχα. Με τον φοβερό σεισμό του 1881, ο οποίος ισοπέδωσε σχεδόν όλη τη Χίο, κατέπεσε ο τρούλος και η ανατολική μεγάλη κόγχη του κυρίως ναού. Από περιγραφές περιηγητών γνωρίζουμε ότι στο κέντρο του μεγάλου τρούλου απεικονιζόταν ο Παντοκράτωρ, δορυφορούμενος από εννέα ολόσωμους Αγγέλους με αυτοκρατορική στολή. Στα σφαιρικά τρίγωνα, που σχηματίζονται μεταξύ της στεφάνης του τρούλου και των τόξων που ενώνουν τις παραστάδες υπήρχε η απεικόνιση των τεσσάρων Ευαγγελιστών καθώς και τεσσάρων εξαπτερυγών. Ανάμεσα, μέσα σε κυκλικά πλαίσια εικονίζονταν οκτώ προτομές Αποστόλων. Από αυτά σώζονται σε καλή κατάσταση τα δύο σεραφείμ στη δυτική πλευρά, ο Ευαγγελιστής Ιωάννης και ο Ευαγγελιστής Μάρκος και σε λιγότερη καλή κατάσταση, ο Ευαγγελιστής Λουκάς. Από τους Αποστόλους σώζονται εν μέρει οι επιγραφές που συνόδευαν τρεις από αυτούς. Στην αμέσως κατώτερη ζώνη μέσα στις οκτώ κόγχες που φέρουν τον τρούλο είχαν παρασταθεί οκτώ σκηνές από Δωδεκάορτο. Σώζονται η Βάπτισμα, η Μεταμόρφωση, η Σταύρωση, η Αποκαθήλωση και η Ανάσταση. Η Γέννηση, που βρισκόταν στην ανατολική μεγάλη κόγχη καταστράφηκε με την πτώση του τμήματος αυτού κατά το σεισμό του 1881. Από τον Ευαγγελισμό και την Υπαπαντή που την πλαισίωναν ελάχιστα τμήματα σώζονται. Οι υπόλοιπες σκηνές του Δωδεκαόρτου καθώς και πλήθος στρατιωτικών και κυρίως ασκητών αγίων μαζί με Προφήτες και τους θεοπατόρες Ιωακείμ και Άννα έχουν παρασταθεί στον εσωνάρθηκα.

Παρθενώνας Παναγίας Βοήθειας: Γυναικείο Μοναστήρι που ιδρύθηκε από τον όσιο Άνθιμο Βαγιάνο το 1930. Το Εικόνισμα της Παναγίας της Βοήθειας θεωρείται θαυματουργό. Το καθολικό της Μονής καθώς και η Κοινοβιακή Τράπεζα έχουν αγιογραφηθεί από τον περίφημο αγιογράφο Γεώργιο Παναγιωτάκη. Η Μονή έχει 20 μοναχές που ασχολούνται με την αγιογραφία, την υφαντική, το κέντημα και την μικροτεχνία.

Σκήτη του Αγίου Μάρκου: Ιδρύθηκε το 1886 στο βουνό Πένθοδος από τον ασκητή Παρθένιο, σε προϋπάρχοντα, από το 1700, ερειπωμένο ναό του Ευαγγελιστή Μάρκου, πλησίον του οποίου σε μια σπηλιά ασκήτευσε ο Γέροντας. Σπουδαίες υπηρεσίες πρόσφερε η Μονή στον Ελληνικό στρατό κατά την απελευθέρωση του νησιού από τον Τουρκικό ζυγό το 1912. Γύρω στο 1900 στη Μονή αναπτύχθηκε η αγιογραφία. Σήμερα σώζεται πλούσια Βιβλιοθήκη. Υπάρχει μόνο 1 μοναχός.

Σκήτη Αγίων Πατέρων: Είναι κτισμένη στο σπήλαιο που μόνασαν οι τρεις ιδρυτές μοναχοί της Ν. Μονής. Το 1688 το σπήλαιο δόθηκε στον Ιερομόναχο Ιερεμία, από την Κρήτη, όπου το διαμόρφωσε σε ναό και έκτισε κελιά. Το 1868 μετά το θάνατο του Ιερεμία, ο Ιερομόναχος Παχώμιος, ζήτησε τα ιερά κτίσματα τα οποία μετέτρεψε στο μεγαλύτερο μοναστικό κέντρο του νησιού. Στη Σκήτη άκμασε η αγιογραφία (1900). Σήμερα μονάζουν 4 μοναχοί.

Παρθενώνας Αγ. Κωνσταντίνου και Ελένης: Βρίσκεται στο Φραγκοβούνι, λίγο έξω από την πόλη. Ιδρύθηκε από τον Όσιο Παχώμιο το 1898. Έχει αυστηρό κανονισμό. Απαγορεύεται η είσοδος των ανδρών. Οι μοναχές, γύρω στις 26, ασχολούνται με την αγιογραφία, το κέντημα και την υφαντική.

Μονή Αγ. Αναργύρων Θυμιανών: Ιδρύθηκε γύρω στο 1639. Τα παλαιότερα χρόνια πολύς κόσμος και κυρίως νευρασθενής ερχόταν εδώ και δέχονταν τις θεραπευτικές ενέργειες των θαυματουργών αγίων στο όνομα των οποίων ήταν κτισμένος ο ναός. Κατά την παράδοση, ο αριθμός των μοναχών ήταν πάντα 28, γιατί μόλις έφθαναν τους 29 πέθαινε κάποιος και έτσι ο αριθμός παρέμενε πάντα σταθερός. Από το 1987, με το θάνατο της τελευταίας μοναχής Φιλοθέης, το Μοναστήρι έπαυσε να λειτουργεί.

Μονή Αγ. Μηνά: Σε γραφική λοφοκορφή, έξω από το Νεχώρι, ιδρύθηκε η Μονή το 1572 – 1595 από τον παπά Νεόφυτο Κούμανο και το γιο του παπά Μηνά, επί πατριάρχου Ιερεμία του Β'. Στην αρχή ήταν ανδρική και από το 1932 μετατράπηκε σε γυναικεία. Στην Τουρκοκρατία διατηρούσε Σχολείο και αξιόλογη Βιβλιοθήκη. Είναι γνωστή στη παγκόσμια ιστορία από το ολοκαύτωμα του 1822, όπου πλήθος Χίων σφαγιάσθηκαν ή κάηκαν στο Ναό και τα τείχη του Μοναστηριού. Και σήμερα ακόμη στις πλάκες του δαπέδου του Ναού υπάρχουν τα ίχνη από τα αίματα των θυμάτων της Τούρκικης θηριωδίας. Σωρεία από τα οστά φυλάσσονται στο Οστεοφυλάκιο των 40 Μαρτύρων, στην αυλή του Μοναστηριού. Στη Μονή εγκαταβιούν 10 Μοναχές, που ασχολούνται με

την αγιογραφία, λεπτοτεχνία και την ιεροραπτική. Κάθε χρόνο η Μονή δέχεται περίπου 10.000 επισκέπτες .

Μονή Παμμεγίστων Ταξιαρχών Νεήτων: Ιδρύθηκε το 1305, προς τιμήν της Κοιμήσεως της Θεοτόκου. Το 1306 μετονομάσθηκε σε Μονή Ταξιαρχών ύστερα από θαυματουργή εύρεση της Εικόνας του αρχαγγέλου Μιχαήλ. Ο ιερομόναχος Παρθένιος από τον Μωριά, όταν ιστόρησε την εικόνα, την αφιέρωσε στη Μονή και την έριξε στη θάλασσα. Το κύμα την έφερε στην παραλία των Θυμιανών. Οι Θυμιανούσοι που την βρήκαν απεφάσισαν να κτίσουν Εκκλησιά για να την τοποθετήσουν. Ο αρχάγγελος όμως, στον ύπνο τους, τους υπέδειξε να τη φέρουν στο Μοναστήρι. Τα σημερινά μοναστικά κτίσματα είναι μεταγενέστερα, γιατί η Μονή στους φοβερούς σεισμούς του 1881 έπαθε μεγάλες καταστροφές. Σήμερα εδώ μένουν 7 μοναχές και γιορτάζει στις 8 Νοεμβρίου.

Μονή Μουνδών: Βρίσκεται στο χωριό Διευχά, πριν τη Βολισσό και τιμάται στο όνομα του Αγ. Ιωάννου του Προδρόμου (29 Αυγούστου). Το 1574 ανακαινίσθηκε από τον ιερομόναχο Ιάκωβο Λαγκαδιώτη. Ήταν το σπουδαιότερο μετά τη Ν. Μονή Μοναστήρι. Εδώ μόναζαν άνθρωποι από τις αριστοκρατικότερες οικογένειες του νησιού. Είχε σπουδαία βιβλιοθήκη με αξιόλογη μεμβράνη του 1462 μ.Χ., που μάλλον ήταν η Διαθήκη της Οσίας Ματρώνας της Χιοπολίτιδας. Το 1822 καταστράφηκε από τους Τούρκους και αργότερα ανακαινίσθηκε. Ο Ναός σε τρεις περιόδους 1620, 1730 και 1849 αγιογραφήθηκε με περίφημες τοιχογραφίες, λαϊκής, τεχνοτροπίας με Δυτική επίδραση, που μέχρι σήμερα σώζονται σε καλή κατάσταση. Το μοναστήρι σήμερα δεν έχει μοναχούς και υπολογίζεται ότι το επισκέπτονται 2.000 με 3.000 τουρίστες το χρόνο.

Ησυχαστήριο Ευαγγελισμού Οινουσσών: Ιδρύθηκε το 1962 από την εφοπλιστική οικογένεια Πανάγου και Κατίγκως Πατέρα. Το Μοναστήρι κτισμένο με βυζαντινή αρχιτεκτονική έχει αγιογραφηθεί από τον περίφημο αγιογράφο Φώτη Κόντογλου. Ο κανονισμός του είναι αυστηρότατος. Οι 17 μοναχές του, οι περισσότερες νεαρής ηλικίας, ασχολούνται με την αγιογραφία, πλεκτική, ιεροραπτική και χρυσοκέντημα.

Μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου Ψαρών: Κτίσθηκε γύρω στον 16^ο αιώνα. Έπαιξε σπουδαίο ρόλο στην επανάσταση του 1822, αλλά καταστράφηκε από τους Τούρκους. Ανακαινίσθηκε από τον Ιερομόναχο Αθανάσιο το 1880 -1890. Το 1983 πέθανε και ο τελευταίος μοναχός. Κάθε χρόνο οι κάτοικοι του νησιού την 1^η Αυγούστου μεταφέρουν το

Εικόνισμα στο χωριό, κάνουν παρακλήσεις στα σπίτια και μετά τον Εσπερινό του Σωτήρος (6 Αυγούστου) το επαναφέρουν στο Μοναστήρι.

Το Ιερό προσκύνημα της Χιοπολίτιδας Αγίας Μαρκέλλας: Στο κεφαλοχώρι της Βολισσού σε γραφική ακρογιαλιά βρίσκεται το κτιριακό συγκρότημα του Ι Προσκυνηματος της Χιοπολίτιδας Αγ. Μαρκέλλας. Εδώ είναι και ο τόπος που μαρτύρησε (1500μ.Χ.). Το μέρος εκείνο που καθαγιάστηκε από την αιμόφυρτη κεφαλή της Αγίας συχνά μετατρέπεται σε θαυματουργή πηγή με ιαματικό νερό. Και στον τόπο του κρησφύγετου της βάτου, η ευσέβεια των πιστών ύψωσε συμπαθητικό ναό αφιερωμένο στο όνομά της. Την ημέρα της εορτής 22 Ιουλίου, παρουσία των αρχών του νησιού και κοσμοσυρροής πιστών, γίνεται με κάθε επισημότητα, η λιτάνευση της Ιερής Εικόνας της και κάθε χρόνο η Αγία θαυματουργεί στη χάρη της. Υπολογίζεται ότι 80.000 άτομα επισκέπτονται το μοναστήρι κάθε χρόνο, και το μεγαλύτερο όγκο επισκεπτών τον δέχεται τις μέρες της εορτής της και στα εννιάμερα.

4.4.2.2 Χριστιανικά Μνημεία – Εκκλησίες

Άγιος Γεώργιος: στο Φρούριο της Χίου, κτίσθηκε το 993 μ.Χ. και χρησιμοποιήθηκε ως Ρωμαιοκαθολικός Ναός και Τούρκικο Τζαμί.

Άγιος Γεώργιος : στο χωριό Συκούση, Βυζαντινός Ναός, του 11^{ου} αιώνα.

Ο Μικρός Ταξιάρχης: στα Μεστά, με το περίφημο ξυλόγλυπτο τέμπλο (1833 μ.Χ.)

Άγιοι Απόστολοι: Πυργί. Είναι βυζαντινός ναός, αντίγραφο του καθολικού της Νέας Μονής με πλούσιο κεραμικό διάκοσμο εξωτερικά. Χρονολογείται στα μέσα του 14^{ου} αιώνα. Οι τοιχογραφίες στο εσωτερικό (1665) είναι του Αντώνιου Δεμεστίχου Κυνηγού του Κρητός.

Άγιος Ισίδωρος: Παλαιοχριστιανικός ναός στην πόλη της Χίου, προς τιμή του Αγίου Ισιδώρου που μαρτύρησε στη Χίο το 250 μ.Χ. Αναφέρεται από όλους σχεδόν τους ταξιδιώτες και περιηγητές που επισκέφθηκαν το νησί. Έχει περάσει από 4 φάσεις οικοδόμησης. Η αρχική μορφή του ναού ήταν τρίκλιτη βασιλική και η τελευταία σταυροειδής με τρούλο. Σώζονται ψηφιδωτά τμήματα δαπέδου και

μαρμάρινα τμήματα οικοδόμησης που βρίσκονται στο Βυζαντινό Μουσείο.

Παναγία Κρήνα: κοντά στο χωριό Βαβύλοι, 8 χλμ. Νότια της πόλης της Χίου είναι ένα σημαντικό βυζαντινό μνημείο του 12^{ου} αιώνα. Αρχιτεκτονικά μοιάζει με τη Νέα Μονή και ανήκει στον λεγόμενο νησιωτικό οκταγωνικό τύπο. Η τεχνική της τοιχοδομίας δίνει στο μνημείο μια ξεχωριστή γοητεία. Εξαιρετες τοιχογραφίες διαφόρων εποχών κοσμούν τον ναό, ενώ μερικές έχουν μεταφερθεί στο Παλατάκι του Ιουστινιάνι.

Παναγία Σικελία: καθολικό μοναστηριού, βρίσκεται έξω από το χωριό Διδύμες. Είναι μια μονόκλιτη καμαροσκέπαστη βασιλική με τρούλο και χρονολογείται στον 12^ο ή 13^ο αιώνα. Είναι εντυπωσιακή η αρχιτεκτονική της και το ξυλόγλυπτο τέμπλο της

Άγιος Νικόλαος: Ο πολιούχος Άγιος των Οινουσσών. Ο μεγαλοπρεπής καθεδρικός ναός που δεσπάζει στο κέντρο του οικισμού και εκπέμπει την ευλογία του σ' όλους τους ναυτικούς και ξενιτεμένους. Στον περίτεχνο, πλούσια διακοσμημένο με εξαιρετες αγιογραφίες και χιλιάδες τάματα των ναυτικών, ναό φυλάσσεται τεμάχιο του Ιερού Λειψάνου του Αγίου, το οποίο μεταφέρθηκε επίσημα από την Σικελία τον Δεκέμβριο 2001. Οι ακολουθίες είναι ιδιαίτερα κατανυκτικές, ενώ γραφικά τελούνται όλα τα καλοκαιρινά πανηγύρια στις εορτές των αγίων, που καθένας τιμάται με το δικό του ξωκλήσι. Το Δεκαπενταύγουστο τελείται το θρησκευτικό έθιμο της ταφής της Παναγίας με λαμπρότητα και ευλάβεια.

Βυζαντινό βαπτιστήρι: Νοτιοδυτικά του λιμανιού στον Εμποριό αποκαλύφθηκε παλαιοχριστιανική βασιλική με κυκλικό βαπτιστήρι με σταυρόσχημη κολυμπήθρα στο κέντρο και μαρμάρινη επένδυση. Το βαπτιστήρι είναι το μόνο τμήμα από τον χώρο του λιμανιού που μπορεί να δει σήμερα ο επισκέπτης.

Για τα παραπάνω Χριστιανικά μνημεία – εκκλησίες δεν υπάρχουν στοιχεία για τον αριθμό των επισκεπτών.

4.4.3 Ιστορικά Κτίσματα

4.4.3.1 Βουνάκι

Μετζητιέ Τζαμί: Βρίσκετε ανατολικά της κεντρικής πλατείας Βουνακίου. Κτίριο των μέσων του 19^{ου} αιώνα που κατασκευάστηκε με χορηγία του σουλτάνου Αβδούλ Μετζίτ. Το τζαμί σήμερα στεγάζει το Βυζαντινό Μουσείο Χίου. Στον αύλειο χώρο και τον προστύο εκτίθεται γλυπτά που χρονολογούνται από την παλαιοχριστιανική έως τη μεταβυζαντινή περίοδο, εβραϊκές επιτύμβιες στήλες και κανόνια του 17^{ου} αιώνα.

Αρχοντικό Σγούτα: Κτίριο του 18^{ου} αιώνα, είναι ανατολικά της πλατείας, Βουνακίου, στην οδό Εγκρεμού. Διατηρεί αυτούσια χαρακτηριστικά της αρχιτεκτονικής της εποχής του, όπως η εκτεταμένη χρήση της θολοδομίας, τα φουρούσια της εισόδου, τα σταυροθόλια και η πλινθοπερίκλειστη λαξευτή τοιχοποιία της πρόσοψης.

Οδός Απλωταριάς: εδώ βρίσκονται τα περισσότερα κτίρια του 19^{ου} και των αρχών του 20^{ου} αιώνα, παλιά αρχοντικά, καταστήματα και δημόσια κτίρια, όπως το κτίριο της Δημογεροντίας (η Μεζάς, σε πάροδο της οδού Απλωταριάς)

4.4.3.2 Κάμπος

Μιταράκι: βρίσκεται στον κάμπο στο κέντρο της Χίου και είναι ένα από τα σημαντικότερα κτήματα της περιοχής. Το κτήμα αποτελείται από το κύριο κτήριο, το βοηθητικό κτήριο ανεστατικό ένα δεύτερο κτήριο ισόγειο (ατελιέ) και το παλαιό μέγαρο με το χαλικοστρωμένο ναυπηγείο. Αυτά τα κτήρια περιβάλλονται από ένα υδραγωγείο, τους πάγκους και πολλά από αυτά είναι αποκλειστικά χαρακτηριστικά της περιοχής του Κάμπου. Το Μιταράκι ήταν το σπίτι του διάσημου Έλληνα ζωγράφου, Γ. Μιταράκη, ο οποίος έζησε στο ατελιέ. Το κύριο κτήριο και το ατελιέ χτίστηκαν μετά από το σεισμό του 1881. Αυτό το κτήμα δηλώθηκε ως ιστορικό μνημείο στο υπουργικό διάταγμα του 1992.

Περιβόλι: Το Περιβόλι έχει τη σημασία του οπωρώνα, και σήμερα χρησιμοποιείται ως εστιατόριο και οίκημα σε ένα από τα σημαντικότερα κτήματα στον Κάμπο. Το κύριο κτήριο αποτελείται από δύο πατώματα

και κατασκευάστηκε από την ειδική ωχρή – κίτρινη πέτρα από τα Θυμιανά. Το κλιμακοστάσιο που πηγαίνει στο ανώτερο πάτωμα είναι ένα έργο της τέχνης με χαραγμένες στήλες και κιγκλιδώματα πετρών. Επίσης η θαυμάσια κεντρική πύλη εκλεκτικού – ύφους. Στο χαλικοστρωμένο ναυπηγείο μπορείτε να δείτε μια δεξαμενή. Το μέγαρο όπως τα περισσότερα κτήρια του Κάμπου αναδημιουργήθηκε μετά από το σεισμό του 1881. Το κύριο κτήριο εκτός από το βοηθητικό, αποκαταστάθηκε μεταξύ του 1979 και του 1980. Από το 1982 το οίκημα έχει την ικανότητα να στεγάσει 24 επισκέπτες. Το διάταγμα του Υπουργείου το 1990 χαρακτήρισε το κύριο κτήριο, τη δεξαμενή, την πηγή, το χαλικοστρωμένο ναυπηγείο και το τοίχος που περιβάλλουν το κτήμα μαζί με τον οπωρώνα του Οδυσσέα Ξυδά ως ιστορικά και διατηρητέα μνημεία.

Το Τεττέρικο: είναι το μεγαλύτερο κτήμα στον Κάμπο. Η ιδιοκτησία 10 στρεμμάτων, το κύριο κτήριο, δύο βοηθητικά κτήρια και ένα χαλικοστρωμένο ναυπηγείο που το περιβάλλουν περιέχουν από μια δεξαμενή και μια πηγή. Ο σεισμός του 1881 κατάστρεψε το μέγαρο και επανοικοδομήθηκε σύντομα μετά από την καταστροφή, εκθέτοντας τα σχέδια του νεοκλασικού αρχιτεκτονικού ύφους. Το υπουργικό διάταγμα του 1990 χαρακτήρισε τα κτήρια, τη δεξαμενή, την πηγή, το χαλικοστρωμένο ναυπηγείο και τον οπωρώνα του Αντωνίου Τέττερη εκτός από τον τοίχο που περιβάλλει το κτήμα ως διατηρητέα, ιστορικά μνημεία.

4.4.3.3 Κάστρο

Μέγαρο Ιουστινιάνι: Στην είσοδο του Κάστρου της Χίου Porta Maggiore ένα στιβαρό διώροφο κτήριο με υστερογοθτική αρχιτεκτονική και μεγάλους θολοσκέπαστους χώρους κατασκευασμένο από τοπικό πωρόλιθο, που κτίστηκε από τους Γενουάτες ηγεμόνες της Χίου στις αρχές του 16^{ου} αιώνα και χρησίμευε πιθανώς ως φρουραρχείο. Σήμερα εδώ στεγάζεται το Μουσείο Ιουστινιανί με θησαυρούς από βυζαντινές και μεταβυζαντινές τοιχογραφίες και ξυλόγλυπτα.

Μπαϊρακλή Τζαμί: Είναι το πρώτο αξιοπρόσεκτο κτίσμα που θα συναντήσουμε στην οδό Αγίου Γεωργίου Οθωμανικό τέμενος των αρχών του 20^{ου} αιώνα κτισμένο στα ερείπια ενός παλαιότερου, που είχε αντικαταστεί μια χριστιανική εκκλησία.

Ναός Αγίου Γεωργίου: Τον συναντάμε λίγο παρακάτω από το Μπαϊρακλή Τζαμί. Υπήρξε τέμενος με την ονομασία «Εσκή Τζαμί», διαδέχτηκε μεγάλη τρίκλιτη βασιλική της γενουατικής περιόδου, η οποία λειτουργούσε ως καθολικό μοναστήρι. Το μεγάλο κτίριο μέσα στην ίδια αυλή χρησίμευε κατά τα χρόνια της Τουρκοκρατίας ως Ιεροδιδασκαλείο και μετά την επισκευή του στεγάζει σήμερα τα Εργαστήρια Συντήρησης της 3^{ης} Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων.

Κρύα Βρύση: Αν και σήμερα ελάχιστα στοιχεία μαρτυρούν εξωτερικά τον τύπο του κτίσματος, πρόκειται για μεγάλη ημιυπόγεια δεξαμενή νερού στεγαζόμενη με σταυροθόλια που στηρίζονται σε οκτώ πεσσούς. Η άντληση του νερού γίνονταν αρχικά από μια μεγάλη θολοσκέπαστη υπερυψωμένη στοά που εκτείνονταν σε όλο το μήκος της ανατολικής πλευράς του κτιρίου κι αργότερα από μια χαμηλά διαμορφωμένη κρήνη στην νοτιοανατολική γωνία του. Αν και η μορφή των θολών εσωτερικά μαρτυρεί την ανέγερση του μνημείου στα χρόνια των Ιουστινιάνι, η ανατολική στοά είναι πιθανόν να ανήκει στη βυζαντινή εποχή.

Όλα τα ιστορικά κτίσματα που βρίσκονται στην περιοχή του Κάστρου υπολογίζεται ότι κάθε χρόνο τα επισκέπτονται περίπου 9.000-12.000 τουρίστες επισκέπτες.

4.4.3.4 Βροντάδο

Αφανής Ναύτης: Ο Αφανής Ναύτης Βρονάδου είναι ένα άγαλμα αφιερωμένο στους ναυτικούς που χάθηκαν στην ξενιτιά ή τους πήραν τα κύματα της Οικουμένης και βρίσκεται στην παραλία του Βροντάδου απέναντι από το Δημαρχείο.

Μνημείο Πεσότων Αίπους: Πάνω στο βουνό με την ονομασία Αίπος βρίσκεται το μνημείο των γενναίων μαχητών του Ελληνικού Ναυτικού που σκοτώθηκαν το 1912 στις Μάχες του Αίπους κατά την απελευθέρωση της Χίου.

Μνημείο Ψυχάρη: Στη βόρεια πλευρά του Βροντάδου, σ' ένα ωραίο λοφίσκο πάνω από τη θάλασσα, βρίσκεται το μαρμάρινο μνήμα του μεγάλου Χιώτη φιλόλογου και γλωσσολόγου δημοτικιστή Γιάννη Ψυχάρη (1854 – 1929). Ο Ψυχάρης γεννήθηκε στην Οδησό της Ρωσίας σπούδασε και δίδαξε ως καθηγητής στο Παρίσι όπου και πέθανε ενώ κατά επιθυμία του θάφτηκε στο Βροντάδο.

4.4.4 Τα Κάστρα Της Χίου

4.4.4.1 Το Κάστρο των Καμπιών.

Το Κάστρο των Καμπιών βρίσκεται πάνω από το ομώνυμο χωριό, στην κορυφή υπερυψωμένου βράχου, όπου υπάρχει το εξωκκλήσι της Αγίας Παρασκευής. Είναι της Βυζαντινής εποχής και η σημερινή του κατάσταση φανερώνει ότι εγκαταλείφτηκε από νωρίς, όταν έχασε πια για την περιοχή τον αμυντικό του χαρακτήρα. Ο αριθμός των επισκεπτών που έχει κάθε χρόνο είναι περίπου 1.000

4.4.4.2 Το Κάστρο της Βολισσού

Η Βολισσός, ως το κυριότερο οχυρό της Βόρειας Χίου, αποτελούσε ισχυρή αμυντική περιοχή, που περιλάμβανε όλο το βορειοδυτικό τμήμα του νησιού, τη Αμανή και τα χωριά της, που ανάλογα με τον πληθυσμό και τη θέση τους υπήρχαν τείχη, οχυρά, πύργοι, βίγλες και πυργόπουλα. Έχει τραπεζοειδές σχήμα και είναι αρκετά καλά διατηρημένο. Για τη βυζαντινή του καταγωγή κάνει μνεία η Άννα Κομνηνή στην Αλεξιάδα της. Το κάστρο της Βολισσού προσελκύει περίπου 10.000 – 15.000 τουρίστες κάθε χρόνο.

4.4.4.3 Το Κάστρο των Απολύχων.

Στη Δημιουργία του κάστρου των Απολύχων (1440 περιοχή Αρμολίων) το οποίο είχε τη δυνατότητα να εποπτεύει όλη την περιοχή των Μαστιχοχωρίων και να συνδέεται οπτικά με όλες τις βίγλες. Στο κάστρο των Απολύχων κατέλυε ισχυρή στρατιωτική μονάδα, περιλάμβανε 62 δωμάτια και δεξαμενή νερού. Το κάστρο το επισκέπτονται περίπου 2.000 τουρίστες το χρόνο.

4.4.4.4 Το Κάστρο της Χίου

Το Κάστρο της Χίου είναι από τα ελάχιστα παράλια κάστρα στην Ελλάδα. Καταλαμβάνει έκταση περίπου 180 στρεμμάτων, με τη νοτιοανατολική πλευρά του προς τη θάλασσα. Ο αρχικός του πυρήνας κατασκευάστηκε από τους βυζαντινούς, τον 9^ο μ.Χ. αιώνα, για την αντιμετώπιση των εχθρικών επιδρομών. Το 1304, όταν η Χίος καταλήφθηκε για πρώτη φορά από τους Γενουάτες, το Κάστρο ενισχύθηκε, και έκτοτε αποτέλεσε το κέντρο διοίκησης της Civitas Chii. Στα χρόνια που ακολούθησαν, το φρούριο δέχτηκε πολλές παρεμβάσεις, επεκτάσεις και επισκευές, που άλλαξαν την αρχική του κατασκευή. Η μορφή που έχει σήμερα, το κάνει μοναδικό στο είδος του, γιατί είναι κατασκευασμένο από διαφορετικά είδη λίθων. Θυμιανούσικα πουριά, ασβεστόλιθοί και γκρίζες πέτρες από τη Φώκαια, συνθέτουν μια ασυνήθιστη και συνάμα εντυπωσιακή εικόνα. Το Κάστρο περιμετρικά φέρει 8 προμαχώνες με πολεμίστρες και κανονιοθυρίδες. Στο εσωτερικό ενός από αυτούς υπήρχαν φυλακές, ενώ άλλοι έχουν κανονιοστάσια κοντά στις βάσεις τους. Χαρακτηριστικός είναι ο προμαχώνας με τα οικοίσημα της οικογένειας των Ιουστινιάνι.

Εσωτερικά το Κάστρο κατοικείται ακόμη και σήμερα. Έλληνες, Γενοβέζοι, Τούρκοι, Χριστιανοί και Εβραίοι, Μικρασιάτες πρόσφυγες πέρασαν από τα στενά του δρομάκια, μετατρέποντας το σε κέντρο εμπορίου και διοίκησης του νησιού. Σε όλη την έκτασή του το Φρούριο έχει σημαντικά μνημεία, ανάμεσα στα οποία η Σκοτεινή Φυλακή, το Τούρκικο Κοιμητήριο, το Μπαϊρακλί Τζαμί, δύο Τούρκικα Λουτρά, ο ναός του Αγίου Γεωργίου και η Πυριτιδαποθήκη ή Καρνάγιο. Κάθε κατακτητής άφησε τα σημάδια του, έντονη όμως είναι η παρουσία της τουρκικής κατοχής, μιας και τα περισσότερα κτίσματα ανήκουν σε αυτή την περίοδο. Το Κάστρο της Χίου έχει κηρυχθεί διατηρητέος αρχαιολογικός και ιστορικός χώρος. Όπως στα Ιστορικά Κτίσματα που βρίσκονται στο Κάστρο της Χίου, που αναφερθήκαμε παραπάνω, έτσι και εδώ ο αριθμός των τουριστών που το επισκέπτονται κάθε χρόνο είναι 9.000 – 12.000.

4.4.4.5 Πύργοι

Εκτός από τα κάστρα στις διάφορες περιοχές της Χίου συναντάμε και Πύργους, όπως ο πύργος των Δοτιών στο Πυργί, της Γριάς στα Καρδάμυλα, του Πυτιούς, στα Κοίλα, ο Καμμένος πύργος στην πόλη, ο Γοθτικός στην περιοχή «Λίμνης», οι πύργοι στον Κάμπο και στα Καμπόχωρα. Πολλά απ' αυτά τα κτίσματα υποδηλώνουν ένα γενικότερο αμυντικό δι οχυρωματικό σχεδιασμό που υπήρχε κατά τους μεσαιωνικούς χρόνους στο νησί.

4.4.4.6 Βίγλες

Υπάρχει άποψη ότι οι βίγλες που βρίσκονται στις κορυφές των γύρω λόφων ήταν βυζαντινά κτίσματα και χρησίμευαν για την αναμετάδοση των φωτεινών σημάτων που έρχονταν από την Ασία και προορίζονταν για την Κωνσταντινούπολη, μια και στη Χίο η ατμόσφαιρα είναι πολύ διαφανής (Τρίτη σε διαφάνεια περιοχή της Ελλάδας). Το νησί αποτελούσε κέντρο του 'Θέματος' Αιγαίου κατά τη Βυζαντινή διοικητική οργάνωση. Οι Βίγλες αυτές αξιοποιήθηκαν ή και συμπληρώθηκαν από τους Γενοβέζους και επόπτευαν το πέλαγος ειδοποιώντας τους χωρικούς για την άφιξη των πειρατών. Από αυτές, εκείνη του Λιμένα Μεστών, η βίγλα των Λιβαδιών διατηρείται σχεδόν άθικτη και είναι ένας μεγάλος κυκλικός πύργος ύψους περίπου 15μ., και διέθετε πόρτα στον δεύτερο όροφο.

4.4.4.7 Χωρία Κάστρα

Οι κατακτητές το 1346 οι Γενοβέζοι βρίσκουν τη Χίο έρμαιο των Αράβων και Τούρκων πειρατών, καθώς και των πάσης εθνικότητας ληστών, που διέρχονται από τα στενά μεταξύ Χίου και Μικράς Ασίας. Η περιοχή των Μαστιχοχωρίων, διάσπαρτη από μικρούς ανοχύρωτους βυζαντινούς οικισμούς (ονόματα αναφέρονται σε χρυσόβουλα παλαιότερα της εμφάνισης των Γενοατών), γίνεται στόχος των συχνών επιδρομών. Άνθρωποι, ζώα και προϊόντα της γης γίνονται λεία ανελέητης αρπαχτικής διάθεσης. Στην ευρύτερη περιοχή των Μεστών εννέα ανοχύρωτοι οικισμοί θρηνούν πολύ συχνά τα θύματα των βάρβαρων επιδρομών. Από τους οικισμούς αυτούς φαίνεται πως μόνο ο οικισμός της Πηγής διέθετε στοιχειώδη οχύρωση.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες η ανάγκη για επιβίωση και φυσικά η ανάγκη για διαφύλαξη της πολύτιμης μαστίχας, επέβαλε τη δημιουργία ενός αποτελεσματικού αμυντικού συστήματος.

Η δημιουργία των χωριών κάστρων, με βούληση και σε σχεδιασμό ενός γενικού πλαισίου αρχών και οικιστικού σχεδίου από τους Γενοβέζους, αρχίζει η δόμηση της οχυρωμένης πόλης των Μεστών. Ο W. EDEN (BSA, 1950, σελ. 16) μαρτυρεί ότι το πολεοδομικό σύστημα και ο τρόπος οχύρωσης απαιτούν, αφ' ενός μεν, ορισμένο εκ των προτέρων μέγεθος του οικισμού, αφ' ετέρου δε μια πράξη ίδρυσης. Όλο μαζί το χωριό χτίστηκε σε μικρό χρονικό διάστημα χωρίς να υπάρχουν πληροφορίες πότε ακριβώς (δυστυχώς τα έγγραφα που διασώθηκαν δεν απαντούν σε αυτό το ερώτημα). Πάντως, καθώς προαναφέρθηκε, χρίστηκε κατά τους πρώτους χρόνους της γενοβέζικης κατοχής και πιθανότατα από το 1350 έως το 1400. Η πρώτη αναφορά στο χωριό – κάστρο σημειώνεται στον χάρτη του γεωγράφου Christophorus Bondemontius το 1415 με την ονομασία Άμιστα. Πρέπει να σημειωθεί εδώ, ότι, παρά το γεγονός ότι ο οικισμός οχυρώθηκε με γενοβέζικη βούληση, εφαρμόστηκε ένα καθαρά ελληνικό πρότυπο οχύρωσης που συναντάτε στις αρχαίες Ελληνικές πόλεις της Ιωνίας (αναφέρεται στο Θουκυδίδη και τον Πλάτωνα) και διατηρήθηκε από τους βυζαντινούς στην οχύρωση των μοναστηριών. Ο συνεχής, συμπαγής δομικός ιστός μαρτυρεί δόμηση που πραγματοποιήθηκε με οργάνωση και πειθαρχία και σε συνδυασμό με την επανάληψη της κατοικίας ως μονάδας και κάνει μερικούς συγγραφείς να μιλούν για μια μεγακατασκευή, στην οποία η κίνηση γινόταν σε τρία οριζόντια επίπεδα. Στο επίπεδο των δρόμων, στο επίπεδο των ορόφων των σπιτιών και στο επίπεδο των ταρατσών. Ενώ όμως, οι κατακτητές καθόρισαν το γενικότερο σχεδιασμό, την ευθύνη της κατασκευής είχε ο ντόπιος πληθυσμός. Ο χωρισμός του οικισμού σε γειτονίες, με πυρήνες τις εκκλησίες, αποτελεί καθαρά βυζαντινή παράδοση.

4.5 Μουσεία – Εκθέσεις – Συλλογές Αντικειμένων

4.5.1 Μουσεία

4.5.1.1 Αρχαιολογικό Μουσείο

Το κτήριο οικοδομήθηκε τα έτη 1966 – 1971 και έχει συνολική επιφάνεια 2.500 τετραγωνικά μέτρα, από τα οποία το 1.200 τετραγωνικά μέτρα είναι εκθεσιακοί χώροι και τα υπόλοιπα αποθήκες, εργαστήρια και γραφεία. Ο φέρων οργανισμός του κτηρίου είναι από οπλισμένο σκυρόδεμα.

Το Μουσείο περιβάλλεται από πέτρινους τοίχους αντιστήριξης, απαραίτητους λόγω της θέσης που είναι κτισμένο (επικλινές έδαφος). Από τις 18/5/87 παραμένει κλειστό και υπολειτουργεί εξαιτίας σοβαρών καθιζήσεων που είχαν ως αποτέλεσμα την άμεση απειλή της ευστάθειάς του.

Το 1995 ξεκίνησε το έργο Επιφανειακή απορροή και αποστράγγιση οικοπέδου καθώς και ενίσχυση αποκατάστασης τοίχων αντιστήριξης και επισκευής μανδρότοιχων Αρχαιολογικού Μουσείου Χίου, για την αντιμετώπιση των στατικών προβλημάτων του κτηρίου, προκειμένου η Κ' ΕΠΚΑ να προχωρήσει σε επανέκθεση των αρχαίων. Οι εργασίες ολοκληρώθηκαν το 1998 και η επανέκθεση του μουσείου έχει προγραμματισθεί για το 1999. Το κτιριολογικό και εκθεσιακό πρόγραμμα έχει ενταχθεί στο πρόγραμμα χρηματοδοτήσεων του Π.Ε.Π. Αιγαίου. Το Μουσείο περιλαμβάνει τις εξής συλλογές:

Ευρήματα βρετανικών ανασκαφών στον Εμπορειό (προϊστορικά, αρχαϊκά)

Ευρήματα βρετανικών ανασκαφών στο Άγιο Γάλας (νεολιθικά)

Ευρήματα βρετανικών ανασκαφών στα Φανά (αρχαϊκά – κλασικά)

Ευρήματα σωστικών ανασκαφών της Κ' ΕΠΚΑ στο νομό Χίου

Τα σημαντικότερα εκθέματα του Μουσείου είναι:

Προϊστορικό αγγείο από τον Εμπορειό, 14^{ος} αιώνας π.Χ.

Γεωμετρικοί αμφορείς από την πόλη της Χίου, 8^{ος} αιώνας π.Χ.

Φύλλα χρυσού από τάφο στην πόλη της Χίου, Ελληνιστικοί χρόνοι

Ημέρες ώρες λειτουργίας

Καθημερινά 08:00 – 19:00 (κλειστά τις Δευτέρες κατά τη διάρκεια του χειμώνα). Κάθε Τετάρτη το μουσείο παραμένει ανοιχτό μέχρι τις 23:00 κατά τη θερινή περίοδο και μέχρι τις 21:00 κατά τη χειμερινή περίοδο.

4.5.1.2 Μουσείο Αργέντη (Κοραή)

Το Εθνολογικό και Λαογραφικό Μουσείο Αργέντη συστεγάζεται με τη Βιβλιοθήκη Κοραή. Περιλαμβάνει μια εξαιρετική αντιπροσωπευτική συλλογή από τοπικές ενδυμασίες και πολλά κεντήματα από κάθε χωριό της Χίου. Υφαντά, χαλκογραφίες, πολύ παλιά ξυλόγλυπτα σκεύη και εργαλεία, καθώς και ιστορικοί πίνακες και πορτρέτα των αρχόντων, από την ιδιωτική συλλογή της οικογένειας Αργέντη, μεταφέρουν τον επισκέπτη στη ζωντανή ατμόσφαιρα της εποχής εκείνης. Όλα τα παραπάνω εκτίθενται σε 5 αίθουσες ως εξής:

A αίθουσα

Στο διάδρομο υπάρχουν κυρίως εικόνες που αντιπροσωπεύουν τα ιστορικά γεγονότα. Μερικές από τις σημαντικότερες είναι τέσσερις χαράξεις χαλκού που δημιουργήθηκαν από έναν Γάλλο, τον P. Paton, ο οποίος αντιπροσωπεύει την πάλη θάλασσας του ρωσικού ναυάρχου Orlof ενάντια στους Τούρκους στο Ιζμίρ το 1770. Οι άλλες εικόνες είναι έργα ζωγραφικής πετρελαίου και χαράξεις σε χαλκό που αντιπροσωπεύουν διάφορες θαλάσσιες πάλεις ενάντια στους πειρατές που έπειτα (18^{ος} – 19^{ος} αιώνας) μόλυναν τα νησιά του Αιγαίου. Τα έργα ζωγραφικής που αντιπροσωπεύουν την πόλη της Χίου έχουν τεθεί επάνω από τις πύλες που οδηγούν στις αίθουσες β και δ, μια ακουαρέλα του G. Barry (1818) και μια ζωγραφιά που δημιουργήθηκαν το 1785.

B αίθουσα

Σε αυτήν την αίθουσα μπορείτε να δείτε τα πορτρέτα των μελών μερικών μεγάλων οικογενειών της Χίου, τα περισσότερα από τα οποία δημιουργήθηκαν όταν αυτά τα άτομα βρισκόταν εν ζωή. Τα καλύτερα είναι εκείνα της Τζένης Σκιλίτση (1853), της Αλεξάνδρας Μαυροκορδάτου – Σκιλίτση (1872), του Αμβρόσιου Αργέντη (1861), του Βιέρου Αργέντη (1861), της Τζούλιας Ράλλη – Αργέντη (1890), της Μαρίας Τζούλιας Αργέντη (1877) και του Παντελή Αργέντη (1879). Στην ίδια αίθουσα υπάρχει μια εικόνα του Μάρκου Αργέντη, οι επιχαλκωμένες εικόνες των παιδιών του Αργέντη, καθώς επίσης και των μεταλλίων, των νομισμάτων και των προσωπικών περιουσιών της οικογένειας Αργέντη. Μεταξύ των νομισμάτων μπορείτε να βρείτε μερικά, που εμπνέονται από δόγες της Βενετίας, που επεξηγούν τους ναυτικούς ελιγμούς τους ενάντια στους πειρατές (1646 – 1647), τα αρχιπελάγη (1694), την πάλη της θάλασσας στο Τσεσμέ (1770). Σε μια άλλη προθήκη μπορείτε να δείτε μερικά προσωπικά στοιχεία: Ένα ξίφος των διπλωματικών σωμάτων του Αργέντη, δαντέλες από το Βέλγιο που

χρησιμοποιήθηκαν να κάνουν χριστιανικά, τις μικρογραφίες των παιδιών στο πλαίσιο πορσελάνης και ένα ευαγγέλιο που καλύφθηκε από ελεφαντόδοντο. Άλλα εκθέματα είναι μικρογραφίες και δύο εικόνες από ελεφαντόδοντο που αντιπροσωπεύει τα μέλη της οικογένειας Αργέντη, μια εικόνα της Μαρίας Ιουλίας Αργέντη (1876), μια επιχαλκωμένη εικόνα του Μιχάλη Μαυροκορδάτου.

Γ αίθουσα

Σε αυτήν την αίθουσα τα έργα ζωγραφικής επεξηγούν συνήθως ότι τα φορέματα των Χιωτών φορέθηκαν μεταξύ του 16^{ου} και 20^{ου} αιώνα, σε όλη την ποικιλία τους σχετικά με τον χρόνο και τον τόπο. Οι περισσότεροι από αυτούς χρωματίστηκαν από τους τουρίστες που επισκέφθηκαν την Χίο, ενώ οι πιο πρόσφατοι δημιουργήθηκαν μετά από τις πληροφορίες Αργέντη που μαζεύτηκαν από τους αγρότες και μεταφέρθηκαν στους ζωγράφους. Σε τρεις προθήκες μπορείτε να θαυμάσετε τα πρότυπα πορσελάνης των φορεμάτων που διευκρινίζονται στα ανωτέρω έργα ζωγραφικής, που δημιουργούνται από το Δ. δικαστήριο στο Λονδίνο.

Δ και Ε αίθουσες

Η συλλογή λαογραφίας Αργέντη περιλαμβάνει τέσσερα είδη στοιχείων: κεντητική, κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, φορέματα και ξυλογραφίες. Η κεντητική είναι είτε μέρος των φορεμάτων των Χιωτών είτε της διακόσμησης των σπιτιών πίσω στην αρχή του 20^{ου} αιώνα. Τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα που δημιουργούνται το 1936 είναι κυρίως κορδέλες που ήταν είτε στις φούστες των γυναικών ως επένδυση είτε τέθηκαν στα σπίατα ως διακοσμήσεις. Το παραδοσιακό Χιώτικο φόρεμα παρουσιάζεται σε μια μεγάλη ποικιλία και σας κάνει την κατάπληξη πως ένα τέτοιο μικρό νησί μπορεί να παρουσιάσει τόσες πολλές παραλλαγές στα παραδοσιακά φορέματα. Οι ξυλογραφίες της συλλογής έχουν ένα ποιμενικό θέμα. Όλες προέρχονται από τα βόρεια χωριά όπου η κύρια εργασία των ανθρώπων είναι αύξηση βοοειδών.

4.5.1.3 Λαογραφικό Μουσείο Καλλιμασιάς

Λειτουργεί στο υπόγειο του διδακτηρίου του Γυμνασίου Καλλιμασιάς με διαμορφωμένους χώρους που αναπαριστούν παλαιά επαγγέλματα (ελαιοτριβείο, αποστακτήριο ούζου, πατητήρι, σιδηρουργείο, ραφείο κ.α. καθώς και χώρους παραδοσιακού χιώτικου σπιτιού.

4.5.1.4 Βυζαντινό Μουσείο

Στεγάζεται στο οθωμανικό τέμενος της πλατείας Βουνακίου και περιλαμβάνει ευρήματα από τα Παλαιοχριστιανικά χρόνια ως τη μεταβυζαντινή περίοδο.

Στα εκθέματα του περιλαμβάνονται:

Παλαιοχριστιανικά γλυπτά, βυζαντινά γλυπτά, γλυπτά από τις περιόδους της γενουατοκρατίας και της τουρκοκρατίας και μεταβυζαντινά γλυπτά λαϊκής τέχνης.

Εβραϊκές επιτύμβιες πλάκες, παλαιά κανόνια, επιγραφές, κεραμικά είδη λαϊκής τέχνης και μικροτεχνίας, ξυλόγλυπτα.

Μεταβυζαντινές φορητές εικόνες, αποτοιχισμένες βυζαντινές και μεταβυζαντινές τοιχογραφίες.

Το Βυζαντινό Μουσείο είναι κλειστό εδώ και μερικά χρόνια λόγω συντηρήσεων στο κτήριο και στα εκθέματα.

4.5.1.5 Παλάτι Ιουστινιάνι

Διώροφο κτίριο στην είσοδο του κάστρου μετά την κεντρική πύλη. Κτίστηκε από τους Γενουάτες στις αρχές του 15^{ου} αιώνα πιθανώς ως φρουραρχείο. Λειτουργεί ως χώρος περιοδικών εκθέσεων και περιέχει:

Βυζαντινές τοιχογραφίες, μεταβυζαντινές εικόνες Γλυπτά Βυζαντινών Γενουατών και έργα μικρής κλίμακας.

Ωρες λειτουργίας:

Θερινό ωράριο Τρίτη – Κυριακή 08:00 – 19:00

Χειμερινό ωράριο Τρίτη – Κυριακή 08:30 – 15:00

Εκκλησιαστικό Μουσείο Κουρουνίων

Στεγάζεται στο κτίριο του παλιού Δημοτικού Σχολείου. Περιέχει παλιές εκκλησιαστικές φωτογραφίες, εκκλησιαστικά αντικείμενα και νεοβυζαντινές αγιογραφίες του μεγάλου ζωγράφου αγιογράφου Γεωργίου Παναγιωτάκη (1900 – 1995), που κοσμούσαν παλαιότερα την εκκλησία του Αγίου Ιωάννη.

4.5.1.6 Ναυτικό Μουσείο Χίου

Το Ναυτικό Μουσείου Χίου αποτελεί την υλοποίηση ενός παλαιού ονείρου των ιδρυτών του όλων τους συντελεστών του Χιώτικου ναυτικού θαύματος ν' αποκτήσει η σύγχρονη ελληνική ναυτοσύνη, σ' ένα από τα πιο μεγάλα κέντρα της, τη Χίο, ένα ευπρόσωπο και πανελληνίως σημαντικό σπίτι μουσείο. Το Ναυτικό Μουσείο Χίου στεγάζεται στο κέντρο της πόλης στο παραδοσιακό αρχοντικό των αιμινήστων Αναστασίου και Μαρουκώς Πατέρα, που δωρίσθηκε στο ομώνυμο Κοινοφελές Ίδρυμα από τους κληρονόμους τους το 1991. Το Ναυτικό Μουσείο Χίου έρχεται να καλύψει ένα σημαντικό κενό της ναυτικής ιστορίας του νησιού, που κανένα άλλο ίδρυμα στην πόλη της Χίου δεν καλύπτει αυτή τη στιγμή. Είναι, άλλωστε, σε όλους γνωστή η μακραίωνη προσφορά των Χιωτών στη ναυτιλία και στο εμπόριο. Από τους βασικούς στόχους του Μουσείου είναι να εικονογραφήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο το σημαντικότερο κομμάτι της ζωής του νησιού, συλλέγοντας αντικείμενα και ταξινομώντας ιστορικά στοιχεία της ναυτικής παράδοσης του τόπου καθώς και τις εξελίξεις της ναυτιλίας και των εμπορικών πλοίων. Στις δραστηριότητες του συμπεριλαμβάνονται διαλέξεις και συνέδρια με θέματα πάντα σχετικά με την Χίο και τη ναυτιλία καθώς και συνεργασίες με άλλα ναυτικά μουσεία του ελληνικού Αρχιπελάγους. Πυρήνα του Ναυτικού Μουσείου απετέλεσε η μικρή αλλά σημαντική συλλογή της Προοδευτικής Εκπολιτιστικής Ένωσης Βροντάδου (ΠΕΚΕΒ) η οποία πλουτίστηκε με δωρεές και άλλων εκθεμάτων, κυρίως ομοιώματα και εξαρτήματα πλοίων.

Στα αξιόλογα εκθέματα της ΠΕΚΕΒ περιλαμβάνονται αρκετά πορτρέτα ιστιοφόρων και ατμοκίνητων πλοίων Χιωτών караβοκύρηδων, έργα του Χιώτη πλοιογράφου Αριστεΐδη Γλύκα (Βροντάδος 1870 – 1940), πραγματικά αριστουργήματα της λαϊκής τέχνης του τέλους του προηγούμενου και των αρχών του εικοστού αιώνα. Στη συλλογή της ΠΕΚΕΒ ανήκουν επίσης και αντικείμενα τα οποία χρησιμοποιούνται κατά τη ναυσιπλοΐα. Ομοιώματα πλοίων, διαφόρων περιόδων, συμπληρώνουν τα εκθέματα καθώς και σπάνιες φωτογραφίες από τη ναυτική ζωή. Ειδικός βάρος έχει δοθεί στην περίοδο της ναυτιλίας μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο με τα χαρακτηριστικά πλοία Liberty καθώς και πλοία άλλων τύπων που κατασκευάσθηκαν κατά τη διάρκεια του πολέμου και απετέλεσαν την αρχή της ανάπτυξης της μεταπολεμικής ελληνικής ναυτιλίας.

Ωρες λειτουργίας:

Καθημερινά 10:00 – 14:00 Κυριακή κλειστό.

4.5.1.7 Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών

Οι Οινούσες, νησί παγκοσμίως γνωστό για τις εφοπλιστικές του οικογένειες και τη μεγάλη ναυτική παράδοση, είναι φυσικό να διαθέτει ένα μουσείο αντάξιο της φήμης αυτής. Περιέχει ιστορικά ναυτικά έγγραφα, ομοιώματα πλοίων, πίνακες, φωτογραφίες, εξαρτήματα, διάφορα άλλα μεγάλης σημασίας αντικείμενα και μια συλλογή.

4.5.1.8 Μουσείο Ιστορίας και Φυσικής

Στεγάζεται στο κτίριο του ιστορικού Γυμνασίου της Χίου που ιδρύθηκε το 1792. Στην αίθουσα ιστορίας εκτίθενται λαογραφικά εκθέματα, εκκλησιαστικές εικόνες, παλιά νομίσματα, όπλα και έκθεση φωτογραφιών των πεσόντων της Χίου. Στο τμήμα Φυσικής παλαιά όργανα φυσικής χημείας μερικά από τα οποία αποτελούν σπάνιο μουσειακό υλικό.

4.5.1.9 Μουσείο Γιαλούρη

Βρίσκεται στο κέντρο της πόλης και φιλοξενεί έργα του γνωστού Χιώτη ζωγράφου και χαράκτη Νίκου Γιαλούρη.

4.5.2 Αίθουσες Εκθέσεων

4.5.2.1 Δημοτική Πινακοθήκη

Στεγάζεται στο κτίριο των παλαιών δημοτικών λουτρών στο κέντρο της πόλης της Χίου (κτίριο του 1939, σε πρότυπα αρχιτεκτονικής του Κάμπου), διαθέτει μόνιμη έκθεση του γνωστού ζωγράφου Γιάννη Μηταράκη, πίνακες από προσωπικές συλλογές του Διοματάρη και από έργα σύγχρονων ζωγράφων κυρίως Χίων. Επίσης φιλοξενεί περιοδικές εκθέσεις διαφόρων καλλιτεχνών.

4.5.2.2 Ομήρειο

Το Ομήρειο Πνευματικό Κέντρο Δήμου Χίου ιδρύθηκε το 1980 και πήρε μορφή Ν.Π.Δ.Δ. το 1989. Είναι ένα οικοδόμημα επιτυχημένου συνδυασμού πολλαπλών πνευματικών χρήσεων, και οφείλεται στην προσφορά προς τον Δήμο της Χίου που έκανε το ζεύγος Μιχαήλ και Σταματίας Ξυλά τον Δεκέμβριο του 1985.

Στο ισόγειο, ημιυπόγειο και Α' όροφο υπάρχουν αίθουσες 420 τ.μ. κατάλληλες για εκθέσεις ζωγραφικής γλυπτικής, κεραμικής, λαϊκής τέχνης κλπ. Είναι εξοπλισμένες με τέλειο σωληνωτό σύστημα ανάρτησης των εκθεμάτων και ο φωτισμός έχει μελετηθεί σύμφωνα με τις σύγχρονες αντιλήψεις.

4.5.3 Συλλογές αντικειμένων

4.5.3.1 Συλλογές βιβλίων.

Στη Βιβλιοθήκη Κοραΐς φυλάσσονται συλλογές βιβλίων σημαντικών χιακών προσωπικοτήτων. Πολλά από αυτά είναι άριστες και σπάνιες εκδόσεις, από τους πρώτους αιώνες της τυπογραφίας και άλλα έχουν πολυτελείς καλαίσθητες βιβλιοδεσίες.

Οι σημαντικότερες συλλογές είναι των :

Αδαμαντίου Κοράη (3000 τόμοι) που αποτελεί το καύχημα της Βιβλιοθήκης. Τα βιβλία είναι γεμάτα με αυτόγραφες σημειώσεις και είναι εκδόσεις άριστες. Ιωάννη Ανδρεάδη (4300 τόμοι), με τεράστια

συλλεκτική αλλά και χρηστική αξία. Γεωργίου Μιχαληνού (2180 τόμοι), Αλέξανδρου Βοτσάνη (2065 τόμοι), Ιωάννη Βούρου (1114 τόμοι), Νικολάου Πετροκοκκίνου (930 τόμοι). Βιβλία δώρισαν επίσης οι Ζωρζής και Ταρσή Δρομακαΐτη, Αλέξανδρος Παχνός, Λεωνής Καλβοκορέσης, Γρηγόριος Φωτεινός, Ιωακείμ Φορόπουλος, Κωνσταντίνος Άμαντος και άλλοι. Ολόκληρες επίσης τις βιβλιοθήκες τους χάρισαν στη Χίο ο Φίλιππος Αργέντης (2000 τόμοι) χειρόγραφα και άλλα έντυπα, με καλόγουστη βιβλιοδεσία ή μέσα σε ειδικές πολυτελείς θήκες. Επίσης ο Γεώργιος Θεοτοκάς (4000 τόμοι) μαζί με το γραφείο και τα έπιπλα των βιβλίων και πρόσφατα ο Κώστας Κουκουρίδης.

4.5.3.2 Χειρόγραφα

Εξέχουσα θέση έχουν τα χειρόγραφα του Αδ. Κοραή, υπάρχουν ακόμα χειρόγραφα του Γ. Κορέσιου, του Ν. Βομβά, του Ι. Ψυχάρη, και άλλων. Χειρόγραφα της Δημογεροντίας της Χίου και Νοταριακοί κώδικες των χωριών.

4.5.3.3 Εφημερίδες – περιοδικά

Υπάρχει σχεδόν πλήρης σειρά όλων όσων εκδόθηκαν στο νησί, αλλά και πολλά που έβγαζαν Χιώτες εκτός Χίου.

4.5.3.4 Χάρτες – σχέδια

Σπάνιοι χάρτες όπως η Νέα Χάρτα της Βλαχίας και η Μεγάλη Χάρτα της Ελλάδος, που τύπωσε το 1797 ο Ρήγας Βελεστινλής στη Βιέννη. Υπάρχουν ακόμα Χάρτες – πίνακες της Χίου, που περιλαμβάνει η συλλογή Αργέντη, Επίσης χειρόγραφοι χάρτες του Κων. Κανελλάκη, χάρτες με σχέδια της πόλης του λιμανιού (1893) και πολλών Δημοσίων κτηρίων.

4.5.3.5 Παλαιές και σπάνιες εκδόσεις

Διαθέτει πολύ μεγάλο αριθμό σπάνιων παλαιών εκδόσεων όπως το Δώρο του Ναπολέοντος από τη συλλογή Κοραή με την περιγραφή της Αιγύπτου. Το αρχαιότερο όμως βιβλίο είναι μια ιστορία της Ιατρικής στη λατινική γλώσσα που χρονολογείται στα 1493, στον αιώνα της εφεύρεσης της τυπογραφίας.

4.5.3.6 Πινακοθήκη

Στους χώρους της εκτίθενται πίνακες – πορτρέτα σημαντικών χιακών πνευματικών προσωπικοτήτων, ηρώων, ευεργετών και δωρητών. Είναι κυρίως ελαιογραφίες με εντυπωσιακές κορνίζες. Εκτός από τους πίνακες υπάρχουν και πολλές μαρμάρινες και μπρούτζινες προτομές.

Ιστορικοί και τοπογραφικοί πίνακες, ανήκουν στην προσωπική συλλογή του Φιλίππου Αργέντη, αναφέρονται στην ιστορία της Χίου από τον 14^ο έως τον 20^ο αιώνα.

4.5.3.7 Χιώτικες Ενδυμασίες

Υπάρχουν χαρακτηριστικά με τις παλαιότερες Χιώτικες φορεσιές, ενώ νεότερες εικόνες φιλοτεχνήθηκαν σύμφωνα με τα δείγματα και τις περιγραφές των κατοίκων. Με βάση τους πίνακες κατασκευάστηκαν πορσελάνινα αγαλματάκια από περίφημο οίκο του Λονδίνου. Η συλλογή αυτή είναι μοναδική, αφού ο Φ. Αργέντης αμέσως μετά κατάστρεψε τα καλούπια.

Η λαογραφική Συλλογή από Φορεσιές, υφαντά, κεντήματα, στη συλλογή των ενδυμασιών της Χίου υπάρχουν ολόκληρες φορεσιές, γυναικείες και αντρικές από διάφορα μέρη του νησιού. Επίσης υπάρχουν τσεβρέδες, κουρτινάκια, πετσέτες, πίνακες και άλλα εργόχειρα.

4.5.3.8 Ξυλόγλυπτα

Εργαλεία από την αγροτική ζωή των κατοίκων των Βορειοχώρων, έπιπλα και σκεύη του απλού χωριάτικου σπιτιού.

4.5.3.9 Λευκώματα – Φωτογραφίες – Αεροφωτογραφίες – Μαγνητοταινίες

Στο Φ. Αργέντη οφείλεται και μια σειρά από λευκώματα με τοπία της Χίου, κτήρια και άλλα αξιοθέατα, που έγιναν από μεγάλους καλλιτέχνες (Φρ. Αριστέα, Α. Αστεριάδη, Δ. Π. Ζωγράφο) κατά παραγγελία του και με τη χρηματοδότησή του.

Φωτογραφικά αρχεία: Φυλάσσονται στη Βιβλιοθήκη, στα οποία απαθανατίζονται τοπία, πρόσωπα και κτήρια, που έχουν αλλοιωθεί ή δεν υπάρχουν πια.

Μαγνητοταινίες: Της ίδιας εποχής, στις οποίες καταγράφηκαν πολύτιμα λαογραφικά και ιστορικά στοιχεία.

Ενθυμήματα: (όπως η πρώτη Ελληνική σημαία που υψώθηκε το 1912). Κειμήλια (το ρολόι του Ψυχάρη κ.α.) μετάλλια – νομίσματα. Ακόμα υπάρχει συλλογή χιακής χλωρίδας, συλλογή κοχυλιών, συλλογή χιακών ορυκτών.

4.6 Τοπική Διασκέδαση – Ψυχαγωγία

4.6.1 Κινηματογράφοι

4.6.1.1 Σινε Κήπος

Ο Δημοτικός Θερινός Κινηματογράφος Σινε Κήπος δημιουργήθηκε το 1995 από το Δήμο Χίου και τη Δημοτική Αναπτυξιακή Επιχείρηση Χίου και λειτουργεί στο Δημοτικό Κήπο της Χίου. Η δημιουργία του κινηματογράφου αποτελεί μια προσπάθεια της Τοπικής Αυτοδιοίκησης να διασώσει το τυπικά ελληνικό φαινόμενο των θερινών ανοιχτών κινηματογράφων. Στα τρία χρόνια λειτουργίας του ο Κινηματογράφος έχει συγκεντρώσει πάνω από 14000 θεατές, κυρίως νέους ανθρώπους. Στην επιλογή του προγράμματος το Σινε Κήπος δίνει

έμφαση στην προβολή ποιοτικών και ευρωπαϊκών ταινιών. Από το 1996 το Σινε Κήπος, συμμετέχει στο Πανελλαδικό Δίκτυο Δημοτικών Κινηματογράφων με τη συνεργασία του Υπουργείου Πολιτισμού.

4.6.1.2 Κινηματογράφος Διάνα

Ο κινηματογράφος Διάνα είναι ιδιωτική επιχείρηση, που λειτουργεί τους χειμερινούς μήνες. Το κτίριο είναι στην οδό Ελευθερίου Βενιζέλου, έχει χωρητικότητα περίπου 1000 καθισμάτων. Έχει δύο προβολές καθημερινά, ταινιών νέας κυκλοφορίας κυρίως Χολιγουντιανές παραγωγές ή Ελληνικές και λιγότερο παραγωγές από τον υπόλοιπο κόσμο. Εκτός από προβολές ταινιών την αίθουσα την χρησιμοποιούν θίασοι κυρίως από την Αθήνα για να ανεβάσουν θεατρικά έργα.

4.6.1.3 ΠΕΚΕΒ

Σημαντική είναι η πολιτιστική και ψυχαγωγική δραστηριότητα που αναπτύσσει η Προοδευτική Εκπολιτιστική Κοινωνική Ένωση Βροντάδου (ΠΕΚΕΒ) η οποία ιδρύθηκε το 1955 και στεγάζεται σε ένα τεραστίων διαστάσεων τριώροφο κτίριο το οποίο διαθέτει μεγάλο κινηματοθέατρο.

Άλλες αίθουσες που χρησιμοποιούνται για προβολή ταινιών είναι: Κινηματοθέατρο Νενήτων, κινηματογραφική Λέσχη Χίου αίθουσα Ομηρείου, και τέλος κινηματογράφος Πνευματικού Κέντρου Οινουσσών.

4.6.2 Θέατρο

4.6.2.1 Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Βόρειου Αιγαίου

Το Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο βόρειου Αιγαίου (Δ.Π.Θ.Β.Α.) ιδρύθηκε αρχικά το 1993 ως δημοτικό θέατρο της Χίου. Το 1995 ο δήμαρχος Χίου, ο κ. Γιώργος Βαρκάρης υπογράφει την αμοιβαία συμφωνία με το ελληνικό Υπουργείο πολιτισμού με την οποία έγινε η καθιέρωση του δημοτικού και περιφερειακού θεάτρου βόρειου Αιγαίου, που είναι το πρώτο σημαντικό περιφερειακό ίδρυμα που βρίσκεται στη Χίο.

Ο πρώτος διευθυντής τεχνών του θεάτρου ήταν ο Κωνσταντίνος Ε. Μάριος (1995 – 1996). Το Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Βόρειου Αιγαίου, στη σύντομη ζωή του έχει παρουσιάσει μια σειρά θεατρικών παιχνιδιών των πολύ σημαντικών συγγραφέων.

Το διοικητικό συμβούλιο του θεάτρου αποτελείται από τον Δημήτρη Μουτσάτου (Πρόεδρος), τον Δημήτρη Ρε (αναπληρωτής Πρόεδρος), Γιάννη Μελέκο (οικονομικός διευθυντής), την Αμαλία Ζαφείρη, τον Παναγιώτη Καμίτση, τον Αντώνη Λαρδά και την Έφη Φαφαλιού (μέλη του πίνακα).

Το Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Βόρειου Αιγαίου, χρησιμοποιεί ως έδρα του για τις παραστάσεις του την αίθουσα εκδηλώσεων του Ομηρείου Πνευματικού Κέντρου. Η αίθουσα διαθέτει 462 θέσεις, υπερώο και χώρο ορχήστρας, έκτακτη ακουστική και ορατότητα, σύγχρονες σκηνικές εγκαταστάσεις, με καμαρίνια ηθοποιών και εργαστήρι σκηνικών. Έχει κινηματογράφο με πανοραμική οθόνη μεγάλων διαστάσεων, μηχανήματα προβολής ταινιών 35 και 16 mm και διαφανειών, πιάνο. Η αίθουσα εξυπηρετείται από ένα χωλ – φουαγιέ έκτασης 300τ.μ. και ένα κυλικείο στον Α. Οροφο.

Άλλοι θεατρικοί χώροι που λειτουργούν στη Χίο τους Θερινούς μήνες μόνο (λόγω της υπαίθριας κατασκευής τους) είναι: Θέατρο Μίκης Θεοδωράκης – Καστρομηνά, Ανοιχτό Θέατρο Καρδαμύλων Αδαμάντιος Λεμός και το Ανοιχτό Θέατρο Βίγλας Αγίας Ελένης. Και τα τρία αυτά ανοιχτά θέατρα φιλοξενούν τα Καλοκαίρια διάφορες εκδηλώσεις όπως, θεατρικές παραστάσεις, χορευτικές και μουσικές εκδηλώσεις, μικρές συναυλίες και άλλες παραστάσεις.

4.6.3 Νυχτερινή Ζωή Της Χίου – Καφετέριες Clubs

Οι πιο γνωστές καφετέριες – bars της Χίου βρίσκονται γύρω από το λιμάνι του νησιού όπου μπορείτε να απολαύσετε τον καφέ και το ποτό

σας με την όμορφη θέα του λιμανιού. Οι κυριότερες από αυτές που συγκεντρώνουν και τον περισσότερο κόσμο είναι το Metropolis, το Remezzo, το Satva. Βέβαια υπάρχουν και πολλές άλλες καφετερίες σε όλα τα τουριστικά μέρη του νησιού (όπως Καρφά, Κώμη, Αγία Φωτιά, Λαγκάδα) στις οποίες μπορεί κανείς να απολαύσει τον καφέ του με θέα το Αιγαίο Πέλαγος. Η νυχτερινή ζωή της Χίου είναι συγκεντρωμένη κυρίως στο κέντρο της πόλης. Υπάρχουν 2 clubs που παραμένουν ανοικτά μέχρι τις πρωινές ώρες. Το Prive Club (2 χλμ. από την πόλη) και το City Club 2,5 χλμ. από την πόλη). Πολλοί προτιμούν να απολαύσουν το ποτό τους και στις καφετέριες του λιμανιού όπου το βράδυ μετατρέπονται σε bars και παραμένουν ανοικτά μέχρι τις πρωινές ώρες. Νυχτερινή ζωή σε μικρότερο βαθμό έχει επίσης στην Κώμη, στη Λαγκάδα, στη Βολισσό που κόσμο κατά τους καλοκαιρινούς μήνες.

4.6.4 Τοπικές Χορευτικές Ομάδες

- Εκπολιτιστικός και Μορφωτικός Σύλλογος Λιβαδίων ο Γεώργιος Βούρος
- Εκπολιτιστικός Χύλλογος και Χορευτικό Συγκρότημα Βολισσού ο Όμηρος
- Εκπολιτιστικός Σύλλογος Κρήτων ο Ψηλορείτης
- Λαογραφικός Πολιτιστικός Όμιλος Χίου Λέων Αλλάτιος
- Μορφωτικός Εκπολιτιστικός Σύλλογος Θυμιανών
- Μορφωτικός Εκπολιτιστικός Σύλλογος Νενήτων η Βοκαριά
- Μορφωτικός Πολιτιστικός Σύλλογος Φλατσιών ο Αγ. Γεώργιος
- Μορφωτικός Σύνδεσμος Βαρβασίου ο Φάρος
- Πολιτιστικός Επιμορφωτικός Σύλλογος Νεοχωρίου Αγ. Μηνάς
- Πολιτιστικός Σύλλογος Καμποχώρων
- Πολιτιστικός Σύλλογος Μεστών
- Πολιτιστικός Σύλλογος Πυτιούς ο Μάκελος
- Πολιτιστικός Σύλλογος Συκιάδας
- Σύλλογος Θρακομακεδόνων Χίου ο Μέγας Αλέξανδρος
- Χορευτική ομάδα Ομηείου Πνευματικού Κέντρου
- Χορευτική ομάδα Πνευματικού Κέντρου Δήμου Οινουσσών
- Χορευτική ομάδα Ίωνας

Όλες οι παραπάνω χορευτικές ομάδες κάθε χρόνο συμμετέχουν σε χορευτικές παραστάσεις, φεστιβάλ στο νησί αλλά και στην υπόλοιπη Ελλάδα. Κάποιες από αυτές έχουν κάνει περιοδεία σε όλη την Ευρώπη και την Αμερική με μεγάλη επιτυχία.

4.6.5 Τοπικά Παραδοσιακά Μουσικά Συγκροτήματα

Τα παραδοσιακά μουσικά συγκροτήματα που υπάρχουν στο νησί, είναι μικρές ομάδες συνήθως 4 -6 επαγγελματίες ή ερασιτέχνες μουσικοί που παίζουν (μουσική) στα τοπικά πανηγύρια, τους γάμους και στις διάφορες εκδηλώσεις

4.7 Οργανωμένες Εκδρομές Ομάδων Τουριστών Με Ξεναγό – Οδηγό

4.7.1 Θεματικό Ενδιαφέρον

Στο Νομό Χίου είναι πολλές οι επιλογές για οργανωμένες εκδρομές που μπορεί να επιλέξει ο τουρίστας – επισκέπτης σε ομάδες τουριστών με ξεναγό ή οδηγό. Ανάλογα με τον εξυπηρετούμενο από το ταξίδι σκοπό, δηλαδή τουρισμό αναψυχής, ψυχαγωγικό τουρισμό, τουρισμό περιπέτειας κλπ. Το θεματικό ενδιαφέρον αλλάζει. .

Εδώ μπορεί να θαυμάσει τη φύση (βουνά, παραλίες, θάλασσα) να παρακολουθήσει την παραγωγή της μαστίχας να βρει και άλλα σπάνια φυτά όπως ορχιδέες κλπ. Να ξεναγηθεί σε αρχαίους οικισμούς και ναούς. Να περιπλανηθεί στα στενά δρομάκια των Μεσαιωνικών χωριών. Να απολαύσει στις ιστορικές και εξαιρετικής αισθητικής μονές και εκκλησίες και να διασκεδάσει μέχρι το πρωί στα πανηγύρια.

Σε γενικές γραμμές οργανωμένες εκδρομές πραγματοποιούνται στα Μεσαιωνικά χωριά της Νότιας Χίου (Μαστιχοχώρια ή Καστροχώρια) στη Βόρεια και Κεντρική Χίο, στα σπήλαια στις πανέμορφες παραλίες και στις μυστηριώδες βουνοπλαγιές της. Επίσης στον Κάμπο, στα ιστορικά μοναστήρια, στα σοκάκια του Κάστρου, στα μουσεία και στις Οινούσσες.

4.7.2 Εκδρομές

Οι οργανωμένες εκδρομές έχουν σα στόχο να ξεναγήσουν τις ομάδες τουριστών, που συμμετέχουν σε αυτές, σε όσα περισσότερα μέρη

γίνεται. Τις εκδρομές αυτές τις οργανώνουν τοπικά ταξιδιωτικά πρακτορεία με πούλμαν, καΐκι και ξεναγό ή οδηγό που γνωρίζει πολύ καλά το νησί και την ιστορία του. Τα ταξιδιωτικά πρακτορεία είναι : Serafim travel, Sunrise tours, Ionia touristiki, Kanaris tours και Chios tours. Επίσης τα Κτελ της Χίου οργανώνουν εκδρομές με τη βοήθεια του τουριστικού γραφείου Myronolos tours που ανήκει στην Υ/ΚΤΕΛ Χίου ΑΕ. Παρακάτω αναφέρονται αναλυτικά οι εκδρομές ανά τουριστικό πρακτορείο:

Ionia touristiki

Γύρος της Χίου ολόημερη
Νέα Μονή – Ανάβατος – Πυργί – Μεστά
Νέα Μονή – Ανάβατος 3:30 – 4 ώρες

Νοτιόχωρα ολόημερη
Αρμόλια – Πυργί – Μεστά

Βορειόχωρα ολόημερη
Μονή Μουνδών – Βολισσός – Άγια Μαρκέλλα – Λιμιά ή Λήμνος –
Πιτύος – Λαγκάδα

Οινούσσες ολόημερη
Λιμάνι Χίου – Οινούσσες – Ναυτικό Μουσείο – Επίσκεψη σε παραλίες του νησιού με το καΐκι (για μπάνιο και γεύμα στο καΐκι) – Αναχώρηση για Βορειοανατολική πλευρά της Χίου στάση στη Λαγκάδα (για καφέ) – Επιστροφή στο Λιμάνι της Χίου με το καΐκι

Serafim travel

09:00 – 17:00 Χίος – Κάμπος – Αρμόλια – Πυργί – Μεστά – Εμπορείο (για κολύμπι και μεσημεριανό) – Επιστροφή

09:00 – 16:00 Χίος – Νέα Μονή – Ανάβατος – Λιθί (για κολύμπι και μεσημεριανό) – Επιστροφή

18:00 – 23:00 Εκδρομή στο ηλιοβασίλεμα Ελίντα – Συδιρούντα (για καφέ – Λιθί (για βραδινό)

Sunrise tours

Κεντρική Χίος

Καριές – Νέα Μονή – Ανάβατος – Αυγώνημα – Λιθί – Επιστροφή

Βόρεια Χίος

Δασκαλόπετρα – Παντουκιός – Λαγκάδα – Καρδάμηλα – Ναγός – Επιστροφή

Νότια Χίος

Πυργί – Ολύμποι – Μεστά – Λιμένας Μεστών (για μεσημεριανό) – Εμπορειό – Αρμόλια – Επιστροφή

Myrovolos tours

Πέμπτη 9:300

Χίος – Νέα Μονή – Ανάβατος – Βολισσός – Λήμνος – Αίπος – Χίος

Τρίτη 9:30

Χίος – Αρμόλια – Πυργί – Σπήλαιο Ολύμπων – Ολύμποι – Εμποριός (για φαγητό και μπάνιο στα Μαύρα Βόλια) – Κώμη – Καλαμωτή – Νένητα – Αγία Φωτεινή – Καρφάς – Χίος

Κυριακή 8:30

Χίος – Βολισσός – Αγία Μαρκέλλα – Χίος

Kanaris Tours

Εκτός από τις συνηθισμένες εκδρομές που διοργανώνουν όλα τα πρακτορεία με μικρές αλλαγές, αυτό το πρακτορείο οργανώνει, περιπατητικές εκδρομές και ορειβατικές εκδρομές.

Το γραφείο αναλαμβάνει οργανωμένα γκρουπ επισκεπτών ή μικρές ομάδες ατόμων. Αναλαμβάνει όλες τις λεπτομέρειες, μεταφορά με τα πούλμαν στην αρχή της διαδρομής. Ενημερώνει τον αρχηγό του γκρουπ για τις λεπτομέρειες της διαδρομής. Παρέχει στους περιπατητές τις απαραίτητες οδηγίες και χάρτες. Παραλαβή τους από το τέλος της διαδρομής.

Περιπατητικές εκδρομές

Η διαδρομή 1 ξεκινάει από το χωριό Πιτύος. Από δω πέρασε σύμφωνα με την παράδοση ο Όμηρος στο δρόμο για την Βολισσό. Αυτό που εντυπωσιάζει τον επισκέπτη είναι ο καλοδιατηρημένος επιβλητικός Βυζαντινός πύργος που δεσπόζει στο χωριό. Αφήνουμε πίσω μας το χωριό και κινούμενοι στην αριστερή πλευρά του ρέματος, μέσα από χωράφια φτάνουμε στο γραφικό ξωκλήσι της Παναγίας Θεοτοκινάς. Από το εκκλησάκι συνεχίζουμε κατηφορίζοντας εγκαταλειμμένο αγροτικό δρόμο. Στο σημείο που ο δρόμος στρίβει προς τα πάνω για να παρακάμψει μια έξαρση της αριστερής πλευράς του ρέματος, ξεκινάει πολύ κατηφορικό μονοπάτι μέσα στην πρασινάδα που καταλήγει στην κοίτη του ρέματος. Ακολουθώντας την κοίτη φτάνουμε στα Καρδάμυλα. Υπάρχει μόνο ένα απότομο κατέβασμα το οποίο εύκολα αποφεύγουμε ανεβαίνοντας την αριστερή πλαγιά και ξανακατεβαίνοντας μερικά μέτρα μετά. Μέσα στο ρέμα μπορεί να συναρτήσουμε μερικά κατσίκια που βόσκουν μόνα τους. Τα τοιχώματα σε πολλά σημεία είναι εντυπωσιακά, ενώ η κοίτη σε άλλα σχηματίζει μικρούς νερόλακκους που κρατούν νερό μέχρι αργά το καλοκαίρι. Η υψομετρική διαφορά είναι 350 μέτρα και ο χρόνος που χρειάζεται για να κατέβει κανείς το ρέμα είναι 2 ώρες και 30 λεπτά περίπου. Στα Καρδάμυλα αξίζει να επισκεφθεί κανείς το χωριό φάντασμα στη δυτική μεριά του σύγχρονου οικισμού καθώς και το κάστρο της Γριάς που δεσπόζει πάνω από τον κάμπο, στα νότια του χωριού.

Η διαδρομή 2 ξεκινάει από το λιμανάκι του Εμπορειού. Περιοχή με ιδιαίτερο αρχαιολογικό ενδιαφέρον αφού ήρθαν στο φως, ύστερα από ανασκαφές υπολείμματα οικισμού, που η ίδρυση του τοποθετείται γύρω στα 3000 π.Χ. Η ονομασία προέρχεται από τη λέξη Εμπορίον που σημαίνει λιμάνι. Οι ανασκαφές έδειξαν όλη την πορεία της περιοχής μέσα στους αιώνες. Έτσι τα ίχνη του οικισμού της νεολιθικής εποχής καλύπτονται από δομικά στρώματα κατοπινών εποχών φτάνοντας μέχρι την κλασική εποχή. Αμέσως μετά το λιμάνι του Εμπορειού συναντάμε

την παραλία Μαύρα Βόλια όνομα που μαρτυράει το χρώμα που έχουν τα βότσαλα και που οφείλονται στο ηφαίστειο Ψαρώνας το βουνό πάνω από τη θάλασσα. Περπατάμε στην παραλία μέχρι εκεί που τα απότομα βράχια την κλείνουν. Από εκεί ξεκινάει μονοπάτι που ανηφορίζει το βουνό προς τα νότια. Στο τέλος της ανηφόρας συναντάμε δασικό δρόμο που τον περνάμε κάθετα διασχίζοντας έδαφος με μικρή κλίση. Μπροστά μας βρίσκεται μικρό οροπέδιο με πλούσια βλάστηση, μαστιχόδενδρα κυρίως, συκίες, μερικά κυπαρίσσια, που ονομάζεται γι' αυτό το λόγω Άνω Κάμπος. Δεξιά κάτω όπως ανεβαίνουμε είναι η περιοχή Δότια. Στη μέση του κάμπου εντύπωση δημιουργούν τα ερείπια του βυζαντινού πύργου. Και αυτός ο πύργος αποτελούσε μέρος της πολύπλοκης αμυντικής διάταξης του νησιού. Κτίστηκε όπως πιστεύουν οι ιστορικοί από κάποιον βυζαντινό άρχοντα, δυσαρεστημένο από τα μοναδικά προνόμια που παραχώρησε ο Κωνσταντίνος Μονομάχος στη Νέα Μονή. Ήταν τριώροφος με χαμηλό περιτοιχισμό ενώ αρχιτεκτονικά μοιάζει με τον πύργο στο Πιτύος και τον πύργο τα Μάρκου στην Πισπιλούντα. Συνεχίζουμε περπατώντας στην κορυφογραμμή όπου συναντάμε υπολείμματα βίγλας. Φτάνουμε μέχρι ένα σημείο εύκολα 2 ώρες απ' όπου η απλή πεζοπορία γίνεται δύσκολη αν θέλουμε να φτάσουμε στο νοτιότερο ακρωτήριο της Χίου ακρωτήριο Μαστίχο ή ούρα. Από κει αν κατηφορίσουμε προς τα δυτικά φτάνουμε σε μισή ώρα στην πανέμορφη παραλία Βρουλίδια.

Ορειβατικές εκδρομές

Διαδρομή 1 Ανάβατος, όνομα που υποδηλώνει το αδύνατο της ανάβασης. Σκαρφαλωμένο στην κορυφή απότομου βράχου με μόνη δυνατή πρόσβαση τη βορειοανατολική πλευρά στάθηκε ηρωικό προπύργιο κατά την Σφαγή του 1822. Ακόμα και σήμερα σώζονται τα οστά αυτών που πέθαναν για την ελευθερία. Η διαδρομή που προτείνουμε εκτός από την φυσική ομορφιά και την αγριάδα του τοπίου έχει μεγάλη ιστορική αξία. Η πορεία ξεκινάει από το γεφύρι, πριν αρχίσουμε ν' ανεβαίνουμε προς το χωριό. Ακολουθεί ακριβώς την κοίτη του χειμάρρου. Ιδιαίτερη προσοχή στο τμήμα που η κοίτη του χειμάρρου στενεύει πολύ, ενώ απότομα βράχια σηκώνονται δεξιά και αριστερά. Υπάρχουν δύο σημεία που περνιούνται με καταρίχηση, ενώ σε δύο άλλα απαραίτητη κρίνεται η χρήση βοηθητικού σχοινιού 10 μέτρων. Έχουν τοποθετηθεί κρίκοι στα κατάλληλα σημεία. Για την κατάβαση του φαραγγιού απαιτούνται περίπου 3:30 ώρες ενώ η υψομετρική διαφορά είναι 300 μέτρα. Η διαδρομή είναι δύσκολη και απευθύνεται σε πολύ έμπειρους πεζοπόρους. Αν διαθέτετε τον απαραίτητο εξοπλισμό (μπωντριέ, σχοινί) μπορείτε να ακολουθήσετε λίγο διαφορετική πορεία.

Ανηφορίζοντας παράλληλα με την χαρακτηριστική σάρα φτάνουμε σε βράχια τα οποία σκαρφαλώνονται εύκολα τα βράχια έχουν ύψος 10 – 15 μέτρα. Άλλη μια σάρα μας οδηγεί σε στενό βράχινο πέρασμα που βγάζει κατευθείαν στο ψηλότερο σημείο του χωριού, κάτω από την Ακρόπολη του Κάστρου.

4.7.3 Χρονική Περίοδο που Πραγματοποιούνται

Οι οργανωμένες εκδρομές πραγματοποιούνται όλο το χρόνο. Βέβαια οι συχνότητα τους δεν είναι η ίδια καθ' όλη τη διάρκεια του. Μπορούμε να χωρίσουμε το χρόνο, ανάλογα με τη ζήτηση, σε υψηλή, μεσαία και χαμηλή περίοδο.

Η υψηλή περίοδο αρχίζει μία εβδομάδα πριν το Πάσχα, τη Μεγάλη Βδομάδα για τους Έλληνες τουρίστες. Αν και δεν είναι συνήθως αυτή η περίοδο υψηλής ζήτησης, εδώ συγκεντρώνει το ενδιαφέρον πολλών τουριστών το γνωστό έθιμο του Ρουκετοπόλεμου. Αυτή η χρονική περίοδος είναι πολύ μικρή μόλις μία εβδομάδα. Μετά η άλλη υψηλή περίοδος αρχίζει τον Ιούλιο και τελειώνει αρχές Σεπτεμβρη.

Η μεσαία περίοδος είναι ανάμεσα στην υψηλή και την χαμηλή. Δηλαδή, σε γενικές γραμμές είναι την Άνοιξη και το Φθινόπωρο.

Τέλος η χαμηλή περίοδος είναι το Χειμώνα.

4.7.4 Διάρκεια Επίσκεψης σε Ημέρες.

Διάρκεια επίσκεψης, δεν μπορούμε να γνωρίζουμε ακριβώς. Αλλά από στοιχεία που συλλέξαμε από τουριστικά πρακτορεία υπολογίζουμε τη διάρκεια παραμονής σε μία εβδομάδα περίπου 8 ημέρες. Αυτή η διάρκεια αφορά γκρουπ που παραμένουν στο Νομό της Χίου. Είναι αρκετά γκρουπ που έρχονται στο νησί για να περάσουν απέναντι στον Τσεσμέ. Εδώ η διάρκεια παραμονής είναι πιο μικρός γύρω στις τρεις μέρες.

4.8 Ατομικές Επίσκεψεις

4.8.1 Είδος Επίσκεψης.

Σύμφωνα με τον εξυπηρετούμενο από το ταξίδι σκοπό, μπορούμε να διακρίνουμε τον τουρισμό σε

Τουρισμό ψυχικής τέρψης του τουρίστα και ξεκούρασης από την εργασιακή κόπωση. Ο τουρίστας μπορεί να απολαύσει τις καταγάλανες παραλίες οργανωμένες και μη. Να δοκιμάσει τις σπεσιαλιτέ των εστιατορίων και τα μεζεδάκια στις ψαροταβέρνες. Να διασκεδάσει στα Bar του λιμανιού, να χορέψει στα Club και να γλεντήσει στα πανηγύρια.

Πολιτιστικό τουρισμό, που εξυπηρετεί στον εμπλουτισμό πληροφοριών και γνώσεων για άλλες χώρες και ικανοποιεί ταυτόχρονα την ανάγκη για ψυχαγωγία. Οι τουρίστες μπορούν να παρακολουθήσουν σεμινάρια παραδοσιακών χορών της Χίου με χοροδιδάσκαλο που έχει μεγάλη εμπειρία. Σε αυτά τα σεμινάρια εκτός από τους χιώτικους χορούς μαθαίνουν και την παράδοση του νησιού τα ήθη και τα έθιμα. Στα σεμινάρια μπορεί να πάρει μέρος όποιος θέλει με μια μικρή χρηματική συμμετοχή. Επίσης για τη διευκόλυνση των επισκεπτών – τουριστών που θέλουν τα γνωρίσουν καλύτερα το νησί (χωρίς να ανήκουν σε ομάδες τουριστών) ο Δήμος και η Νομαρχία Χίου με τη βοήθεια ξεναγών έχουν καταφέρει να δημιουργήσουν ένα δίκτυο ξεναγήσεων αρκετά καλά οργανωμένο (το μεγαλύτερο τμήμα του λειτουργεί τους καλοκαιρινούς μήνες).

Ξεκινάει με το τραινάκι που κάνει περιηγήσεις στον Κάμπο και στην Πόλη της Χίου. Οι ξεναγήσεις για τον Κάμπο είναι καθημερινές από τις 10:00 το πρωί έως τις 14:00 το μεσημέρι, ανά μία ώρα αναχωρεί από το Δημόσιο ΚΤΕΟ. Εδώ ο επιβάτης έχει την ευκαιρία να περιπλανηθεί στα στενά, δαιδαλώδη, σοκάκια του Κάμπου χωρίς να χαθεί. Οι ξεναγήσεις στην Πόλη της Χίου πραγματοποιούνται καθημερινά, ανά μία ώρα, από τις 19:00 έως 22:00 το βράδυ. Η αφετηρία της διαδρομής είναι μπροστά από το Δημαρχείο της Χίου, σε αυτή τη διαδρομή ο επιβάτης έχει τη δυνατότητα να ζήσει για λίγο στους ρυθμούς των ντόπιων τις ώρες του καφέ και της χαλάρωσης.

Ένα άλλο είδος ξεναγήσεων είναι οι δωρεάν ξεναγήσεις από επαγγελματία ξεναγό σε σημαντικά μνημεία της Χίου. Το πρόγραμμα των ξεναγήσεων είναι εβδομαδιαίο: Κάστρο της Χίου – Δευτέρα 9:30, 12:00 εκκίνηση από την πόρτα Ματζιόρε. Ανάβατο – Τρίτη 9:30, 11:00,

12:30 εκκίνηση από πλατεία χωριού. Ολύμπιοι – Τετάρτη 9:30, 11:00, 12:30 εκκίνηση από είσοδο του χωριού. Νέα Μονή – Πέμπτη 9:00, 10:30, 12:00 εκκίνηση από γεφύρι Κοκκαλά / Προσκυνητάρι Αγίου Εφραίμ. Οι ξεναγήσεις ξεκινάνε τις συγκεκριμένες ώρες στα σημεία συνάντησης όπου είναι παρκαρισμένο το αυτοκίνητο (Κινητή Μονάδα Πληροφόρησης της ΕΝΑ Χίου ΑΕ.) όπου οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να βρουν έντυπα με σχετικές πληροφορίες.

Το δίκτυο των ξεναγήσεων συμπληρώνεται με τις ηχογραφημένες ξεναγήσεις. Ο τουρίστας – επισκέπτης μπορεί να βρει τις συσκευές ηχητικής ξενάγησης, στην αίθουσα αναμονής επιβατών στο λιμάνι της Χίου και τις πλατείες των οικισμών. Τα μέρη που περιλαμβάνονται στις ηχογραφημένες ξεναγήσεις είναι: Το Κάστρο της Χίου η ξενάγηση διαρκεί περίπου μια ώρα και οι συσκευές διατίθενται από την Αίθουσα αναμονής Επιβατών στο λιμάνι της Χίου. Στο μεσαιωνικό οικισμό Μεστών η περιήγηση φθάνει τη μια ώρα και οι συσκευές διατίθενται στο «Masticulture» το Γραφείο Αγροτουρισμού που βρίσκεται στην πλατεία Μεστών. Η Νέα Μονή της Χίου η ξενάγηση διαρκεί μια ώρα και οι συσκευές διατίθενται από την Αίθουσα Επιβατών στο λιμάνι της Χίου. Στον Ανάβατο η περιήγηση διαρκεί μια ώρα και οι συσκευές διατίθενται από την Αίθουσα Επιβατών στο λιμάνι της Χίου. Στον παραδοσιακό Οικισμός Βολισσού η περιήγηση ξεπερνά τη μία ώρα και οι συσκευές διατίθενται στην πλατεία της Βολισσού.

Ο Θεραπευτικός τουρισμός που ικανοποιεί την ανάγκη για ιατρική περίθαλψη σ' άλλες χώρες ή περιοχές με θεραπευτικές ευκολίες. Στο νησί δεν είναι διαδεδομένο αυτό το είδος τουρισμού. Οι ελάχιστοι τουρίστες – επισκέπτες που έρχονται στο νησί κάνουν λουτρά με λάσπη στα λουτρά των Αγιασμάτων. Τα λουτρά βοηθούν όσους έχουν πρόβλημα με ρευματισμούς και άλλα μυω-σκελετικά προβλήματα.

Ο Αθλητικός τουρισμός, που ικανοποιεί τα χόμπι του τουρίστα. Στο Αθλητικό Τουριστικό Χωρίο Αίπος ο τουρίστας – επισκέπτης μπορεί να μείνει σε σπιτάκια διάσπαρτα μέσα στα δέντρα και να κάνει τα αγαπημένα του σπορ όπως ποδόσφαιρο, τένις, κολύμπι σε πισίνα μπάσκει και άλλα στα σύγχρονα γήπεδα που βρίσκονται στις εγκαταστάσεις. Ο περιπατητικός και ο ποδηλατικός σύλλογος Χίου διοργανώνουν, κάθε βδομάδα, περιηγήσεις στα βουνά και τις παραλίες. Και τέλος για εκείνους που λατρεύουν τη θάλασσα μπορούν να παρακολουθήσουν μαθήματα κατάδυσης ή ιστιοπλοΐας και να κάνουν τα αγαπημένα τους water sport στην παραλία του Καρφά.

4.8.2 Διάρκεια Επίσκεψης και Χρονική Περίοδος

Η διάρκεια που έχουν οι ατομικές επισκέψεις δε διαφέρουν από τις οργανωμένες εκδρομές, που αναφερθήκαμε λίγο παραπάνω. Η μόνη διαφορά που υπάρχει στην περίπτωση του επαναλαμβανόμενου τουρισμού αναψυχής, (δηλαδή όταν ο τουρίστας επισκέπτεται τον ίδιο προορισμό για πάνω από δύο φορές) είναι ότι ο τουρίστας παραμένει στον τόπο προορισμού για πάνω από 2 εβδομάδες.

Η χρονική περίοδος που πραγματοποιούνται οι ατομικές επισκέψεις είναι ακριβώς η ίδια με τις οργανωμένες εκδρομές, αναλυτικότερα αναφερθήκαμε παραπάνω.

4.8.3 Μέση Δαπάνη ανά Επισκέπτη

Τη μέση δαπάνη ανά επισκέπτη δεν είναι δυνατόν να τη γνωρίζουμε και να την ορίσουμε ακριβώς σε χρήματα. Το μόνο που μπορούμε να κάνουμε είναι να κάνουμε ένα διαχωρισμό σύμφωνα με το κόστος του ταξιδιού, που επιλέγει να κάνει ο κάθε τουρίστας σε, τουρισμό πολυτελείας, τουρισμό μεσαίας τάξης και τουρισμό σακιδίου.

5. Διαμονή – Εστίαση

5.1 Αριθμός μονάδων και κλινών / κατηγορία

Ενοικιαζόμενα δωμάτια και διαμερίσματα

Κατηγορία	Αριθμός μονάδων	Αριθμός δωματίων	Αριθμός κλινών
A	96	645	1581
B	35	183	398
Γ	3	27	52
Σύνολα	134	855	2031

Πηγή : www.chiostrip.com

Studios

Κατηγορία	Αριθμός	Αριθμός	Αριθμός κλινών
-----------	---------	---------	----------------

	μονάδων	δωματίων	
AA	1	6	18
A	33	232	548
B	3	13	39
Σύνολα	37	251	605

Πηγή : www.chiostrip.com

Ξενοδοχεία

Κατηγορία	Αριθμός μονάδων	Αριθμός δωματίων
Boutique Hotel	1	14
A Hotel apartments	1	25
A	4	406
B	9	328
Γ	2	110
Δ	1	11
Σύνολα	18	894

Πηγή : www.chiostrip.com

Ξενοδοχεία διαμερισμάτων

Κατηγορία	Αριθμός μονάδων	Αριθμός δωματίων
A	5	104
B	3	27
Γ	1	25
Δ	1	10
Σύνολα	10	166

Πηγή : www.chiostrip.com

5.2 Ποιότητα καταλυμάτων

Η ποιότητα των καταλυμάτων στη Χίο είναι αρκετά καλή. Σε όλα τα καταλύματα (σε ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια κλπ) υπάρχει WC, μπάνιο μέσα στο δωμάτιο, ζεστό νερό έχει καθ' όλη τη διάρκεια του εικοσιτετραώρου. Το 90% έχουν A/C, τηλεόραση, μικρό ψυγείο ή mini bar.

Ανάλογα σε ποια κατηγορία ανήκει το κάθε κατάλυμα (Α, Β, Γ, κλπ) διαφέρουν και οι υπηρεσίες που προσφέρει στους πελάτες του. Κάποιες υπηρεσίες που προσφέρουν τα ξενοδοχεία Α κατηγορίας είναι: δωρεάν internet, Spa, κομμωτήριο, αίθουσες αναψυχής, πισίνα, παιδική χαρά ή παιδότοπο κλπ. Στα περισσότερα καταλύματα υπάρχει εστιατόριο, Bar όπου είναι ανοικτά για όλο τον κόσμο.

Όσον αφορά την καθαριότητα των δωματίων και των κοινόχρηστων χώρων, των καταλυμάτων, δεν έχει αναφερθεί κάποιο σχετικό πρόβλημα, στο Γραφείο Τουρισμού ή στην Τουριστική Αστυνομία. Όπως επίσης και το Υγειονομείο σε σχετικούς ελέγχους, που έχει πραγματοποιήσει, εκτός από κάποιες παρατηρήσεις δεν έχει διαπιστώσει σοβαρές παραβάσεις.

5.3 Εστιατόρια – Ταβέρνες – Ουζερί –Καφετέριες – Καφεενεία – Μπυραρίες - Μπαρ

Στη Χίο θα βρείτε πολλά εστιατόρια και ταβέρνες. Ιδιαίτερα στην πόλη και τις τουριστικές περιοχές, όπως ο Καρφάς, ο Μεγάλος Λιμνιώνας, Αγία Ερμιόνη, στο Εμποριό, στην Κώμη, τη Λαγκάδα, τη Βολισσό και την παραλία της, τα Λημνιά.

Επίσης, κυρίως στην πόλη, υπάρχουν εξαιρετικά ουζερί που σερβίρουν μεζέδες, πολλοί από τους οποίους είναι λιχουδιές καθαρά της τοπικής κουζίνας. Οι τιμές είναι σε γενικά πλαίσια, λογικές και η ποιότητα καλή. Σε σύγκριση με την Αθήνα, για παράδειγμα, οι τιμές είναι αρκετά χαμηλότερες και τα στάνταρτς της ποιότητας υψηλότερα. Συνήθως όσο πιο κοντά στην πόλη είναι κάποιος τόσο χαμηλότερες τιμές θα βρει. Ένα από τα κακά στις ταβέρνες όμως είναι ότι ο κατάλογος σε πολλές από αυτές πρέπει να ζητηθεί από τον πελάτη, αλλιώς η παραγγελία γίνεται παραδοσιακά με το γκαρσόνι να λέει τι έχει το μαγαζί και οι πελάτες να αποφασίζουν χωρίς καν να ξέρουν τι θα πληρώσουν. Παρόλα αυτά αν ζητήσετε κατάλογο, θα σας τον φέρουν χωρίς καθυστέρηση.

Εστιατόρια υπάρχουν κυρίως στην πόλη. Ιταλική κουζίνα, αλλά και αρκετά πιάτα με κρέας, θα βρείτε στο Bella Vista, κοντά στο λιμάνι

στην αρχή του παραλιακού δρόμου προς το αεροδρόμιο. Καλά εστιατόρια διαθέτουν τόσο το ξενοδοχείο Ελληνικό Κάστρο όσο και το Χανδρής με διεθνή κουζίνα. Ο Χανδρής έχει και εξαιρετική θέα στο λιμάνι. Αν ζητάτε κάτι πιο φθηνό μέσα στην πόλη διαλέξτε κάποιο από τα εστιατόρια πάνω στο Λιμάνι, θα βρείτε 3 -4 που όμως απευθύνονται κυρίως σε τουρίστες και είναι μέτριας ποιότητας. Αν είστε ξενύχτης μπορείτε να δοκιμάσετε τις πρώτες πρωινές ώρες φαγητό στο Bell Air που συγκεντρώνει τους ξενύχτηδες που μετά την οινοποσία νιώθουν μια λιγούρα. Στην περιοχή της Δασκαλόπετρας υπάρχει το Ολύμπικο, ενώ στην περιοχή του Καρφά, εκτός από τα εστιατόρια των τριών μεγάλων ξενοδοχείων πολύ καλό είναι και το Αλάτι και Πιπέρι στον πεζόδρομο της παραλίας του Καρφά. Πολύ καλό αλλά σχετικά ακριβό είναι το εστιατόριο στο Αργέντικο στον Κάμπο. Αξίζει όμως να πάτε αν θέλετε να δείτε το πιο γνωστό Κτήμα του Κάμπου με τα πετρόχτιστα σπίτια, τα περιβόλια και τις στέρνες. Στο ξενοδοχείο Golden Odyssey θα βρείτε ένα Κινέζικο εστιατόριο που ποιοτικά είναι πολύ ανώτερο από ότι θα περίμενε κανείς σε μια επαρχιακή πόλη στην Ελλάδα. Βέβαια, οι ιδιοκτήτες είναι Ασιάτες και ξέρουν από Ασιατική κουζίνα. Τέλος στη Βολισσό, κάτω από το φωτισμένο Κάστρο και με εξαιρετική θέα, θα βρείτε το εστιατόριο του Αφθονίδη. Σχετικά ακριβό, σερβίρει μόνο κρέπες και μακαρονάδες, αλλά έχει περιβάλλον με στυλ και θέα που θα σας εντυπωσιάσει. Τα εστιατόρια του νησιού έχουν μέσω όρο χωρητικότητα 250 άτομα.

Ταβέρνες με καλό ψάρι θα βρείτε σχεδόν σε κάθε παραλία της Χίου. Σας αναφέρουμε κάποιες από αυτές. Στη Λαγκάδα έχει 2 -3 καλές ψαροταβέρνες, στην παραλία των Λιμνιών στη Βολισσό, στο Λιθί στη Κυτική Χίο, στην Κώμη και τον Άγιο Γιάννη Λιλικά. Ταβέρνες για όλα τα γούστα θα βρείτε στον Καρφά, στην Αγία Ερμιόνη (εκεί θα βρείτε την πιο παλιά ταβέρνα της περιοχής, τον Καρανικόλα, με ένα μπαλκόνι πάνω στο κύμα αν και τώρα έκαναν το γραφικό λιμανάκι αλιευτικό καταφύγιο και χάθηκε η παλιά μαγεία της περιοχής) και τον Πειναλέοντα μια ταβέρνα στην παραλία που λειτουργεί μόνο το καλοκαίρι και στην οποία έρχεται το γκαρσόνι με τον δίσκο με όλα τα μεζεδάκια και εσείς διαλέγετε και παίρνετε. Επίσης πολλές ταβέρνες θα βρείτε και τον Μέγα Λιμνιώνα, στην Αγία Φωτιά, το Εμποριό και το Ναγό. Στα χωριά καλές ταβέρνες έχει στην πλατεία των Μεστών, στα Αρμόλια (καλή ταβέρνα για κρεατοφάγους), στη Βολισσό, στο Πυτιός (σερβίρουν χερίσια μακαρόνια και γίδα και το φαγητό είναι πολύ καλό) στην Κατάβαση στην πέτρινη πλατεία. Κοντά στην πόλη είναι το Απόμερο με πολύ καλή κουζίνα και εξαιρετική θέα καθώς είναι σε ένα λόφο που βλέπει τον Κάμπο και την θάλασσα έως τις τουρκικές ακτές. Πολύ καλό είναι και το Ρούσικο στα Θυμιανά και ο Κάμπος στην ομώνυμη περιοχή, και του Κούκου στο Νεχώρι. Σε εξαιρετική θέση, στους Μύλους, βρίσκονται τα

Μυλαράκια. Τα τραπέζια είναι πάνω στο κύμα και η θέα των φωτισμένων μύλων είναι εντυπωσιακή. Η φωτογραφία των πέτρινων Μύλων στη θάλασσα είναι από τις γνωστότερες φωτογραφίες της τουριστικής Χίου. Αρκετές ταβέρνες υπάρχουν στην περιοχή του Βροντάδου και κυρίως στην Δασκαλόπετρα. Ο μέσος όρος χωρητικότητας για τις ταβέρνες δεν ξεπερνά τα 150 άτομα.

Από τα πιο γνωστά ουζερί της Χίου είναι το Τζιβαέρι ο Θεοδοσίου και ο Κατσικαδέλης στο βόρειο τμήμα του Λιμανιού. Προς τη νότια πλευρά είναι το Τσίκουδο (στο κέντρο του Λιμανιού σε ωραίο περιβάλλον) και το Πέτρινο. Ενώ στον παραλιακό δρόμο, λίγο νοτιότερα της πόλης είναι το Λουκούμι (τον χειμώνα το Λουκούμι λειτουργεί στο κέντρο της πόλης στον εμπορικό δρόμο της Απλωταριάς). Τα καλύτερα ουζερί της όμως η Χίος τα έχει κρυμμένα. Επισκεφθείτε του Ιάκωβου μέσα στο Κάστρο της Χίου και του Χότζα, στην περιοχή Στρατώνες, που είναι το παραδοσιακότερο ουζερί της πόλης. Στα παραπάνω ουζερί η χωρητικότητα τους δεν ξεπερνά τα 100 άτομα.

Σχετικά με τις καφετέριες, καφενεία, μπυραρίες και τα μπαρ έχουμε αναφερθεί αναλυτικά σε προηγούμενη ενότητα. Στο κεφάλαιο Πολιτιστικά Χαρακτηριστικά Περιοχής, στην ενότητα Τοπική Διασκέδαση – Ψυχαγωγία.

6.Περιβαλλοντικές Δραστηριότητες

(πηγή internet www.xiotica.blogspot.com)

Στον τομέα της οικολογικής συνείδησης του ντόπιου πληθυσμού και της συμπεριφοράς του απέναντι στο περιβάλλον, είμαστε πολύ πίσω. Την κατάσταση ακριβώς την περιγράφουν 2 άρθρα, που βρίσκονται παρακάτω. Όπως θα δούμε τη μεγαλύτερη ευθύνη δεν την έχει ο λαός, οι μόνιμοι κάτοικοι του νησιού, αλλά ένα πολύ μικρό μέρος του. Το πρώτο άρθρο έχει τίτλο «Οικολογία, Ανθρώπινο και Φυσικό Περιβάλλον» και το δεύτερο «Η Χίος Που Εκδίδουμε»

1^ο Δύο – Τρεις «οικολόγοι» στο νησί της Χίου έχουν κάνει χιλιάδες ανθρώπους να μισούν την οικολογία και τους οικολόγους. Είναι αρκετό να πει κανείς ότι είναι οικολόγος για να εισπράξει τα ειρωνικά μειδιάματα ή ακόμη και το μίσος των κατοίκων.

Κάθε τι στη φύση αλληλοεπιδρά με το περιβάλλον του, έχει δηλαδή όχι στατική αλλά δυναμική σχέση με ότι το περιβάλλει, είτε το ξέρει είτε όχι.

Η οικολογία δεν είναι δόγμα, κόμμα ή ποδοσφαιρική ομάδα που χρειάζεται οπαδούς αλλά είναι η συνειδητοποίηση των αλλαγών και των

δυναμικών σχέσεων. Οι άνθρωποι με δογματικό και φανατικό τρόπο σκέψης είναι απλών προκατειλημμένοι οτιδήποτε κι αν κάνουν στην πολιτική, τον αθλητισμό ή την οικολογία. Έχουν δηλαδή στατικό και όχι δυναμικό τρόπο σκέψης με αποτέλεσμα να γελοιοποιούν καταπατούν τον τίτλο του οικολόγου π.χ. Τα δογματικά δημοσιεύματα αυτών των ανθρώπων, η οικολογία του σαλονιού και του ελεύθερου χρόνου, που εξασκούν, οι παχυδερμικές αντιδράσεις τους σε θέματα βαθειά κοινωνικά και οικολογικά και οι κατά καιρούς καταγγελίες τους που αγγίζουν τα όρια της ρουφιανιάς και της συκοφαντίας έχουν κάνει μεγάλο οικολογικό και κοινωνικό κακό σε ετούτο τον τόπο. Ο δογματισμός και οι υπερβολές αυτών των ανθρώπων δηλαδή οι ανόητες και επικίνδυνες οικολογικές γενικεύσεις του τύπου «προστατεύεται τα δένδρα γενικών και αδιακρίτως», φέρουν ακριβώς το αντίθετο αποτέλεσμα από το επιδιωκόμενο, το οποίο είναι η προστασία του περιβάλλοντος και η αρμονική συμβίωση του ανθρώπου μέσα σ' αυτό.

Το κωμικοτραγικό της υπόθεσης είναι ότι ενώ η πρόθεση αυτών των συγκεκριμένων ανθρώπων είναι να προστατεύουν το περιβάλλον στην πραγματικότητα αποτελούν οι ίδιοι καταστροφικό παράγοντα χωρίς να το συνειδητοποιούν. Η αντίδραση των Καμπιών π.χ.

Το ότι οι χωρικοί μετά από μια τέτοια ανόητη πρακτική έχουν φτάσει να μισούν την οικολογία και τους οικολόγους είναι η απόδειξη ότι αυτοί που κάνουν τους έξυπνους σαν πολιτισμένοι ενάντια σε ιθαγενείς, είναι απλώς βλάκες διότι το ζητούμενο είναι να κάνουμε τους χωρικούς να κατανοήσουν και να δεχθούν την οικολογία σαν επιστήμη και όχι τον οικολόγο σαν οπαδό μιας αντίθετης παράταξης. Αυτό φυσικά δεν μπορεί να γίνει δια της βίας μιας που όλοι βράζουμε στο ίδιο καζάνι και δεν μπορεί ο ένας να αδιαφορεί για τα προβλήματα του άλλου. Για παράδειγμα υπάρχουν άνθρωποι, ειδικά στις μεγάλες πόλεις, που νομίζουν ότι τα τρόφιμα είναι πράγματα που τα συναντάς στα ράφια του supermarket και ότι αν πας και δεν βρεις κάτι, απλώς διαμαρτύρεσαι και σου το φέρνουν.... Τα πράγματα όμως κ. οικολόγοι του σαλονιού δεν είναι ακριβώς έτσι. Αν δεν κατανοήσετε και δεν σεβαστείτε τους αγρότες θα έρθει μια μέρα όχι πολύ μακρινή που θα πείτε και θα πούμε όλοι μας το ψωμί ψωμάκι. Τι θα γίνει με τα σιταροχώραφα που έχουν γεμίσει πεύκα; Τα πράγματα αλλάζουν δραματικά. Που θα βρίσκουν το αλεύρι οι τοπικές κοινωνίες;

Με λίγα λόγια, πρέπει να φύγει ο «δασάρχης» μέσα από τα χωράφια του κόσμου, γιατί αυτός που χρόνια κοιτάζει ένα δένδρο πάντα χάνει το δάσος της ζωής.

2° Αφού, ως φαίνεται, έχουμε επιλέξει να εκδίδουμε το σώμα του νησιού μας «επί χρήμασι», όπως αλλιώς να χαρακτηρίσει κανένας τη λεγόμενη τουριστική ανάπτυξη ελληνικού τύπου;) τουλάχιστον ας το κρατάμε καθαρό. Αυτή η απλή αλήθεια κατάντησε να είναι το μεγάλο

ζητούμενο στο νησί μας, εξ αιτίας της παντελούς αδιαφορίας για τον μακροπρόθεσμο προγραμματισμό και την απουσία κάποιας, έστω υποτυπώδους, στρατηγικής ανάπτυξης.

Σκουπίδια παντού, ανεξέλεγκτα και σε ποσότητες τέτοιες που είναι να απορεί κανένας. Είμαστε λοιπόν τόσο ανίκανοι; Τόσο αχρείοι ώστε να φτύνουμε στο πιάτο που τρώμε; Κι όμως, αυτή είναι μια πραγματικότητα που προσπαθούμε να κρύψουμε, όπως κάνει η στρουθοκάμηλος.

Οι πολυσύχναστες παραλίες (Αγ. Φωτιά, Λιθί, Κώμη, κλπ) αφού παραδόθηκαν από τους τοπικούς άρχοντες στην «κονόμα», ξεχειλίζουν από σκουπίδια. (Στην Αγ. Φωτιά το Σάββατο 23 Ιουνίου η κατάσταση ήταν τραγική). Κανένας δεν αισθάνεται την ελάχιστη υποχρέωση να σεβαστεί την καθαριότητα, κανένας δεν υπολογίζει ότι εκατοντάδες επισκέπτες πληρώνουν (κάποτε ακριβά το κάθε δωμάτιο) για να περάσουν πολιτισμένα το δεκαπενθήμερο των μοναδικών διακοπών τους.

Ατάραχοι και καλοβολεμένοι δήμαρχοι, διαχειρίζονται από κοινού και τον καταστρέφουν. Παρέχουν παράνομες άδειες (αρκεί να τους χτυπήσει κάποιος την πόρτα) για κάθε χρήση, αδιαφορούν για τα πάντα, επιτρέπουν την ρίψη απορριμμάτων στη θάλασσα (Λιθί), μισθώνουν μοναδικές παραλίες σε ημέτερους και ατάραχοι, ίσως κι ανύποπτοι για το έγκλημα που διαπράττουν, λειτουργούν θαρρείς μόνο για να υπακούουν στους πολιτικούς τους μέντορες, όπως τα σκυλάκια συντροφιάς.

Πρώτη εβδομάδα Ιουλίου και ήδη η τουριστική κίνηση βρίσκεται σε κάμψη. Οι γνωρίζοντες μιλάνε για 23 – 25 % έναντι του 2006, άλλοι λένε ακόμα χειρότερα. Όποια κι αν είναι η αλήθεια, ένα είναι γεγονός. Η Χίος δεν μπορεί να ελπίζει σε τουριστική καθιέρωση επειδή αδυνατεί να συνειδητοποιήσει ότι δεν είμαστε ο μοναδικός τουριστικός προορισμός επί της γης. Κάνει πως αγνοεί ότι υπάρχει σκληρός, αδυσώπητος ανταγωνισμός τόσο από άλλα νησιά, όσο κι απ' την Τουρκία.

Οι ξένοι ζητούν, απαιτούν συχνά, καλή συμπεριφορά κι όχι αλαζονεία. Δεν ανέχονται τη βαρβαρότητα γιατί τιμωρείται στις χώρες τους. Θέλουν καθαριότητα και τάξη στους χώρους που συχνάζουν. Ζητούν ήπια κυκλοφορία των οχημάτων. Ευγένεια στους δρόμους. Περιορισμό των λυσσασμένων οδηγών που κινούνται, έτοιμοι να σε σκοτώσουν με το θόρυβο ή με τους ελιγμούς που στους οποίους επιδίδονται.

Η εικόνα της «εκδιδόμενης επί χρήμασι» τουριστικής Χίου, είναι σε πολλούς τομείς άθλια ενώ οι χιώτες ατάραχοι καυχόμαστε για τον δήθεν «πολιτισμό μας», τα μνημεία μας (άραγε ποια;) τις φυσικές ομορφιές (με τα ρέματα γεμάτα σκουπίδια;) τις παραλίες (βρωμερές και μισθωμένες σε άπληστους και άσχετους;)

Άραγε ποιους προσπαθούμε να ξεγελάσουμε, στις διάφορες τουριστικές εκθέσεις; Ξέρουμε τι ζητάμε απ' τους επισκέπτες; Μήπως θέλουμε να αγοράζουν τα υποβαθμισμένα προϊόντα και υπηρεσίες ή

ακόμα καλύτερα, να μας στέλνουν τα χρήματα απ' τους τόπους τους κι εμείς εδώ να κάνουμε το κακόγουστο κέφι μας;

7. Τουρισμός και Πληθυσμός – Τουριστική Ενημέρωση – Συνείδηση

Η εμπειρία του ντόπιου πληθυσμού στον τουρισμό δεν είναι μεγάλη. Τα τελευταία 20 χρόνια γίνονται πιο εντατικές προσπάθειες για ανάπτυξη του τουρισμού στο νησί. Ολοένα και περισσότεροι κάτοικοι ασχολούνται με επιχειρήσεις σχετικές με τον τουρισμό, εστιατόρια, καταλύματα κλπ. Ακόμα και σε πιο μικρά χωριά με λιγοστούς κατοίκους η τουριστική ανάπτυξη είναι εμφανής.

Βέβαια οι ντόπιοι κάτοικοι του νησιού δεν έχουν εξοικειωθεί πλήρως με τους επισκέπτες τουρίστες που έρχονται στο νησί. Τα προβλήματα είναι αρκετά, κάθε χρόνο και κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες που ο αριθμός των επισκεπτών είναι πολύ μεγάλος.

Τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τουρίστες και ντόπιοι είναι η κίνηση στους δρόμους της πόλης και το πάρκινγκ στην πόλη και στις παραλίες. Οι ντόπιοι έχοντας συνηθίσει να κινούνται ελεύθερα σε όλο το νησί χωρίς ιδιαίτερο πρόβλημα στο παρκινγκ και στην κίνηση, ξαφνικά αντιμετωπίζουν τα τελευταία κυρίως χρόνια αυτό το πρόβλημα. Είναι πολλοί εκείνοι που όταν βλέπουν αυτοκίνητο με ξένες πινακίδες δε φέρονται και τόσο κόσμια, όπως αρμόζει στον πολιτισμό μας.

Αρκετά είναι τα παράπονα από τους τουρίστες (Ελληνικής καταγωγής) που φτάνουν ως την Τουριστική Αστυνομία και το Γραφείο Τουρισμού. Τα περισσότερα παράπονα αφορούν κάποιους ασυνείδητους οδηγούς που επιτίθενται λεκτικά για μια θέση παρκινγκ ίσως ή για κάποιο μικρό ατύχημα και γενικά αφορά την οδική συμπεριφορά των ντόπιων.

Κάποια άλλα προβλήματα, ευτυχώς λίγα και μεμονωμένα αφορούν τα καταλύματα και τα εστιατόρια. Τα περισσότερα από αυτά αφορούν τις αρκετά υψηλές τιμές, με τις χαμηλά σε ποιότητα υπηρεσίες που προσφέρουν, ή την καθαριότητα των καταλυμάτων που διαμένουν.

Η ενημέρωση των ντόπιων σχετικά με τον τουρισμό είναι ελλιπής. Οι περισσότεροι που ασχολούνται με αυτό τον κλάδο έχουν αποκτήσει γνώσεις από την μικρή τους εμπειρία. Το τμήμα της Νομαρχίας που είναι υπεύθυνο για τον τουρισμό στο Νομό δεν παρέχει καμία ενημέρωση ή εκπαίδευση στους επιχειρηματίες του τουρισμού.

Κάθε βδομάδα, σχεδόν, γίνονται συναντήσεις των τουριστικών φορέων, στην αίθουσα συνεδριάσεων της Νομαρχίας. Τα θέματα που

συζητούνται είναι ποικίλα κάθε φορά, πιο διαδεδομένα είναι τα θέματα που ασχολούνται με την προώθηση προβολή του νησιού σε διάφορες εκπομπές σχετικές με τον τουρισμό και σε διεθνείς εκθέσεις. Στις συνεδριάσεις παίρνουν μέρος εκλεγμένα μέλη της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης του νησιού, ο Νομάρχης, υπάλληλοι της Νομαρχίας στο τμήμα τουρισμού και εκπρόσωποι των Συλλόγων Ενοικιαζόμενων Δωματίων -Διαμερισμάτων και Ξενοδοχείων. Στις συνεδριάσεις αυτές δε μπορεί να λάβει μέρος ο καθένας, (πολίτης ή επιχειρηματίας του τουρισμού) πόσο μάλλον να συμμετάσχει στις αποφάσεις που παίρνονται. Για την ενημέρωση του πληθυσμού που ενδιαφέρετε να μάθει για τις αποφάσεις αυτές, υπάρχουν οι τοπικές εφημερίδες που δημοσιεύουν κάθε φορά αναλυτικά τις αποφάσεις από κάθε συμβούλιο που γίνεται.

Για όσους ασχολούνται με τις τουριστικές επιχειρήσεις, (επαγγελματίες και υπάλληλοι) ενημερώνονται συνήθως από τους συλλόγους τους. Οι δύο μεγαλύτεροι και σημαντικότεροι σύλλογοι είναι: «Σύλλογος Ενοικιαζόμενων Δωματίων και Διαμερισμάτων» και «Σύλλογος Ξενοδοχείων». Αυτοί οι συγκεκριμένοι σύλλογοι συμμετάσχουν και στα συμβούλια της Νομαρχίας μέσω των εκπροσώπων τους (τα διοικητικά συμβούλια).

7.1 Κέντρο Υποδοχής – Φιλοξενίας Επισκεπτών.

Η Αίθουσα αναμονής επιβατών εσωτερικού στον κεντρικό λιμένα της πόλης της Χίου αποτελεί διώροφο κτίριο, εμβαδού 251,51 m² , με ισόγειο και εσωτερικό εξώστη (μεταλλική κατασκευή).

Η κατασκευή του κτιρίου ολοκληρώθηκε τον Αύγουστο του 2004. Προέρχεται από την μετατροπή μέρους του κτιριακού συγκροτήματος του Τελωνείου Χίου.

Ιδιοκτησιακά ανήκει στη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Χίου και φορέας διαχείρισης του, με σύμβαση μίσθωσης, ορίστηκε η ΕΝΑ Χίου Αναπτυξιακή Ανώνυμος Εταιρεία.

Η αίθουσα ορίζεται προς βορρά από το υπόλοιπο του κτιρίου του Τελωνείου, προς νότο από άλλη ιδιοκτησία, ανατολικά από την λεωφόρο Αιγαίου, και δυτικά από την οδό Λάδης. Το κτίριο αποτελεί πλέον στατικά ανεξάρτητο, από το υπόλοιπο κτίριο, οργανισμό, στο περιβάλλον του λιμανιού της Χίου.

Δεδομένων των συχνών αφίξεων και αναχωρήσεων πλοίων από το λιμάνι της Χίου, αλλά και της καταφοράς της αφετηρίας των ΚΤΕΛ στον

ίδιο χώρο, η αίθουσα λειτουργεί συνεχώς, σε 24ωρη βάση όλο τον χρόνο και προσφέρει χώρους για την εξυπηρέτηση των παρακάτω λειτουργιών:

. Χώρος αναμονής επιβατών. Στο χώρο αυτό συνολικά, μπορούν να περιμένουν το καράβι της γραμμής οι αναχωρούντες επισκέπτες του νησιού. Μπορούν επίσης οι αφικνούμενοι επισκέπτες στο νησί να περιμένουν μέχρι την έναρξη των δραστηριοτήτων της πόλης (εμπορικά καταστήματα, μέσα μαζικής μεταφοράς, κ.α.)

. Οι προσβάσεις στην αίθουσα τοποθετήθηκαν αμφότερα στα δυο άκρα (ανατολικό και δυτικό) και οριοθετούν την κύρια διεύθυνση κυκλοφορίας εντός της αίθουσας, κατά μήκος αυτού του άξονα. Η σκάλα που οδηγεί στον εξώστη δημιουργήθηκε με πρόσβαση κάθετη στον κύριο άξονα κυκλοφορίας.

. Οι απαραίτητοι βοηθητικοί χώροι για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών τοποθετήθηκαν στην Νοτιοδυτική πλευρά του χώρου γύρω από ένα κεντρικό διάδρομο.

. Χώρος, στο κέντρο της αίθουσας, παροχής πληροφοριών τουριστικού περιεχομένου (διαμονή, ξεναγήσεις, κλπ.) σε αυτούς που επισκέπτονται το νησί.

. Τρία γκισέ εταιρειών, στην νότια πλευρά της αίθουσας, τα οποία φιλοξενούν χρήσεις σχετικές με την εξυπηρέτηση των επισκεπτών, όπως υπηρεσίες ενοικίασης αυτοκινήτων, υπηρεσίες τουριστικού πρακτορείου, κλπ.

. Χώρος κυλικείου στη δυτική πλευρά της αίθουσας.

. Χώρος τοποθέτησης αυτόματων μηχανημάτων φύλαξης αποσκευών κατά μήκος του άξονα κυκλοφορίας, εντός της αίθουσας, στη βορινή πλευρά του κτιρίου.

. Μικρός χώρος (σταθμαρχείο), που παραχωρήθηκε στην διοίκηση των μαζικών μέσων μεταφοράς. Ο χώρος αυτός τοποθετήθηκε στη δυτική πλευρά της αίθουσας (οδός Λάδης) όπου και μεταφέρθηκε η αφετηρία των υπεραστικών ΚΤΕΛ του Νομού.

. Αυτόματο μηχάνημα ανάληψης χρημάτων, εξωτερικά, στην ανατολική πλευρά της αίθουσας.

8. Τουρισμός – Οικονομικοί Παράμετροι

8.1 Μέγεθος Τουριστικού Τομέα

8.1.1 Αριθμός Αφίξεων / Έτος Πτήσεων charter / Εθνικότητα

Χώρα	Αυστρία	Βέλγιο	Γερμανία	Δανία	Ελβετία	Νορβηγία	Ολλανδία	Σύνολο
------	---------	--------	----------	-------	---------	----------	----------	--------

1995	2194	1583	1518	1610	1031	3316	4610	15862
1996	1204	1594	2082	1498	968	3188	4456	14990
1997	785	1989		768	947	2889	3909	11287
1998	1176	2615			801	4798	3559	12949
1999	898	3075		1558	722	5708	7333	19294
2000	97	2850		1437	603	5974	4929	15890
2001	1164	2932		1520	727	5902	5238	17483
2002	2236	2215		2628	551	8112	6766	22508
2003	1264	2402		1122		4322	6663	15773
2004	986	2430		2397		2923	6154	14890
2005	917	2388				4082	5793	13179
2006	861	2068	789			4465	6335	14518
2007	934	1693	691			3520	6214	13052

Πηγή : Γραφείο Τουρισμού Δήμου Χίου

8.1.2 Αριθμός Διανυκτερεύσεων / έτος

Έτη	1999	2000	2001	2002
Αριθμός Διανυκτερεύσεων	208265	187522	191719	181035

Πηγή: Γραφείο Τουρισμού Δήμου Χίου

8.1.3 Μέση Διάρκεια Παραμονής σε Ημέρες

Η μέση διάρκεια παραμονής σε ημέρες, δεν είναι δυνατόν να υπολογιστεί για τους επισκέπτες – τουρίστες του νησιού, ο λόγος που δεν γίνεται είναι κυρίως τεχνικός. Στο νησί έχουμε πολλά είδη τουρισμού όπως τουρισμός αναψυχής, πολιτιστικός τουρισμός, επαγγελματικός τουρισμός, θρησκευτικός τουρισμός κλπ. Ανάλογα με το είδος τουρισμού, την οικονομική κατάσταση και γενικά τη διάθεση του κάθε επισκέπτη – τουρίστα διαφέρει και η παραμονή του στο νησί.

8.1.4 Μέση Ημερήσια Κίνηση Διερχόμενων Επισκεπτών.

Όπως προαναφέραμε και στη μέση διάρκεια παραμονής των επισκεπτών – τουριστών του νησιού, έτσι και η μέση κίνηση δεν είναι δυνατόν να υπολογιστεί. Το μόνο που μπορούμε να υπολογίσουμε είναι, ότι ένας τουρίστας – επισκέπτης κατά μέσο όρο χρειάζεται μία εβδομάδα για να επισκεφθεί τα κυριότερα αξιοθέατα του νησιού. Αυτό δε σημαίνει ότι όλοι θα επισκεφθούν όλα τα αξιοθέατα του νησιού

8.1.5 Μέση Ημερήσια Δαπάνη Επισκεπτών.

Επίσης και η μέση ημερήσια δαπάνη επισκεπτών δεν είναι δυνατόν να υπολογιστεί, γιατί το νησί επισκέπτονται τουρίστες – επισκέπτες με διαφορετική οικονομική δυνατότητα. Όπως είναι γνωστό, είναι πολλοί εφοπλιστές και γόννοι πλούσιων οικογενειών που επισκέπτονται το νησί και η μέση δαπάνη τους είναι πολύ παραπάνω από το μέσο όρο των υπολοίπων επισκεπτών. Εκτός από τους οικονομικά εύπορους υπάρχουν και οι τουρίστες – επισκέπτες που ανήκουν στη μεσαία τάξη και η οικονομική τους δυνατότητα δεν τους επιτρέπει να κάνουν σπατάλες και περνάνε με τα απολύτως απαραίτητα, οπότε και η μέση ημερήσια δαπάνη είναι πολύ χαμηλότερη από άλλου.

8.1.6 Ποιες οι Προβλεπόμενες Τάσεις .

Τάση ονομάζουμε την κλίση, ροπή ή διάθεση προς μία κατεύθυνση. Τάσεις του διεθνούς τουρισμού είναι οι προβλέψεις για τη μελλοντική τουριστική κίνηση, δηλαδή ποιοι και πόσοι τουρίστες θα μετακινηθούν προς διάφορους τουριστικούς προορισμούς. Οι τάσεις του διεθνούς τουρισμού δείχνουν τις πιθανές προτιμήσεις των τουριστών στο μέλλον και αποτελούν προϋπόθεση για ορθολογικό σχεδιασμό της τουριστικής παραγωγής.

Για να εντοπιστούν οι τάσεις του τουρισμού, πρέπει να μετρηθούν οι ρυθμοί με τους οποίους παρουσιάζονται αλλαγές στις τουριστικές ροές στο πρόσφατο παρελθόν.

Όπως οι τάσεις διεθνούς τουρισμού έτσι και εδώ καθορίζονται από τις αλλαγές στις τουριστικές ροές . Παρατηρώντας τις τάσεις στην περιοχή της Χίου, διαπιστώνουμε ότι δεν υπάρχει μεγάλη αλλαγή στην τουριστική υποδομή, την βελτίωση των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών. Έχουν γίνει κάποια έργα αξιοποίησης της Πόλης, σε κάποια

χωρία, σε αρκετά θέρετρα αλλά δεν υπάρχει μεγάλη ανοικοδόμηση σε ξενοδοχεία και τουριστικές εγκαταστάσεις..

Αυτή η μικρή ανάπτυξη οφείλετε στον ότι, οι υπεύθυνοι για τον τουρισμό του νησιού, προσανατολίζονται στον ποιοτικό τουρισμό, που ίδαι έχει το νησί, και όχι στον ποσοτικό τουρισμό που συνήθως προκαλεί μεγάλες αλώσεις στις περιοχές που υπάρχει.

8.1.7 Είδη Τουρισμού που Βλέπουμε να Αναπτύσσονται στην Περιοχή

Σύμφωνα με τον αριθμό των ατόμων που ταξιδεύουν μπορούμε να πούμε ότι υπάρχει ανάπτυξη στο μικρο-ομαδικό τουρισμό και τον ομαδικό τουρισμό. Γίνονται προσπάθειες από την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση για συνεργασία μεγάλων τουριστικών πρακτορείων και τουρ οπερέιτορ με τουριστικές επιχειρήσεις του νησιού ώστε να διοργανώνονται περισσότερες οργανωμένες εκδρομές στην περιοχή.

Σύμφωνα με τον εξυπηρετούμενο από το ταξίδι σκοπό, υπάρχει μεγάλη ανάπτυξη στον τουρισμό ψυχικής τέρψης του τουρίστα και ξεκούρασης από την εργασιακή κόπωση και στον πολιτιστικό τουρισμό, που εξυπηρετεί στον εμπλουτισμό πληροφοριών και γνώσεων για άλλες χώρες και ικανοποιεί ταυτόχρονα την ανάγκη για ψυχαγωγία. Συμπεριλαμβάνει επίσης πολιτιστικά γεγονότα, χώρους φυσικού ενδιαφέροντος, αρχαιολογικές ανασκαφές κλπ. Μπορούμε να πούμε ότι σε αυτό το είδος τουρισμού έχει γίνει μεγάλη προσπάθεια ανάπτυξης , από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και τους επιχειρηματίες του τουρισμού. Έχουν διαμορφώσει αρκετές παραλίες σε όλο το νησί, με ομπρέλες , ξαπλώστρες κλπ. Επίσης μονοπάτια κατάλληλα για πεζοπορίες ή για ορειβασία . Τα δύο από τα τρία σπηλαία είναι επισκέψιμα μετά από τις παρεμβάσεις που έκαναν Νομαρχία και αρχαιολογία. Τέλος την υπέρβαση την έχει κάνει η Τοπική Αυτοδιοίκηση με την οργάνωση πολιτιστικών γεγονότων με χρηματοδότηση τους: Θεατρικές παραστάσεις, μουσικοχορευτικές παραστάσεις , συναυλίες με ντόπιους μουσικούς και τραγουδιστές από όλη την Ελλάδα . Επίσης όλο το καλοκαίρι διοργανώνει εκθέσεις όπως η έκθεση βιβλίου που είναι από αρχές Ιουλίου ως το τέλος Αυγούστου και η έκθεση Αγροτουρισμού που λαμβάνει χώρα από αρχές Αυγούστου ως τα μέσα Αυγούστου. Κάποιες άλλες ενέργειες κάνουν οι επιχειρηματίες του τουρισμού με οργάνωση σεμιναρίων παραδοσιακών τοπικών χορών, των ηθών και των εθίμων μας, εκμάθησης της γλώσσας

9. Οικονομικές επιπτώσεις του τουρισμού στην περιοχή.

Η ανάλυση των οικονομικών επιπτώσεων του τουρισμού στην περιοχή βασίζεται κύρια σε δύο έννοιες, το ιδιωτικό κόστος του τουρισμού, το οποίο κατά τεκμήριο φέρουν οι ίδιοι οι τουρίστες – επισκέπτες και εν γένει αποτελεί έσοδο των τουριστικών επιχειρηματιών, τοπικών ή ξένων, και το κοινωνικό κόστος του τουρισμού, το οποίο φέρουν εν γένει οι κάτοικοι της περιοχής, ασχέτων εάν αποζημιώνονται πλήρως, μερικών ή καθόλου γι' αυτό, είτε από τους τουρίστες είτε από τους επιχειρηματίες. Αθροιστικά το ιδιωτικό και το κοινωνικό κόστος αποτελούν το οικονομικό κόστος του τουρισμού, το οποίο υφίσταται η περιοχή με σκοπό να προσφερθεί μια συγκεκριμένη υπηρεσία και εμπειρία στους τουρίστες – επισκέπτες της περιοχής.

Τα οικονομικά οφέλη από τη διαδικασία τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής μπορούν να συνοψιστούν σε άμεσα – πρωτογενή και έμμεσα – δευτερογενή.

9.1 Άμεσα

Τα άμεσα αποτελούν τα κέρδη των επιχειρηματιών, το εισόδημα από εργασία στον κλάδο, τα εισοδήματα από ενοίκια, τα οφέλη από την απασχόληση στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα και, τέλος, οι φόροι, τέλη και άλλες εισπράξεις της κυβέρνησης σε εθνικό επίπεδο, και της αυτοδιοίκησης σε νομαρχιακό – περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

9.2 Έμμεσα

Τα έμμεσα οφέλη συνίστανται στην αγορά πρώτων υλών και υπηρεσιών των τουριστικών επιχειρήσεων, τα οποία συνεπάγονται έσοδα σε άλλες επιχειρήσεις, απασχόληση, εισόδημα και φόρους, καθώς και στην κατανάλωση των πρωτογενών εσόδων, που επίσης δημιουργεί έσοδα σε άλλες επιχειρήσεις, απασχόληση, εισόδημα και φόρους.

10. Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις

Άλλος τομέας που επηρεάζεται από την τουριστική διαδικασία είναι το φυσικό περιβάλλον. Οι απαιτήσεις των τουριστών για καθαρό περιβάλλον, καθαρό νερό και υγειονομικά συστήματα αποχέτευσης, ενθαρρύνουν τη δημιουργία έργων υποδομής που ωφελούν ταυτόχρονα τους μόνιμους κατοίκους των τουριστικών περιοχών. Ωστόσο, η απαίτηση για διαφορετική εκμετάλλευση της ελεύθερης γης με σκοπό τη δημιουργία τουριστικών εγκαταστάσεων που εξυπηρετούν τις ανάγκες των επισκεπτών, καταλήγει συχνά στην εξαφάνιση της βιοποικιλότητας των τουριστικών περιοχών και την υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος τους. Επίσης η αυξημένη ζήτηση για αγαθά πρώτης ανάγκης (π.χ. νερό) και πηγές ενέργειας (π.χ. ηλεκτρισμός, καύσιμες ύλες κλπ.) κατά την διάρκεια των τουριστικών περιόδων αυξάνει τις ελλείψεις αυτών των αγαθών δημιουργώντας προβλήματα στις σχέσεις μόνιμων κατοίκων και τουριστικής βιομηχανίας.

11. Κοινωνικές Επιπτώσεις

Τέλος, είναι σημαντικό να επισημάνουμε τις επιδράσεις που διαπιστώνουμε στο κοινωνικό περιβάλλον. Αδιαμφισβήτητα, ο τουρισμός αποτελεί μέσο διάδοσης πληροφοριών σχετικών με τα ήθη, τα έθιμα και τον τρόπο ζωής των διαφορετικών πολιτισμών του πλανήτη μας και συνεισφέρει θετικά στην γνωριμία των λαών και την ειρηνική συνύπαρξή τους. Από την άλλη μεριά όμως, ο δυτικός τρόπος ζωής και τα έντονα καταναλωτικά πρότυπα που συχνά προβάλλουν οι τουρίστες επηρεάζουν, φέρνουν αλλαγές και σύγχυση στις συνήθειες και τους ρυθμούς ζωής των τοπικών κοινωνιών υποβαθμίζοντας ή καταστρέφοντας την σημασία της τοπικής κουλτούρας.

12. Τουριστικός σχεδιασμός Περιοχής

12.1 Τουριστική Ανάπτυξη

12.1.1 Τα έργα και οι υποδομές σε προτεραιότητα για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής.

Το νησί παρουσιάζει έντονο πρόβλημα σε θέματα οργάνωσης και διαχείρισης σε όλους τους τομείς που συμβάλλουν σε ένα καλύτερο αποτέλεσμα όσον αφορά τον κλάδο του τουρισμού. Οι δυνατότητες του νησιού σαν τόπος προορισμού τουριστών μπορεί να αξιοποιηθούν και να πραγματοποιηθούν αν κατά πρώτον βελτιωθεί η συγκοινωνιακή προσπέλαση τόσο με την υπόλοιπη Ελλάδα, όσο και το εξωτερικό. Για την αντιμετώπιση των παραπάνω προβλημάτων και της έλλειψης νερού μπορούν να πραγματοποιηθούν τα παρακάτω έργα υποδομής. α) Τη δημιουργία ενός σύγχρονου αεροδρομίου. β) Τη βελτίωση του λιμανιού και τέλος γ) Την επιλογή των λιμνοδεξαμενών σε συνδυασμό με την αφαλάτωση.

12.1.2 Τοπικά αναπτυξιακά προγράμματα που έχουν εκπονηθεί στην περιοχή και ο φορέας εκπόνησης των μελετών.

Στα παρακάτω αναπτυξιακά προγράμματα ο φορέας εκπόνησης των μελετών είναι η Ε.Ν.Α. Χίου. Χρονική περίοδος εκπόνησης τους είναι από το 1998 έως και σήμερα. Τα προγράμματα είναι:

- . Διαχείριση και λειτουργία του Υδροθεραπευτηρίου Αγιασμάτων στην περιοχή της Β.Δ. Χίου
- . Καθαρισμός ακτών Χίου
- . Έλεγχος και Προστασία οδικού δικτύου Χίου
- . Ανάπτυξη Μηχανισμού Τουριστικής Πληροφόρησης
- . Ανάπτυξη και κατασκευή Web site για την τουριστική προβολή του Νομού Χίου
- . Mailing για την τουριστική προβολή του Νομού Χίου
- . Τουριστική Ανάπτυξη και πληροφόρηση του Νομού Χίου
- . Διοίκηση και διαχείριση Δικτύου Επιχειρήσεων Γεύσης και Φιλοξενία (cluster επιχειρήσεων)
- . Πρόγραμμα υποστήριξης Μνημείων και Επισκεπτών
- . Πρόγραμμα Επισκέψεων μαθητών Α/θμιας και Β/θμιας εκπαίδευσης στο πάρκο κυκλοφοριακής αγωγής Δαφνώνα
- . Υλοποίηση έργου για τη δημιουργία υπαίθριου parking σε οικόπεδο ιδιοκτησίας της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Χίου

- . Συλλογή και απομάκρυνση απορριμμάτων παραπλεύρως του Εθνικού Επαρχιακού Δικτύου Νομού Χίου
- . Καθαρισμός ακτών Ν. Χίου και φυσικών διαδρομών
- . Εκπόνηση μελέτης Σκοπιμότητας κτιρίου Κολεγίου Χίου
- . Εκπόνηση μελέτης κτιρίου Κολεγίου Χίου
- . Εκπόνηση Μελέτης φράγματος Σαραπιού
- . Εκπόνηση μελέτης για την ανέγερση διαθέσιμου νηπιαγωγείου στο Δήμο Μαστιχοχωρίων

13. Οργάνωση – Διοίκηση Τουρισμού Περιοχής

13.1 Οργανισμός Τουρισμού

Λειτουργεί γραφείο τουρισμού, είναι τμήμα του Δήμου Χίου Ν.Π.Δ..Δ. Ανήκει στην τοπική αυτοδιοίκηση και λειτουργεί ως γραφείο πληροφοριών. Δε λειτουργεί ως κεντρικό γραφείο κρατήσεων. Άλλες δραστηριότητες του είναι : οι εκτυπώσεις, φιλοξενία δημοσιογράφων, συμμετοχή σε εκθέσεις Τουρισμού στην Ελλάδα και το εξωτερικό και τέλος παροχή τουριστικών φυλλαδίων.

Απασχολεί 2 μόνιμους υπαλλήλους και 2 με 3 εποχιακούς. Δεν έχει ετήσια έσοδα, οι μόνες πηγές χρηματοδότησής του είναι ο Δήμος Χίου.

13.2 Διαφημιστικό Ενημερωτικό Υλικό

Το λογότυπο της περιοχής είναι αυτό που χρησιμοποιεί και η Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Λογότυπο Τοπικής Αυτοδιοίκησης Χίου.

Οι εκτυπώσεις είναι ένας τομέας που ο Νομός Χίου έχει επενδύσει στο παρελθόν υψηλά κονδύλια, συχνά εις βάρος των άλλων προωθητικών δράσεων. Οι εκτυπώσεις που χρηματοδοτήθηκαν από τη Νομαρχιακή Επιτροπή Τουριστικής Προβολής είναι:

- . Τα φυλλάδια της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Χίου, «Χίος 4 εποχές», ο χάρτης του Νομού, το ενημερωτικό φυλλάδιο για τις ιστορικές και φυσικές διαδρομές και ένα πλήθος αφισών με διάφορα θέματα σχετικά με τη Χίο.

- . Το φυλλάδιο του Δήμου της Χίου «Αρχόντισσα πόλη» και ένα λεύκωμα για διαδρομές στον Κάμπο της Χίου.

- . Ένα ενημερωτικό φυλλάδιο για το σπήλαιο των Ολύμπων που τυπώθηκε από την ΕΝΑ Χίου με τη συγχρηματοδότηση του ΕΟΤ.

- . Το έντυπο της Ένωσης Ξενοδόχων

- . Το έντυπο του Συλλόγου ενοικιαζόμενων δωματίων.

Το κόστος των εκτυπώσεων αγγίζει τα 72.500 € συνολικά.

Η διαφήμιση του Νομού μέχρι στιγμής γίνεται, όπως προαναφέρθηκε, με την μορφή δημοσίευσης καταχωρήσεων σε εφημερίδες και περιοδικά (σε εφημερίδες και στα περιοδικά Hellenic Sun Editions, Tourist Flash, Διαδρομές Θεσσαλονίκης), ή προβολής spot σε τηλεοπτικούς σταθμούς (στους τηλεοπτικούς σταθμούς NET, ET3, και ALPHA) Το κόστος διαφήμισης του Νομού είναι περίπου 40.000 € το χρόνο

Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Χίου, συμμετείχε κατά βάση σε Πανελλήνιες και Διεθνείς Εκθέσεις τουρισμού, στις οποίες το stand της περιλαμβάνεται σε περίπτερα που εξασφαλίζει και χρηματοδοτεί η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.

Πρόκειται για τις Εκθέσεις: Τουριστικό Πανόραμα (Αθήνα), Philoxenia (Θεσσαλονίκη), Λονδίνου (Αγγλία), Ουτρέχτης (Ολλανδία), Βιέννης (Αυστρία), Βερολίνου (Γερμανία), Μόσχας (Ρωσία) και εκτός Περιφέρειας φιλοξενούμενη σε περίπτερο του ΕΟΤ στις εκθέσεις

Λίλεστρομ (Νορβηγία) και Μιλάνου (Ιταλίας). Το κόστος συμμετοχής σε όλες τις Εκθέσεις Τουρισμού είναι περίπου 32.000€ το χρόνο (αν συμμετάσχει σε όλες τις εκθέσεις).

Άλλες μορφές δημοσιότητας είναι η φιλοξενία δημοσιογράφων. Μέχρι σήμερα η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Χίου και η Ν.Ε.Τ.Π. είναι οι φορείς οι οποίοι φιλοξενούν στο Νομό δημοσιογράφους για την τουριστική προβολή. Στον τομέα αυτό δαπανάται ένα σημαντικό ποσό (4.500 €) Η επιλογή των δημοσιογράφων γίνεται ως συνήθως με δύο τρόπους: ο πρώτος είναι με την αποδοχή πρότασης που οι ίδιοι έχουν κάνει και ο δεύτερος με την παρότρυνση των κατά τόπους ΕΟΤ (για αλλοδαπούς δημοσιογράφους).

13.3 Μεσολαβητικές Ταξιδιωτικές Επιχειρήσεις

Οι κυριότεροι οργανωτές ταξιδιών και ταξιδιωτικά πρακτορεία που συνεργάζονται με επιχειρήσεις της περιοχής είναι: Hellaswings, Thomas Cooks, Olympia International, Ross Holidays, Attika Reisen, Vacances heliades, Laros Reisen.

Επίλογος

Τα συμπεράσματα που βγάζουμε, από την παραπάνω πτυχιακή εργασία, για το νομό Χίου σε σχέση με τον Τουρισμό δεν είναι ενθαρρυντικά. Οι υπεύθυνοι του τουρισμού δεν ασχολούνται πραγματικά με τα προβλήματα που υπάρχουν (τις θαλάσσιες μεταφορές, το λιμάνι, το αεροδρόμιο και άλλα κύρια προβλήματα), το μόνο που τους απασχολεί είναι η προβολή – διαφήμιση του νομού σε εκθέσεις και τουριστικές αγορές. Δεν γίνεται προσπάθεια από κανένα παράγοντα ουσιαστικής ανάπτυξης του νησιού, μονό μένουν στις υποσχέσεις και τα σχέδια. Σε αυτό το θέμα μεγάλη ευθύνη έχουν και οι εφοπλιστές, που έχουν οικίες στο νησί και αποτρέπουν την περαιτέρω ανάπτυξη του τουρισμού προκειμένου να μην αλλοιωθεί το υπάρχον 'χρώμα' του νησιού και αλλάξουν οι συνθήκες καθημερινής διαβίωσης.

Ο νόμος Χίου είναι από τα πλουσιότερα μέρη όχι μόνο της Ελλάδας αλλά και του κόσμου. Οι περισσότεροι εφοπλιστές κατάγονται από εδώ, υπάρχει ναυτική παράδοση στο νησί η εμπορική ναυτιλία στελεχώνεται στα υψηλότερα αξιώματά της από Χιώτες αξιωματικούς. Και μη ξεχνάμε το μοναδικό στον κόσμο προϊόν που παράγει, τη

μασίχα, στο νότιο μέρος του νησιού. Όπως διαπιστώνουμε, η οικονομία του νομού δεν στηρίζεται στον τουρισμό, γι' αυτό το λόγω δεν γίνεται εντατική προσπάθεια για την ανάπτυξη του. Ουσιαστικά και οι μόνιμοί κάτοικοι αντιμετωπίζουν τον τουρισμό σαν πρόσθετο εισόδημα, είναι πολύ λίγες οι οικογένειες που ζουν μόνο από τον τουρισμό.

Βιβλιογραφία

- ΕΝΑ Χίου, (2005), Μελέτη Τουριστικής Προβολής Νομού Χίου, Ν.Α. Χίου, Χίος
- Πανεπιστήμιο Αιγαίου Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών, Σχεδιασμός, Διοίκηση και Πολιτική του Τουρισμού (1999) Μελέτη Αποτύπωσης Υφιστάμενης Κατάστασης : Παροχή Τουριστικών Υπηρεσιών, Τουριστικής Ζήτησης, Ν.Α. Χίου, Χίος
- Βασίλιος Ρούπας – Δημήτρης Λαλούμης (1998), Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων, Εκδόσεις Α Σταμούλης, Αθήνα
- Fustel de Coulanges, (1856), (πρόλογος, σημειώσεις Ελληνικής Έκδοσης Μετάφραση Κώστα Χωρεάνθη), Η Νήσος Χίος Ιστορικό Υπόμνημα, Εκδόσεις Λ. Καραβιά (1977), Αθήνα

Τουριστικοί Οδηγοί , Ενημερωτικά Φυλλάδια

- Η Μαστίχα της Χίου, Ένωση Μαστιχοπαραγωγών Χίου, Χίος
- Στη Χίο δεν Είμαστε μόνοι, Aegean echo, Χίος
- Χίος Τουριστικός Οδηγός, Ειδική Έκδοση της Εφημερίδας η Αλήθεια, Χίος
- Χίος Οινούσσες Ψαρά το Μυροβόλο Νησί, Παραγωγή Εκτύπωση Μ. Τουμπής ΑΕ., Αθήνα
- Χίος Ενοικιαζόμενα Δωμάτια και Διαμερίσματα Ν. Χίου, 2006, Νομαρχιακή Επιτροπή Τουριστικής Προβολής Ν. Χίου, Χίος
- Μεστά οι Αιώνες που Μιλούν, 2007, Πολιτιστικός Σύλλογος Μεστών, Χίου
- Ρουκετοπόλεμος στο Βροντάδο της Χίου, 2006, Γιάννης Μενής , Έκδοση άλφα πι, Χίος
- Σπήλαια της Χίου, Κώστας Μάγκος Γιάννης Μακριδάκης, ΕΝΑ Χίου Πελιναίο, Χίος

Internet

www.chiostrip.com, www.chiosblogs.gr, www.chiosonline.gr,
www.oikologos.gr, www.enachios.gr, www.chios.gr, www.chios.com,
www.kanaristours.gr, www.chiostours.gr, www.chiosnet.gr,
www.chios_echo.gr, www.homerion.gr, www.chios.aegean.gr,
www.chioshistory.gr, www.chiosnews.com, www.e-xios.gr,
www.hotelsinchios.gr, www.dimokratiki.org, www.helsun.gr,
www.ktelchios.gr, www.ξενοδοχεια.gr, www.chiosopinion.gr,
www.diocles.civil.duth.gr, www.arxaiologia.gr, www.amani.gr,
www.gummastic.gr, www.in.gr, www.wikipedia.org

Ευχαριστήριο κείμενο

Θα ήθελα να ευχαριστήσω, για την πολύτιμη βοήθειά τους, τον Βογιατζή Αλέξανδρο, τη Μαρκέλλα Καρακωνσταντή, το Μέλεκο Στέλιο και τη Νικολάκη Στέλλα για τις πολύ χρήσιμες πληροφορίες που μου έδωσαν, όπως επίσης τον Καθηγητή μου Φραγκούλη Αντώνιο για την καθοδήγηση του, ώστε να γράψω την παραπάνω πτυχιακή εργασία.

Ακόμα ευχαριστώ για την συμπαράσταση τους την οικογένεια μου, το Κοντό Γιώργο, τη Σοφία Μαραγκοπούλου και όλους τους φίλους μου, που με στήριξαν όλο αυτό τον καιρό.